

Systemutveckling för ökad övergång mellan yrkeshögskolan och högre utbildning

Innehållsförteckning

Kapitel 1: SÖM projektet – Systemutveckling för ökad övergång mellan yrkeshögskola och högre utbildning.....	4
Sammanfattning.....	5
Sammanställning av lärosätenas arbetsprocesser för validering	7
Internationell benchmarking.....	21
Intervjuer med nyckelpersoner.....	35
SeQF.....	46
Identifiera möjliga systemiska övergångar	49
Bergsskolan/Kungliga Tekniska Högskolan.....	49
Luleå tekniska universitet – redovisning av ett antal case.....	51
Högskolan Kristianstad/Kristianstad kommun.....	53
Interna och externa spridningsaktiviteter inom projektet	54
Utveckling av befintligt RekoValda system.....	56
Internationell utblick – tre exempel.....	58
Stony Brook University, New York State USA	58
Glasgow Caledonian University, Skottland.....	60
Företagsekonomiska institutet och Coventry University.....	62
Slutdiskussion	66
Vad behöver utvecklas i framtiden?	68
Kapitel 2: Sömlösa övergångar – En utredning kring åtgärder som skulle underlätta övergången mellan yrkeshögskola och högre studier	70
Sammanfattning.....	71
Inledning	72
Bakgrund	72
Syfte med rapporten	73
En förändrad utbildningskarta	74
Gränsdragningen mellan yrkeshögskolan och högskolan	75
Vad är skillnaden mellan utbildningsformerna?.....	75
Övergångar mellan utbildningsformerna.....	76

Att använda sig av beprövad metodik.....	79
SeQF	79
EAR-manualerna	79
Många länder har kommit längre än Sverige	80
YH-flex	81
Valideringsdelegationen	82
Lärosätenas arbete med bedömning av reell kompetens.....	84
Vägen framåt	85
Nya förordningsbestämmelser	85
Konsekvenser av förordningsändringarna.....	86
Utveckla policys för generöst godkännande.....	87
Mer långsiktig finansiering till vissa YH-utbildningar	88
Krav på YH-anordnare att tydligare dokumentera utbildnings- och kursplaner	89
Digitala stödsystem för att effektivisera och kvalitetssäkra bedömningar	90
Finansiering av lärosätenas arbete med tillgodoräknanden.....	91
Avslutning: en mer sammanhållen och flexibel utbildningsstruktur	92
Slutsatser.....	92
Rekommenderade åtgärder	93
Referenser	95

Kapitel 1: SÖM projektet – Systemutveckling för ökad övergång mellan yrkeshögskola och högre utbildning

Författare:

Kristina Johansson, Victoria Johansson, Maria Andersson, Rafal Tomaszewski, Peter Gustavsson Lidman, Anna-Karin Sjödahl, Stina Johansson, Christina Lemon, Eva Jonsson, Azadeh Lind, Mikael Weimarck, Jan Håkansson, Mikael Ersson, Karin Persson, Kajsa Ivarsson, Fredrik Tyrén

Sammanfattning

Under 2021 beviljades Högskolan Väst medel från Sveriges innovationsmyndighet Vinnova till projektet 'Systemutveckling för ökad övergång mellan yrkeshögskola och högre utbildning (förkortat SÖM) vilket är ett samverkansprojekt mellan lärosäten, utbildningsanordnare inom yrkeshögskola och Myndigheten för yrkeshögskolan. Det övergripande syftet med projektet är att göra övergångar möjliga mellan yrkeshögskola (YH) och högskola genom att utveckla standardiserade processer avseende tillgodoräknande och tillträde/behörighet. Kvalitetssäkring, examensordning, finansiering samt till en viss mån, strukturer för validering av reell kompetens är medel för att uppnå detta syfte.

Projektet har tagit höjd för tidigare arbeten och förslag avseende för rörlighet mellan YH och högskola, inklusive Valideringsdelegationen (2015–2019) och rapporten *Ökad rörlighet mellan yrkeshögskoleutbildning och högskoleutbildning* (MYH och SUHF 2019). Båda lyfter behoven av smidigare övergångar som innebär att studenter med YH-utbildningar inte ska behöva genomgå en "valideringsprocess" utan att övergångarna ska kunna ske på systemnivå.

Definitionen av validering är "*process som innebär en strukturerad bedömning, värdering och dokumentation samt ett erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter oberoende av hur de förvärvats*" (Skollagen). Validering är en individinriktad process som syftar till tillträde eller tillgodoräknande, och det är därmed viktigt att processtrukturer för detta finns, men detta ska användas i andra hand när vi talar om övergång mellan utbildningar/utbildningssystem. I första hand ska utbildningen automatiskt ge behörighet/tillträde, och även tillgodoräknandehantering kunna ske med utgångspunkt från en bedömning av utbildningen i sig (dokumentanalys) och inte genom att fråga efter kompetensen hos varje individ. Det huvudsakliga syftet med projektet är tillträde och tillgodoräknande (=övergångar) medan kvalitetssäkring, examensordning, finansiering samt till en viss mån, strukturer för validering av reell kompetens är medel för att uppnå detta syfte.

Fortsättningsfasen som beviljades november 2022 har innefattat fler projektmedlemmar som anslutit och arbetspaketens fokus har varit på systemisk transparens samt hur programstrukturer och SeQF (Sveriges referensram för kvalifikationer) kan förstås och användas i båda utbildningssystemen.

I intervjuer med bedömare och handläggare i tillgodoräknandeärenden vid ett antal deltagande lärosäten visar på de svårigheter som idag finns att göra bedömningar av utbildningar från YH. Bland annat nämner man brister i överensstämmelse mellan utbildningsformerna kring hur examensmål och lärandemål formuleras, vilket försvårar bedömningarna. Man saknar tydlighet i huruvida vissa läranderesultat, som är avgörande för högskolans del, finns eller ej. Rapporten visar på exempel på fungerande samarbete kring övergångar och framgångsfaktorer. Vidare har projektet

undersökt om och hur ett digitalt beslutsstödsystem kunde byggas inom ramen för detta projekt. Slutdiskussionen fokuserar på vad som behöver göras för att uppnå en mer samstämmig syn på hur en systemisk övergång mellan olika utbildningsaktörer kan ske. I projektets slutskede genomfördes även en fördjupad utredning med syfte att analysera resultaten från SÖM-projektet och identifiera vilka åtgärder som behövs inom utbildnings- och arbetsmarknadspolitiken (detta redogörs i kapitel två).

Sammanställning av lärosätenas arbetsprocesser för validering

Bakgrund

Syftet med SÖM projektet är att undersöka och utveckla strukturer och processer för hur olika utbildningssystem kan verka tillsammans avseende tillträde, validering och tillgodoräknade. Projektet syftar till att öka rörligheten mellan yrkeshögskoleutbildning och högre utbildning genom att systematisera tillgodoräknandet av tidigare studier och erfarenheter.

Metod och tillvägagångssätt

För att identifiera vad som behöver justeras och på vilket sätt, har projektet i ett första steg genomfört en inventering lokalt på lärosätena inom projektet avseende valideringsprocesser (tillträde och tillgodoräknande). Rapporten har samlat in och sammanställt processbeskrivningar och annan relevant dokumentation från Högskolan Väst, Luleå tekniska universitet, Högskolan Kristianstad och Malmö Universitet. Samtal med kartläggare på Högskolan Väst har även bidragit till en bättre förståelse för en del av utmaningarna som lyfts fram. Även lärosätenas webbsidor undersöktes avseende direktiv och studentstödfunktioner för validering av reell kompetens. Första delen är beskrivande och ger en överblick av arbetsprocesser, ärendehantering samt bedömningskriterier på respektive lärosäte. Utifrån denna sammanställning lyfter analysdelen fram slutsatser och identifierade utvecklingsområden. Rapportens resultat ger en nulägesbild vars resultat blir viktig för utvecklingen av en systemisk förändring och hur det påverkar de lokala villkoren inom olika utbildningssektorer såsom YH och högre utbildning.

Definitioner

Följande definitioner är hämtade från Valideringsdelegationens begreppslista:

Reell kompetens är den samlade, faktiska, kompetens som en individ har oberoende av hur, när eller var den har utvecklats. Reell kompetens utgör en egen behörighetsgrund till utbildning inom yrkeshögskolan och högskolan vid sidan av formell behörighet genom betyg. Bedömning av reell kompetens avser i dessa sammanhang den sökandes förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Bedömningen kan också syfta till ett tillgodoräknande.

Validering är process som innebär en strukturerad bedömning, värdering och dokumentation samt ett erkännande av kunskaper och kompetens en person besitter oberoende av hur de förvärvats.

Högskolan Väst

Organisation och roller

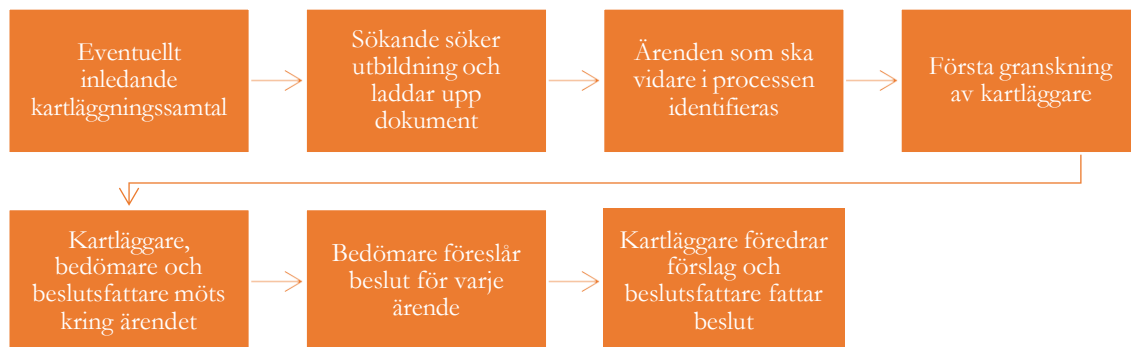
Högskolan Väst arbetar efter den manual, struktur och arbetssätt som Valideringsnätverk Väst tog fram med sju samverkande lärosäten under 2019. Manualen utgår från rollerna i en valideringsprocess; kartläggare, bedömare och beslutsfattare. På Högskolan Väst har det utmynnat i särskilda kartläggartjänster förlagda vid studieadministrativa avdelningen. Kartlägggarrollen har parallellt med handläggning en samordnande och utvecklande funktion vilket bland annat inkluderar framtagandet av tydligare mallar för ansökningar och utvärderingsmöten med bedömare. Det finns ett pågående arbete med ett centralt valideringsteam av kartläggare, antagningshandläggare, examenshandläggare och studievägledare inför bedömning och beslut. I dagsläget finns det ett samarbete med nämnda funktioner, men detta arbete är inte systematiserat.

Figur 1. Funktioner – validering av reell kompetens

Process – bedömning av reell kompetens för behörighet

Kartläggare, bedömare och beslutsfattare arbetar enligt framtagna processbeskrivning (figur 2) som avser bedömning av reell kompetens för tillträde. Endast ett fåtal ärenden avseende reell kompetens för tillgodoräknade har inkommit så mallar och rutiner för den här typ av ärende utvecklas fortfarande. Själva ärendegången och hanteringen kartläggare, bedömare och beslutsfattare emellan, blir dock liknande även i ett tillgodoräknandeärende.

Figur 2. Valideringsprocessen vid bedömning av reell kompetens

Ärendehantering

1. Kartläggning	2. Bedömning	3. Beslut
Kartläggare	Institution utser bedömare utifrån ämneskompetens	Antagningshandläggare

Figur 3. Processflöde med funktioner

1. Kartläggning

Efter avslutad ansökningsperiod identifierar kartläggare och antagningshandläggare tillsammans de ärenden som specifikt rör ansökningar via bedömning av reell kompetens och som ska vidare i valideringsprocessen. Därefter tar kartläggare vid och sammanställer alla sökandes underlag och gör en första granskning. Vid behov begärs komplettering av sökande. När ett ärende anses som komplett av kartläggare kontaktas berörd institution för att utse bedömare där den sökta utbildningen ges. Sökandes handlingar skickas därefter till utsedd bedömare som gör en granskning av underlaget.

2. Bedömning

Under ett bedömningsmöte redogör kartläggare för underlaget och diskussion förs mellan inblandade parter och ett preliminärt beslutsunderlag tas fram. Om bedömaren finner brister i dokumentationen kan ärendet gå tillbaka till sökande via kartläggare som ber den sökande om komplettering. Kompletteringar i detta skede sker med en kortare deadline då valideringsprocessen har en förhållandevis snäv tidsplan att förhålla sig till. Efter inkommen komplettering skickar kartläggare underlaget ånyo till bedömare som gör ytterligare bedömning.

3. Beslut

Utifrån allt insamlat underlag, kontakt med sökande och kompletteringar får bedömare avslutningsvis kortfattat och skriftligt beskriva sina ställningstaganden och återkoppla detta till kartläggaren. Dessa ställningstaganden utgör grund till beslutsfattarens slutgiltiga beslut som läggs in i antagningssystemet NyA. Vid negativt besked om behörighet kan sökande få en motivering via mejl med skäl till varför hen anses obehörig och kommer att få ett obehörighetsbeslut. Detta för att sökande lättare ska kunna ha kommunikation med kartläggaren kring bedömningen, då själva antagningsbeskedet ofta kommer i semestertider. Ett tidigare besked kan också underlätta sökandes framtida studieplanering för att hen då kan till exempel att hinna söka behörighetsgivande kurser på Komvux för att hinna läsa in behörighet till nästa antagningsomgång.

Bedömningskriterier och kvalitetssäkring

På lärosätets webbplats finns det mallar och anvisningar avseende grundläggande behörighet, särskild behörighet samt avancerad nivå för tillträde. Dessa bygger till stor del på mallarna framtagna av Malmö

universitet vilket innefattar uppgifter till den sökande. Genom att styra sökaren till befintliga anvisningar och blanketter strävar man mot att säkerställa en likvärdig och rättssäker bedömning. Det minimerar även handläggningstiden vilket i valideringssammanhang identifieras som allmänt resurskrävande. Kartläggarna har fört in i sina arbetsrutiner, ett bedömaruppföljningsmöte efter varje antagningsomgång för att dels ge stöd till bedömarna, dels för att kvalitetssäkra arbetet, men detta är inte systematiserat.

Malmö universitet

Organisation och roller

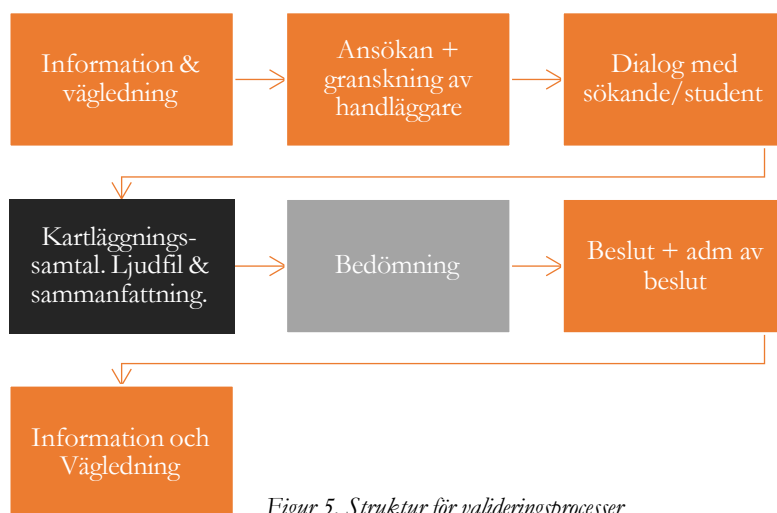
Malmö universitet har sedan 2008 ett kontinuerligt utvecklingsarbete kring bedömning av reell kompetens för behörighet genom samarbete mellan Studentcentrum, fakulteter och studenter i den högskolegemensamma antagningsnämnden och i en referensgrupp för valideringsfrågor. Det finns en fastställd ärendegång. Vid validering för behörighet finns ett enhetsöverskridande team av antagningshandläggare, kartläggare och universitetsgemensam samordnare som handlägger och kartlägger inför bedömning och beslut. Vid validering för tillgodoräknande finns universitetsgemensamt kartläggningsstöd. Varje fakultet har en valideringssamordnare, vilka i sin tur möts i referensgruppen för erfarenhets- och kunskapsutbyte. En viktig komponent i ärendehantering är tydliggörande av ansvar och befogenheter som följer med olika funktioner och roller, och som alla bidrar till förutsättningar för en kvalitetssäker, likvärdig och rättssäker bedömning.

Figur 4. Funktioner - validering av reell kompetens

Process – bedömning av reell kompetens för behörighet

Malmö arbetar utifrån framtagna strukturer för valideringsprocesser som gäller för både behörighet och tillgodoräknande. Enligt flödesschemat (figur 5) är processen för behörighet central förutom grå box medan processen för tillgodoräknande är helt förlagd till fakulteten/institution förutom svart box.

Figur 5. Struktur för valideringsprocesser

Ärendehantering

1. Kartläggning	2. Bedömning	3. Beslut
Antagningshandläggare Kartläggare/vägledare Valideringssamordnare	Berörd fakultet utser bedömare (lärare, examinator eller dylikt)	Antagningsnämnd Antagningshandläggare (adm. av beslut)

Figur 6. Processflöde med funktioner

1. Kartläggning

En inledande kartläggning följer och dokumenteras, i ett första skede av antagningshandläggare men sen även av kartläggare/vägledare. Om väsentlig information saknas, för att genom fördjupad kartläggning kunna identifiera och därefter göra bedömningar, kontaktas den sökande om möjlighet att komplettera sin ansökan. Komplettering kan ske både skriftligen och genom samtal/intervju som genomförs av särskilt valideringskunniga vägledare. Antagningshandläggare sammanställer i samarbete med kartläggare/vägledare bedömningsunderlaget vari det ingår en sammanfattning av det som hittills identifierats/kartlagts i ärendet. Studentcentrums valideringsteam lyfter ärendet till diskussion när det behövs under processens gång, för att fatta beslut om vidare hantering. När bedömningsunderlaget anses rättvisande utifrån processens inledande delar och därmed bedömningsbart lämnas detta vidare till utsedd kontaktperson (valideringssamordnare) vid fakultet.

2. Bedömning

Uppdraget till fakulteten är att utifrån underlaget bedöma och värdera den sökandes möjligheter att tillgodogöra sig den sökta utbildningen och att återkomma till antagningen med ett yttrande i ärendet. Kunskaper, färdigheter och kompetenser som synliggjorts genom att underlaget matchas i bedömningen mot kriterierna. Bedömningsärenden för behörighet mynnar ut i ett yttrande från fakultet som lämnas av fakultetens valideringssamordnare till Antagningen för fortsatt beredning i nämnden och beslut av dess

ordförande.

3. Beslut

Ärendet bereds vidare i Antagningsnämnden i enlighet med den ordning för processen som gäller vid högskolan och beslut fattas av nämndens ordförande. Administrativt har antagningshandläggare ansvar för denna del av processen och valideringssamordnaren ett övergripande ansvar för valideringsprocesserna. Beslutet dokumenteras i NyA på ett vid högskolan gemensamt överenskommet sätt för att uppföljning ska kunna ske. Beslutet delges studenten med ett avslag och tillhörande motivering eller ett tillstyrkande med ett antagningsbesked.

Bedömningskriterier och kvalitetssäkring

Transparens och likvärdighet för alla sökande eftersträvas genom tydlig information och anvisningar med fokus på faktiska förkunskapskrav på universitetets webbplats och studievägledning speciellt inriktad på validering. Det finns tydliga roller inom både verksamhetsstöd och akademien med en fastställd ärendegång och rutiner mellan olika nivåer. En viktig utgångspunkt i arbetet med validering av reell kompetens för behörighet är att i största möjliga mån beskriva de faktiska förkunskapskrav som den sökande har att förhålla sig till vid beskrivningen av dennes kunskaper och färdigheter. Lärosätet har därför utarbetat faktiska förkunskapskrav för särskilda behörigheter till flera av sina utbildningar.

Högskolan Kristianstad

Organisation och roller

Vid Högskolan Kristianstad finns Rådet för studieadministration och studentstöd, ett rådgivande organ med uppdrag inom flera olika områden, inklusive validering. Rådet, som gör bedömningen av reell kompetens för grundläggande behörighet, är sammansatt av representanter från Högskolans ledning, antagningsenhet, sektionerna och studentkår. Processen för tillgodoserande är förlagd till institutionerna där programansvarig ansvarar för upprättande av en processplan och att utse bedömare. Studievägledaren har en aktiv roll i att inleda ett första kartläggningssamtal med studenten som gör en självskattning vilket är en avgörande del om ärendet ska gå vidare till institutionerna.

Figur 7. Funktioner – validering av reell kompetens

Process – bedömning av reell kompetens för behörighet

Policydokument och anvisningar har tagits fram för att stödja Högskolan Kristianstads arbete med att tillvarata studentens reella kompetens gällande grundläggande och särskild behörighet till högskolestudier samt tillgodoräknande av högskolepoäng i hel kurs eller del av kurs. Dokumenten beskriver bland annat förhållningssätt och generella principer för hantering av reell kompetens.

Ärendehantering

1. Kartläggning	2. Bedömning		3. Beslut
Handläggare på avdelningen för studentservice	<u>Grundläggande behörighet:</u> Ledamöterna i Rådet för studieadministration och studentstöd	<u>Särskild Behörighet:</u> Handläggare på sektionerna Programansvarig/studievägledare	Handläggare på studentcenter

Figur 8. Processflöde med funktioner

1. Kartläggning

Ansökan om grundläggande och särskild behörighet granskas och sammanfattas på valideringsjournal av handläggare på enheten för studentservice. Ärendena skickas sedan vidare till Rådet för studieadministration och studentstöd eller sektionernas handläggare.

2. Bedömning

Ärendena avseende grundläggande behörighet för tillträde behandlas och redogörs av medlemmarna i Rådet för studieadministration och studentstöd. Bedömningen görs utifrån studentens möjlighet att tillgodogöra sig utbildningen. Handläggare på enheten studieadministration ansvarar för att skicka en lista på ansökningar till sammankallande sekreterare ca 1 vecka innan sammanträdet. Mötesdeltagarna läser sedan handlingarna i NyA. Under sammanträdet föredrar handläggaren ärendet och ansvarar för att beslut med motivering dokumenteras i valideringsjournal samt i NyA. Vid ansökan angående särskild behörighet skickar handläggare på enheten för studieadministration handlingarna till programansvarig/studievägledare för bedömning. Programansvarig/studievägledare motiverar sitt beslut i valideringsjournalen. Om ärendet är svårbedömt ska ärendet avgöras i Rådet för studieadministration och studentstöd.

3. Beslut

Handläggare på enheten för studentservice ansvarar för att dokumentera beslutet i Ladok och NyA. Under beslut i Ladok används något av begreppen Behörig, Beviljas Undantag, Obehörig, Underlag saknas, Inställd. Vid beslut i NyA används begreppen Behörig, när sökande anses ha motsvarande kunskap. Undantag, är när man är tveksam, men ändå bereder plats för studenten, eller obehörig. Efter att

granskningsperioden är över, sorteras ansökningshandlingarna med journal i personnummerordning och förvaras på enheten för studentservice tillsammans med utskrift av Excel-arket från Ladok: och sammanträdesprotokoll från Rådet för studieadministration och studentstöd.

Bedömningskriterier och kvalitetssäkring

Det finns inga specifika mallar eller uppgifter framtagna för behörighet på högskolan webbplats, utan den sökande hänvisas till ansökningsblanketten på antagning.se. Till ansökan instruerar högskolan att den sökande ska skriva en kompetensbeskrivning vari specifika frågeställningar ska besvaras. Dessa är formulerade och finns att tillgå på lärosätets webbplats.

Enligt lärosätets policy är uppföljning och dokumentation av studenter som antagits via reell kompetens nödvändigt för kvalitetsarbetet, och fokus bör vara på behörighet, studietakt, samt studieresultat för den aktuella studentgruppen. En uppföljning av studieresultaten ska göras en gång per termin gällande föregående termins antagna studenter. Beviljade ansökningar sammanställs då i ett dokument och lämnas till sekreteraren i Rådet för studieadministration och studentstöd, och redovisas vid ett av rådets möten. För att få med de sökande som inte beviljades behörighet utifrån sin reella kompetens nämner man intervjuer som ett verktyg. Det är emellanåt otydligt huruvida detta faktiskt utförs i praxis.

När det gäller särskild behörighet vilket bedöms av anställda vid fakulteten, lyfts ett antal faktorer fram som viktiga att beakta i förhållande till rättssäkerhet, trovärdighet och legitimitet för bedömningen. Det ena är att det bör finnas två eller flera bedömare vid varje bedömning. Det andra är att det bör finnas bedömningskriterier som utgår från de kunskaper som angivits som viktiga för att kunna tillgodogöra sig utbildningen. Detta ger förutsättning för olika bedömare att bedöma på ett likartat sätt. Det framgår däremot inte någon mer information om själva kriterierna och hur dom är formulerade eller kommuniceras till sökande.

Luleå tekniska universitet

Organisation och roller

Det är antagningen med stöd av berörda funktioner inom Studentavdelningen som bereder, handlägger och beslutar om behörighet för tillträde på lärosätet. Behörighetsprocessen styrs därmed helt centralt och ansvaret för att det finns arbetsrutiner ligger hos antagningen. När det gäller reell kompetens för tillgodoräknade är det institutionen som bereder, handlägger och tar beslut i enlighet med Rektors besluts- och delegationsordning. Kartläggning görs av administrationen på respektive institution som sedan överlämnar ärendet till ämneskunnig eller examinator för aktuell kurs kopplat till utbildningens mål för bedömning och beslut. Referensgruppen för tillgodoräknande ansvarar för att arbetsrutinerna för tillgodoräknande finns och är kända för administrationen på respektive institution.

Process – bedömning av reell kompetens för behörighet

Universitetets riktlinjer för reell kompetens är kopplade till den lokala Antagningsordningen och de lokalt fastställda riktlinjerna för tillgodoräknande vilka utgår från högskoleförordningen om tillträde och om tillgodoräknande. Det innebär att handläggning och beslut i dessa frågor sker enligt respektive process och följer rektors besluts- och delegationsordning om antagning och tillgodoräknade vid Luleå tekniska universitet. Det är de befintliga riktlinjerna som i huvudsak beskriver hur antagningen arbetar internt med ansökningarna om reell kompetens för tillträde.

Ärendehantering

1. Kartläggning	2. Bedömning	3. Beslut
Antagningshandläggare	Antagningshandläggare. Vid behov kontaktas ämneskunnig eller utbildningsledaren för utbildningen.	Antagningshandläggare

Figur 9. Processflöde med funktioner

1. Kartläggning

När ansökan inkommer kontrolleras det först om det finns underlag för att ge undantag för behörighet, dvs att studenten har läst motsvarande kurser. Om det inte finns granskas handlingarna som följt med ansökan. Ärendena fördelas mellan antagningshandläggarna utifrån vilken institution de arbetar mot. Om handläggaren själv kan bedöma ansökan fattas beslut och student får besked i samband med att antagningsbeskeden skickas ut.

2. Bedömning

Avgörande vid validering av grundläggande behörighet för tillträde ska vara studentens förmåga att påbörja en utbildning och säkerställa att det är möjligt för den sökande att nå examensmålen. Lärosätet

ska anta ett flexibelt och generöst förhållningssätt. Om antagningshandläggaren inte kan bedöma kompetenserna tas först kontakt med övriga i antagningsgruppen och om bedömning fortfarande inte kan ske kontaktas ämnesansvarig på institutionen. Vid behov av stöd för att bedöma kravet för den särskilda behörigheten kan antagningshandläggaren kontakta utbildningsledaren för utbildningen. I ett sådant ärende prövas den sökandes kunskaper mot den behörighetsgivande kursen/kursernas lärandemål utifrån fastställda kurs- och utbildningsplaner. Kunskap ska i huvudsak överensstämma med de formella behörighetskraven.

3. Beslut

Efter bedömning formuleras ett beslut, beslutet får den sökande i antagningsbeskedet. Oftast fattar antagningshandläggaren beslutet direkt, det är endast vid enstaka fall som ärendet skickas till ämnesansvarig på institutionen.

Bedömningskriterier och kvalitetssäkring

Det finns inga specifika mallar eller uppgifter framtagna för den som ansöker, utöver den information och de instruktioner som finns på lärosätets webbplats som beskriver ansökningsförfarandet. I samband med ansökan till en utbildning ska den sökande skriva en personlig motivering som beskriver hur den reella kompetensen har uppnåtts. Studievägledarna ska ge stöd och vägledning om processen inför ansökan så att den sökande ska förstå hur de ska beskriva och styrka sina färdigheter på ett bedömningsbart sätt. Information om uppföljning och dokumentation för kvalitetssäkring framgår inte i processbeskrivningarna. Det är inte tydligt heller hur man har formulerat bedömningskriterier och försäkrar att det finns processtöd för de som utför bedömningarna.

Resultat

Organisations- och processnivå

Valideringsprocessen hos samtliga lärosäten är strukturerade i två delar, kartläggning och bedömning. I detta avseende är processen för både beslut om behörighet och tillgodoräknande inom samma verksamhet snarlik då det handlar om att synliggöra den sökandes tidigare lärande och vars kunskaper, färdigheter och kompetenser kartläggs och dokumenteras för att kunna bedömas. Lärosätena skiljer sig däremot från varandra när det gäller organisation och funktioner involverade i de olika stegen.

Generellt tillhör processen för behörighet antagningen på lärosäten medan processen för tillgodoräknande är förlagd till akademien. På Högskolan Väst och Malmö universitet samordnas behörighetsprocessen centralt men bedömningarna utförs av ämneskunniga på fakulteten. På Luleå tekniska universitet är det antagningen som bereder, handlägger och tar beslut i behörighetsärenden,

även om fakulteten kan kontaktas för samråd vid behov så sker detta sällan. Även på Högskolan

Kristianstad är behörighetsprocessen central men bedömningarna genomförs av representanter från olika delar av verksamheterna inklusive fakulteterna som tillsammans utgör ett Råd.

De fyra lärosätena har i olika utsträckning integrerat strukturer för arbetsprocessen med validering i den ordinarie verksamheten. Malmö universitet och Högskolan Väst har utöver framtagandet av processbeskrivningar inrättat kartläggningsmodeller och metoder för att höja kvaliteten på bedömning av reell kompetens. Många insatser för att skapa varaktiga strukturer gjordes framför allt i samband med pilotverksamheten 2016–2018 som UHR på regeringsuppdrag samordnade, vilket har resulterat i specifika roller på båda lärosätena. Utvecklingsarbetet med validering har fortsatt även efter pilotverksamhetens slut i samband med andra projekt och diverse samverkansformer.

På Högskolan Kristianstad (som också ingick i pilotverksamheten) samt Luleå tekniska universitet finns det etablerade riktlinjer och processbeskrivningar framtagna som stöd till personalen i ärendehantering, men det framgår inte lika tydligt i vilken utsträckning de är förankrade eller hur väletablerade strukturer och funktioner är. Vikten av tydlig struktur, roller och riktlinjer framgår i nationella såväl som internationella strategier och rapporter som en förutsättning för att stödja effektiva valideringsprocesser samt att dessa är förankrade och anpassade till praxis för ett varaktigt arbete. Det finns därmed ett behov på en organisationsnivå hos samtliga att se över ytterligare vilket stöd det finns från ledningen och hur verksamheterna har öppnat upp för att främja valideringsarbetet.

Bedömningsnivå

När det gäller beslut av reell kompetens för behörighet och tillgodoräknande är det specifika personalkategorier som måste utföra skarpa bedömningar, vilket kräver både erfarenhet och kompetens för att kunna upprätthålla en rättssäker praxis. Möjligheter till kompetensförhöjande insatser för att stödja och/eller utföra bedömningar varierar mellan lärosätena och identifieras som en utmaning.

Den befintliga expertisen och erfarenhet tenderar att vara koncentrerad till ett fack av verksamheten eller personer. Denna bild stämmer överens på bland annat Högskolan Väst som lyfter utmaningen med sällanutförare i bedömningsprocesserna och att det inte finns en samlad kunskap. Utöver det processtöd som lärosätets valideringskartläggare erbjuder eller det kollegiala stödet, finns det således ingen bedömarbank (samlade kunskaper och erfarenheter som kan återfinnas i nätverk eller digitala arkiv som innehåller tidigare bedömningar). På Malmö universitet har man till exempel inrättat en referensgrupp och andra sammansättningar av enhetsöverskridande representanter med syftet att bygga bedömarkompetens och processtöd samt säkerställa ett fortsatt utvecklingsarbete. Vid avsaknad av samverkan över kontaktytorna riskerar valideringsarbetet att förknippas med den administrativa verksamheten, vilket inte är önskvärt enligt flera lärosäten som yrkar på att det ska vara ett gemensamt arbete mellan förvaltningen och institutionerna. I samband med att synen på lärandet och var lärandet

äger rum fortsätter att nyanseras är det därmed viktigt att det finns en samsyn och engagemang kring reell kompetens och livslångt lärande som genomsyrar hela organisationen. Sammantaget anses det finnas ett behov av en kunskapsbank och bedömarkompetens som utvecklas kontinuerligt, så att valideringsarbetet ges förutsättningarna att bli rättssäkert och kan kvalitetssäkras.

Rättssäkerhet

Från den sökandes perspektiv är det viktigt att ansökningsprocessen är tydlig vilket också har betydelse för handläggningen då det är resurskrävande för båda parter. Generellt ger samtliga lärosäten en överskådlig information av förfarandet och beskriver den kompetens som ska bedömas vilket finns att tillgå på respektive webbplats.

Malmö universitet har utvecklat och tagit fram blankettmallar för grundläggande behörighet (grund- och avancerad nivå) med uppgifter till den sökande som ligger till grund för kartläggningsarbetet och bedömningen inför beslut. Lärosätet har även tagit fram faktiska förkunskapskrav till flera av sina utbildningar avseende särskild behörighet. Högskolan Väst tillämpar och utgår också till stor del från dessa framtagna processer och mallar samt arbetar själva för att förbättra informationen om validering på sin hemsida både internt och externt. Genom att styra den sökande till befintliga blanketter med anvisningar strävar man att säkerställa en likvärdig och rättssäker bedömning. Det skapar tydlighet för den sökande samtidigt som det minimerar handläggningsprocessen i och med ett strukturerat underlag.

Svårigheten att bedöma andra meriter än formella identifieras som en fortsatt utmaning, vilket går hand i hand med behovet av att bygga en bedömarbank och utforma kriterier. Risken med subjektivitet är också viktig att beakta då det inte framgår hur respektive lärosäte säkerställer att bedömningar går rätt till. Det finns därmed ett behov av att se över nuvarande valideringsinstrument och bedömningskriterier hur snäva dessa behöver vara för att säkerställa transparanta och rättssäkra bedömningar inom och mellan lärosäten.

Av de fyra lärosätena är det enbart Luleå tekniska universitet och Malmö universitet som har översättning eller publicerad information om validering på engelska på sin webbplats. Denna typ av ansökningar medför andra krav och resurser, vilket på Högskolan Väst framgår att en sådan kompetens finns inte i dagsläget. Projektet behöver ta hänsyn till språk och andra inkluderingsfrågor såsom talsyntes i samband med insatser att utveckla nya rutiner och processer som är sammanhållna och hållbara över tid.

Dokumentation och kvalitetssäkring

Som framgår i lärosätenas processbeskrivningar ska ärenden följas upp och utvärderas. I dagsläget upprätthålls Excel-register, men det saknas ett systemstöd som möjliggör att bedömningar kan

registreras, hanteras och bokförs på ett sådant sätt att statistik som senare tas ut är pålitlig. Detta rapporterades även i UKÄ:s uppföljning av lärosätenas bedömning av reell kompetens där majoriteten upplevde svårigheter att ta fram uppgifterna¹. Rapporten pekade på att det fortfarande finns skillnader i syn på vad som utgör eller inte utgör reell kompetens, vilket får konsekvenser för utvecklingen av jämförbara data i högre utbildning. Detta är en central fråga även i projektet som eftersträvar en systematik som avser en samsyn på bärande begrepp.

Ett utökat stödsystem identifieras som stort behov i rapporten, NyA, men också Valda vilket är det system som UHR tagit fram och som används för validering av yrkeskunskaper avseende den särskilda behörigheten till yrkeslärarrapporten. En lansering för en nyutvecklad del av systemet för stöd i bedömning av reell kompetens var aviserad under 2019 men avbröts tvärt. Ett anpassat IT-system hade möjliggjort flera saker; framtagandet av lokal och generisk statistik och skapat transparens i ärenden samt tillgång till erfarenhets- och kunskapsutbyten mellan lärosäten. Högskolan Väst yrkar på att det skulle också innebära en starkare inkludering för sökande som i dagsläget måste förhålla sig till varje lärosätets specifika anvisningar och mallar. Här är det viktigt att betona att lärosäten behöver fortfarande ta ansvar i själva genomförandet av valideringar då funktionen av ett sådant system skulle primärt innebära att stödja, dokumentera och systematisera (arkivera). Individfokus förblir viktigt då det är individens kunskaper och färdigheter som ska bedömas, samtidigt som möjligheten för ett beslutsstödsystem skulle ge förutsättningar för att individer inte behöver granskas i varje läge.

¹ UKÄ (2021) Uppföljning av lärosätenas bedömning av reell kompetens. Redovisning av ett regeringsuppdrag

Lista på insamlade data för denna sammanställning

Lärosäten	Dokument
Högskolan Väst	Slutrapporten för införandeprojektet 2019 med fyra bilagor enligt nedan: - VnVs stödmanual - Processmodell - SWOT-analys för ”REKO på engelska” - Projektdagbok Powerpointpresentationer: - Kvalitetsdrivet, nationell UHR-konferens 2020 - Bedömaruppföljningsmöten vår och höst 2020 - RPL in practice – utbyte med GU och Kroatien - Workshop med bedömare och avdelningschefer i syfte att förankra modell för tillträde till avancerad nivå med stöd av REKO Worddokument: - Minnesanteckningar bedömaruppföljningsmöten - Tematisk utvärdering på uppdrag av UKÄ i form av en SWOT-analys av lärosätets arbete med breddad rekrytering. Kartläggarna för bedömning av reell kompetens utsågs här som informanter. - Skrivelse och underlag till inspel om HV:s nuläge i arbetet med reell kompetens till HLG våren 2021 - Besvarad enkät för uppföljning i RPL-projektet (informanter Linda Severinsson & Susanne Rath) - Förslag på inrättande av centralt valideringsteam (två dokument). Förslaget har förmedlats till SBIP men vi har inte fått någon återkoppling från berörd chef. Övrigt (epost-utskick): - Skrivelse och inbjudan till förslag på införande av generisk modell för tillträde till avancerad nivå via bedömning av reell kompetens (våren 2021) Lista över sökta utbildningsalternativ och utsedda bedömare 2019–2021
Malmö universitet	Powerpointpresentationer - Valideringslyft MYH regionerna 2021 - Flöde validering med funktioner 2021 - Grundbultar med förenklad process 2020 PDF-dokument - Rektorsbeslut struktur för valideringsprocesser 2017
Högskolan Kristianstad	PDF-dokument - Antagningsordning - Handläggningsordning - Policy reell kompetens - Reell kompetensanvisningar - Reell kompetens Grundläraiprogrammet - Reell kompetens Sjuksköterskeprogrammet
Luleå tekniska universitet	PDF-dokument - Riktlinjer för tillgodoräknande - Riktlinjer för validering av reell kompetens

Internationell benchmarking

Syfte och avgränsning

I denna benchmarking var syftet att jämföra viktiga särdrag i de olika ländernas utbildningssystem och identifiera skillnader och likheter när det gäller validering av tidigare kunskaper och reell kompetens (RPL) och övergången mellan yrkeshögskola och högre utbildning. Hänsyn har tagits kring det faktum att ländernas utbildningssystem i många fall är annorlunda uppbyggda och organiserade och avser därmed inte att göra några jämförelser av de olika systemen på detaljnivå.

Vid urvalet av länder har en första bruttolista analyserats översiktligt. De länder som initialt har identifierats som intressanta med utgångspunkt från studiens syfte har tagits vidare i en fördjupad kartläggning. Aspekter som i urvalet har bedömts vara särskilt intressanta för studien är ett väl dokumenterat och systematiskt gränssnitt mellan utbildningar som, med avseende på nivå eller syfte, har likheter med svensk yrkeshögskola och annan högre utbildning. Vissa länder har sedan valts bort utifrån aspekter såsom att den grundläggande organiseringen av yrkeshögskolan och annan högre utbildning fundamentalt skiljer sig från den svenska modellen, till exempel genom att utbildningsformerna är helt eller delvis samorganiserade i ett gemensamt system. Av sådana anledningar så är inte utbildningssystemen i Finland och USA, som var med i den initiala kartläggningen, beskrivna här. Lärdomar från dessa länder är intressanta men kan förväntas vara på en systemnivå som ligger utanför denna studies huvudsakliga intresse och ambition.

Metod

Undersökningen har genomförts i huvudsak genom litteraturstudier och intervjuer med aktörer inom och företrädare för de nationella utbildningssystemen i de studerade länderna. Litteraturen har i stor utsträckning bestått av primära källor såsom nationella författningar och regelsystem för högre utbildning men också beskrivningar av tillämpningar av enskilda utbildningsanordnare och lärosäten. Intervjuerna har huvudsakligen ägnats åt att skapa en fördjupad förståelse till såväl utbildningssystemen som deras tillämpning i avseenden som är av särskilt intresse för kopplingen mellan yrkeshögskola och annan högre utbildning. Intervjuerna har varit öppna eller semistrukturerade. Medlemmarna i arbetsgruppen har i huvudsak arbetat enskilt med datainsamling för vardera ett eller två av de studerade länderna.

England

I England är *The UK Quality Code for Higher Education (Quality Code)* som är referenspunkten för all högre utbildning. Där tydliggörs vilka åtaganden som utbildningsanordnare har, hur de ska samverka och vad de kan förvänta sig av varandra, och vad allmänheten ska kunna förvänta sig av dem. The Quality Code är en utgångspunkt för sådan samverkan mellan olika former av högre utbildning som motsvarar vår svenska yrkeshögskola och studier på universitetsnivå. Befogenhet att examinera studerande inom högre utbildning regleras av brittisk lag och organisationer med examensrättigheter (*Recognised Bodies*) tilldelas sin status av brittiska regeringen, *Department for Business, Innovation and Skills (BIS)*. Examensgivande organisationer kan själva ge utbildningar men samarbetar också med anordnare som själva saknar examinationsrättigheter men som kan ge utbildningar som examineras av en Recognised Body. Anordnare av högre utbildning som själva saknar rätt att examinera återfinns i *The Listed Bodies Order* som också hanteras av BIS.

Samverkan mellan examensgivaren (Recognised Body) och en utbildare utan egna examinationsrättigheter kan ske genom antingen ett franchise- eller valideringsförfarande. Vid franchiseförfarande så genomför utbildningsanordnaren en utbildning helt i enlighet med den examinerande organisationens föreskrifter avseende utbildningsmål, innehåll och examinationssätt. Vid validering så genomför anordnaren självständigt en utbildning som i förväg har kvalitetssäkrats och godkänts av den examinerande organisationen. Samverkan mellan parterna regleras genom avtal som till del styrs av The Quality Code men som lämnar stort utrymme för egna överenskommelser.

Nivåindelningen av den högre utbildningen och dess examina regleras av *The Framework for Higher Education Qualifications of Degree-Awarding Bodies (FHEQ)* som i hög utsträckning motsvarar *European Qualifications Framework for Lifelong Learning (EQF)*. I tabell 1 nedan visas hur alla examina inom högre utbildning än nivåindelade. Högre utbildning definieras såsom utbildning från FHEQ-nivå 4 till 8 och innefattar såväl *Higher Vocational Education (HVE)* som all akademisk utbildning på grundläggande, avancerad och doktorsnivå. Tabell 1 nedan redogör också för antalet studiepoäng som olika examina kräver enligt *The Credit Accumulation and Transfer Scheme (CATS)*. Poängsystemet, som är helt anpassat till och integrerat med nivåindelningen enligt FHEQ, har ett poängvärde som motsvarar halva värdet av ECTS-poäng; 2 CATS motsvarar således 1 ECTS. Poängssystemet är detsamma för alla utbildningar från FHEQ-nivå 4 till 8 och delas alltså av både HVE och utbildningar på universitetsnivå, vilket förenklar integration och övergång mellan olika skolformer.

Typical higher education qualifications within each level	FHEQ Level	Minimum credit
PhD/DPhil	8	Not typically credit-rated
Professional doctorates (eg DProf, EdD, DBA, DClinPsy)		540 (360 at FHEQ level 8)
Research masters degrees (eg MRes, MPhil)	7	Not typically credit-rated
Taught master's degrees (eg MA, MSc)		180 (150 at FHEQ level 7)
Integrated masters degrees (eg MEng, MChem, MPhys, MPharm)		480 (120 at FHEQ level 7)
Primary (or first) qualifications in medicine, (eg BM BS) and dentistry (eg BDS)		Not typically credit-rated
Postgraduate diplomas		120 (90 at FHEQ level 7)
Postgraduate Certificate in Education (PGCE)		60 (40 at FHEQ level 7)
Postgraduate certificates		60 (40 at FHEQ level 7)
Bachelor's degrees with honours (eg BA/BSc Hons)	6	360 (90 at FHEQ level 6)
Bachelor's degrees		300 (60 at FHEQ level 6)
Professional Graduate Certificate in Education (ProfGCE/sometimes referred to as PGCE)		60 (40 at FHEQ level 6)
Graduate diplomas		80 (80 at FHEQ level 6)
Graduate certificates		40 (40 at FHEQ level 6)
Foundation degrees (eg FdA, FdSc)	5	240 (90 at FHEQ level 5)
Diplomas of Higher Education (DipHE)		240 (90 at FHEQ level 5)
Higher National Diplomas (HND awarded by degree-awarding bodies under licence from Pearson)		240 (90 at FHEQ level 5)
Higher National Certificates (HNC awarded by degree-awarding bodies under licence from Pearson)		120 (60 at FHEQ level 4)
Certificates of Higher Education (Cert HE)	4	120 (90 at FHEQ level 4)

Tabell 1: Examina inom högre utbildning, indelning i FHEQ-nivåer och poängvärdet i CATS för respektive examina

Den grundläggande principen inom engelsk högre utbildning är att examina tilldelas på basis av kvalifikationer (uppvisad kunskap, kompetens och förmåga) snarare än baserat på antalet studieår. Validering och tillgodoräknanden är därmed en central del i systemet.

Examina på FHEQ-nivå 4 och 5 utgörs till stor del av *Higher Vocational Education (HVE)*. *Higher National Certificates (HNC)* och *Higher National Diplomas (HND)* är två huvudsakliga examina som uppnås efter ett utbildningsår och 120 CATS vardera på nivå 4 respektive nivå 5. Utbildningsanordnare kan vara universitet eller så kallade *Further Education (FE) Providers*. De kan i sin tur utgöras av kommunala eller statliga college, privata anordnare, arbetsgivare, etc.

HNC och HND är examina som kan utdelas av anordnare som är godkända av Pearson eller av Pearson självt. Pearson, ett privat utbildningsföretag, är genom sitt dotterbolag Edexcel den enda privata aktören med rätt att utge examina inom högre utbildning.

Genom FHEQ-indelningen och det gemensamma CATS-poängssystemet för alla utbildningar inom högre utbildning så underlättas en sömlös övergång mellan olika utbildningsnivåer, utbildningar och

utbildningsanordnare. Samtidigt ska påpekas att utbildningsanordnare, särskilt universitet, har en hög grad av autonomi och behöver till exempel inte tillämpa CATS. Utbildningsanordnarna har också stort självbestämmande över på vilket sätt och i vilken utsträckning studieprestationer kan överföras och tillgodoräknas inom systemet. De specifika utbildnings- och lärandemålen spelar stor roll för bedömningen och det är således inte en i grunden systematisk eller ”automatisk” övergång. Studerande har ingen generell rätt att kräva tillgodoräknanden, som regleras och bestäms av enskilda utbildningsanordnare, men systemet bygger på en hög grad av rörlighet.

Tillgodoräknanden och överföring av tidigare studieprestationer låter i stor utsträckning studerande successivt bygga kompetens och meritvärde. FHEQ-indelningen med sina detaljerade *Level Descriptors* underlättar bedömningen för utbildningsanordnare. Bedömningen görs således inte i huvudsak på individnivå (såsom validering av reell kompetens) utan snarare baserat på kunskaps- och lärandemål i förhållande till den specifika påbyggnadsutbildning som är aktuell och i förhållande till FHEQ-systemet.

Ett särskilt intressant gränssnitt att studera är mellan utbildningar på nivå 5 och 6, som i grunden utgör gränssnittet mellan HVE och utbildningar på akademisk nivå. Det är vanligt förekommande att universitet erbjuder så kallade Top-up Courses som motsvarar sista året på en kandidatutbildning (BSc eller BA), dvs på nivå 6, och där de studerande kan tillgodoräkna sig tidigare studier på nivå 5. Således, med en HVE- examen motsvarande svensk yrkeshögskoleexamen, Higher National Diploma, så finns på många universitet särskilda utformade ettåriga påbyggnadsutbildningar, Top-ups, som leder till en kandidatexamen. Tidigare utbildning på nivå tillgodoräknas därvid. Systemet med tydliga Level Descriptors och det gemensamma poängsystemet CATS underlättar övergång och tillgodoräknande mellan de olika utbildningsformerna.

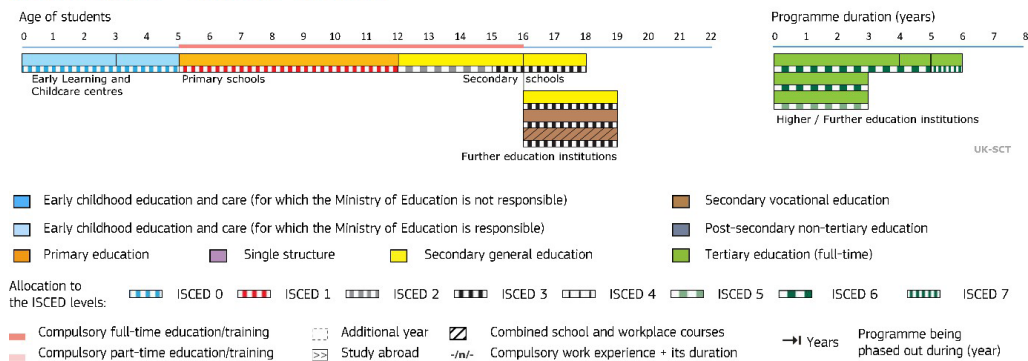
Skottland

Den eftergymnasiala och vidareutbildning som finns att tillgå i Skottland beskrivs som training, further education eller högre utbildning. I Skottland finns det 19 högre utbildningsinstitutioner (HEI), bestående av 16 universitet. Av dessa är 14 campusbaserade universitet, ett distansuniversitet (The Open University) samt partnersuniversitetet Highlands and Islands som integrerar 13 oberoende högskolor och forskningsinstitutioner till en regional universitetsstruktur. De andra tre inkluderar en konstskola, en landsbygdshögskola och högskolan Royal Conservatoire of Scotland. Samtliga HEI får statlig finansiering genom Scottish Funding Council (SFC). Training och further education erbjuds huvudsakligen av 46 så kallade colleges som är självstyrande och finansieras även av SFC. Further education colleges tar emot elever från 16 års ålder och tillgodoser kurser på icke-avancerad till avancerad nivå och är oftast yrkesinriktade. Further education har uppdrag som innefattar:

- Att förbereda studenter för kvalifikationer (inklusive yrkeskvalifikationer)

- Tillgång till högre utbildning och för deltagande i samtliga utbildningsprogram
- Att hjälpa personer vars språk inte är engelska att uppnå en kompetensnivå i engelska

United Kingdom – Scotland – 2020/21

Tabell 2: Det nationella utbildningssystemet

Kurser på högre utbildningsnivå (främst Higher National Certificate, Higher National Diploma, men även ett begränsat examensutbud) erbjuds också av colleges som tillhandahåller further education kurser. Det finns därmed nära kopplingar mellan further education colleges och högre utbildning. Hur olika kvalifikationerna av såväl olika delar av utbildningssystemet som från arbetslivet förhåller sig till varandra framgår i det skotska nationella referensramen för kvalifikationer, SCQF (Scottish Credit and qualifications framework). SCQF (se tabell 3) har varit i bruk sedan 2006 och är ett verktyg för att främja ett flexibelt och livslångt lärande där utgångspunkten är att alla former av formellt lärande ska kunna inkluderas i ramverket. Detta görs genom att ge varje kvalifikation en nivå (12 nivåer totalt) och dess omfattning, uttryckt i antalet poäng. För utbildningsanordnare ger det bättre förutsättningar att bedöma svårighetsgraden på det lärande som leder fram till kvalifikationen samt ger en uppfattning om hur lång tid det krävs för att uppnå kvalifikationen. Även i Valideringsdelegations delbetänkande beskrivs erfarenheterna av SCQF där man betonar hur det bidrar till flexibla studiegångar, ökad mobilitet mellan olika utbildningar och underlättar tillgodoräknanden och individuella anpassningar av utbildningar.

SCQF Levels	SQA Qualifications		Qualifications of Higher Education Institutions	SVQs/MAs
12			Doctoral Degree	Professional Apprenticeship
11			Masters Degree, Integrated Masters Degree, Post Graduate Diploma, Post Graduate Certificate	Professional Apprenticeship SVQ 5
10			Honours Degree, Graduate Diploma, Graduate Certificate	Professional Apprenticeship
9			Professional Development Award	Technical Apprenticeship SVQ 4
8		Higher National Diploma	Diploma Of Higher Education	Technical Apprenticeship SVQ 4
7	Advanced Higher, Awards, Scottish Baccalaureate	Higher National Certificate	Certificate Of Higher Education	Modern Apprenticeship SVQ 3
6	Higher, Awards, Skills for Work Higher			Modern Apprenticeship Foundation Apprenticeship SVQ 3
5	National 5, Awards, Skills for Work National 5			Modern Apprenticeship SVQ 2
4	National 4, Awards, Skills for Work National 4	National Certificate	National Progression Award	SVQ 1
3	National 3, Awards, Skills for Work National 3			
2	National 2, Awards			
1	National 1, Awards			

Tabell 3: Det skotska nationella referensramen för kvalifikationer, SCQF

Kopplat till implementeringen av SCQF är processen för Recognition of Prior Learning (RPL).¹ I Skottland finns det ingen lagstiftning som reglerar processen och det finns inget statligt organ heller som ansvarar för det. Verksamheten bygger istället på utbildningsanordnares ansvar, frivillig samverkan och samsyn med vägledning från Scottish Credit and Qualifications Framework Partnership (SCQFP). Framtagandet av riktlinjer och verktyg inkluderar *SCQF Handbook* (senast reviderad 2015), *Guide to RPL* och *Toolkit*, som kan tillämpas inom alla utbildningssektorer och hos arbetsgivare. Toolkit är till exempel ett digitalt verktyg som belyser de olika sätten som RPL kan användas, inklusive studenter själva som är intresserade av RPL. Bortsett från dessa riktlinjer finns det inga formella bestämmelser eller krav vilket innebär att variation i implementeringen av RPL mellan de olika utbildningsanordnare existerar. För att adressera detta har det skotska HE RPL Network, på uppdrag av Quality Assurance Agency (QAA), utvecklat National RPL Framework for Higher Education. Ambitionen är att utöka, förbättra och integrera RPL i större utsträckning inom lärosätena, men också för att främja likvärdiga processer. Ramverket utvecklades dessutom i nära samarbete med den högre utbildningssektorn och inkluderar flera representanter såsom beslutsfattare och RPL utövare. Mot denna bakgrund förefaller Skottland arbeta med validering på ett systematiskt sätt i den bemärkelsen att man har ett välutvecklat nationellt ramverk där utbildningsnivåerna och krav är integrerade. Det är också ett system som används av flerparten av utbildningsanordnare tillsammans med andra verktyg som både ger en bättre förståelse för ramverket och sprider kännedom om RPL.

Irland

Irlands högre utbildningssystem är huvudsakligen ett binärt system med sju universitet och 14 tekniska högskolor som benämns Institutes of Technology (IoTs). Samtliga är statligt finansierade men de är i allmänhet självständiga. Det finns även en del privata och icke-vinstdrivande colleges som erbjuder

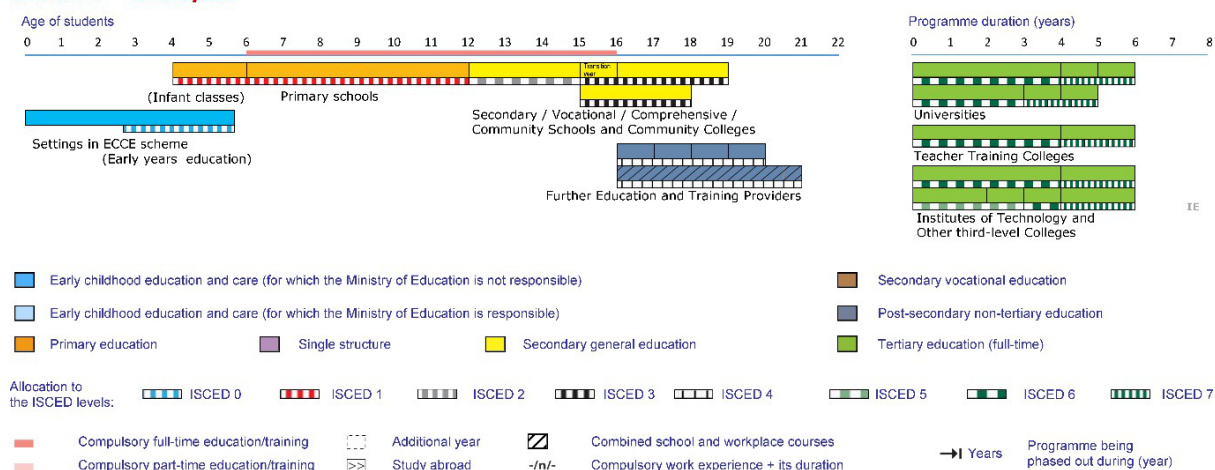
¹ Recognition of Prior Learning benämns även som Accreditation of Prior (Experimental) Learning AP(E)

högre utbildningsprogram. Ansökningar om tillträde till utbildningar vid universitet, IoTs, colleges och vissa andra institutioner handläggs av Central Applications Office (CAO).

De tekniska högskolorna erbjuder ett omfattande utbud av kurser inklusive hantverks- och lärlingsprogram, högre teknisk och teknisk utbildning genom tvåårig Higher Certificate, treårig Ordinary Bachelor Degree och fyraårig Honours Bachelor Degrees. Vidare erbjuds även en rad utbildningsprogram på magister-, master- och doktorandnivå. Det finns inga formella skillnader vad gäller examina och nivåindelning från IoTs och universitetssektorn.

Den vidareutbildning som inte är en del av systemet på universitetsnivå klassas likt England och Skottland för Further Education (FE) som tillhandahålls av diverse anordnare. FE ska primärt tillgodose de som lämnar skolan i förtid, är arbetslösa, som söker yrkesutbildning eller inte på annat sätt inte väljer att gå vidare till högre utbildning.

Ireland – 2021/22

Tabell 4: Det nationella utbildningssystemet

Examina inom FE- och högre utbildningssektorn är vanligtvis i linje med det irländska National Framework of Qualifications (NFQ). NFQ, som är anpassat till den europeiska kvalifikationsramen EQF, inrättades 2003 och omfattar tio nivåer samt fyra awards-kategorier och flera awards-typer (se tabell 5). De olika nivåindikationer baserar på nationellt överenskomna uttalande kring förväntade kunskaper, färdigheter och kompetens som ska uppnås. De i sin tur återspeglar vad en individ förväntas veta, förstå och kunna göra efter slutförande av en lärandeprocess. Denna definition av inlärningsnivåer och typ av lärande som förväntas vid samtliga nivåer är också det som ligger till grund för RPL processer. Den lagstiftning som reglerar RPL i Irland är inte omfattande och innehåller inte många direktiv när det gäller utövandet av RPL. Det finns flera strategidokument som hänvisar till RPL och dess motivering vilket betonar bland annat hur det möjliggör att svara mot framtida och föränderliga kompetensbehov samt inkludering av personer från olika socioekonomiska bakgrunder. Den enda policy som finns inom högre utbildning med hänvisning till RPL är under Qualifications and Quality Assurance (QQI) Act

2012 (senast reviderad 2019) vilket inkluderar policy, kriterier och processer avseende tillgång och tillgodoserande för utbildningsanordnare. Det är därmed institutionerna egna ansvar för utvecklandet av policy, kriterier och processer, men det finns ingen gemensam standard för som vad ska ingå i dessa. QQI är en extern kvalitetssäkringsbyrå som gör en översyn vart femte år av institutionerna för att säkerställa inrättandet av procedurer. Utöver det har inte QQI något inflytande då det finns en stark autonomi inom institutionerna med egna regler och regleringar.

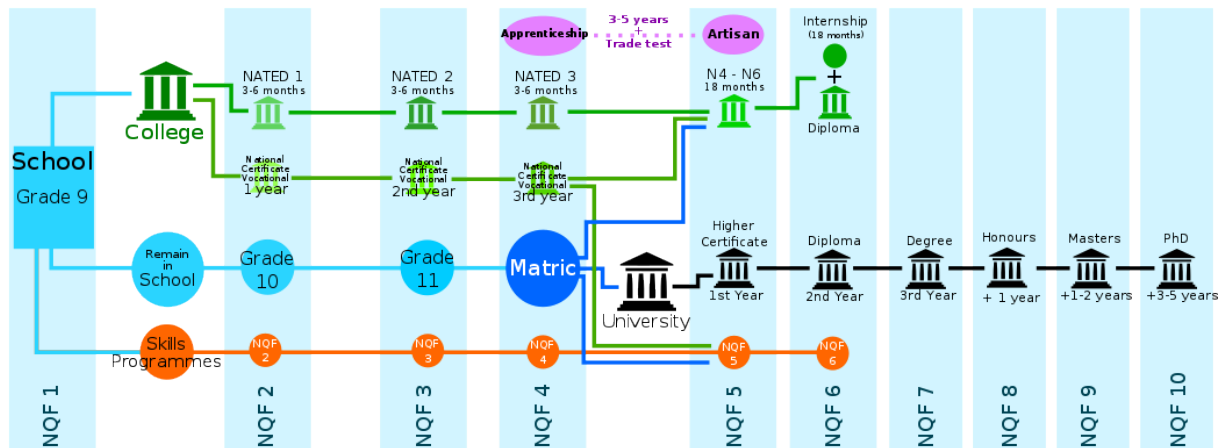
Tabell 5: Det irländska nationella referensramen för kvalifikationer, NQF

Utmaningarna liknar de i Sverige, det inte finns många direktiv i hur:et av RPL och att vissa utbildningsanordnare väljer att ta ansvar för att implementera processer och rutiner för RPL medan andra inte gör det. Däremot finns det en acceptans av det irländska NQF med en tydlig koppling till utbildningar och RPL. Vikten av strukturer som adresserar standarder, roller och ansvar kvarstår i utvecklingsarbetet inom den irländska kontexten. Variationen mellan institutionerna i att implementera av RPL framgår, men med tanke på omväxlande uppdrag och den starka autonomin inom utbildningssektorn är denna variation inte oväntad. Sammantaget får RPL ett större fäste som ett alternativt sätt att tillgodoserka delar av ett program eller tillträde, det är därmed av stor vikt att denna process beaktas i institutionernas interna och externa kvalitetssäkringar.

Sydafrika

Efter apartheidens avskaffande genomfördes många reformer inom olika områden, bland annat inom utbildningsväsendet. Sydafrika har sedan början av 1990-talet gått från ett system där majoriteten av landets befolkning saknade rösträtt till att bli en fullvärdig demokrati. 1994 hölls det första demokratiska

valet i landet och 1995 infördes ett nationellt ramverk “National Qualifications Framework” (NQF) för att administrera och nivå bestämma högre utbildning i Sydafrika.

Tabell 6: En graf som kartlägger National Qualification Frameworks (NQF) och hur de relaterar till olika utbildningsalternativ inom det sydafrikanska utbildningssystemet 2017.

Två nationella organ står bakom utbildningen i Sydafrika; Department of Basic Education (DBE), som ansvarar för grund- och gymnasieskolor samt Department of Higher Education and Training (DHET), som ansvarar för högre utbildning och yrkesutbildning. I Sydafrika är det obligatoriskt med nioårig grundskola och därefter kan man även gå tre år på high school. För tillträde till universitet krävs en Matriculation Endorsement (studentexamen) - nivå 4 enligt NQF - även om vissa universitet ställer sina egna ytterligare akademiska krav. Alla landets 26 universitet är autonoma och rapporterar till sina egna råd snarare än till regeringen och 2018 fanns det drygt 1 000 000 studenter på landets universitet. Det finns två typer av universitet i Sydafrika; tekniska universitet och traditionella universitet. De tekniska universiteterna utfärdar oftast diplom, som ligger på NQF nivå 6, men man kan även läsa vidare och få en Bachelor of Technology (BTech), vilket ligger på nivå 7. De traditionella universitetens kandidatexamina ligger på nivå 7 enligt NQF.

Det som närmast är jämförbart med svenska yrkeshögskolor är TVET-skolor (Technical and Vocational Education and Training). På en TVET-skola får en student utbildning och träning som relaterar till ett specifikt utbud av jobb, sysselsättning eller entreprenörmöjligheter. Utbildningen vid TVET-skolor varierar från några månader till tre år och studenter får vanligtvis ett certifikat (Higher

Certificate) i slutet av en treårig utbildning. TVET-skolor är en del av Sydafrikas DHET och verkar för att utbilda, träna och tillhandahålla praktiska och teoretiska färdigheter. På NQF-skalan ligger TVET-skolor på nivå 5. Det finns cirka 50 TVET-skolor över hela Sydafrika som tillsammans har drygt 300 campus och 2018 var drygt 600 000 studenter registrerade på TVET-skolor. Sydafrika har en hög ambitionsnivå med TVET-skolorna och planen är att år 2030 ska 2 500 000 sydafrikaner gå på TVET-skolor. TVET-skolor är till 80 % subventionerade av regeringen, vilket innebär att studenterna

kan ansöka om stipendier från National Student Financial Aid Scheme (NSFAS). Förutom dessa statliga TVET-skolor finns det en stor mängd privata skolor, som erbjuder liknande utbildning som TVET-skolorna.

TVET-skolor vänder sig till elever som är klara med sin grundläggande utbildning, även om det bara är med årskurs 9 avslutad. Den enda åldersbegränsningen för en person som vill studera på en TVET-skola är att personen ska vara minst 16 år. Målgruppen för studerande är således äldre ungdomar och vuxna. Arbetslösheten i Sydafrika bland yngre är ca 50 % av och satsningen på TVET-skolor är en del i att öka utbildningsnivån och bekämpa arbetslösheten. Kurserna som erbjuds på TVET-skolor är kvalitetsgranskade för att säkerställa att de uppfyller kvalitetsstandarder samt ackrediterade av International Organization for Standardization (ISO).

Ett Higher Certificate har vuxit fram som en möjlighet för tillträde till akademisk utbildning vid universitet och fungerar som en överbryggande kvalifikation till tekniska och vanliga universitet. I vissa fall har TVET-skolorna ett formellt samarbete med vissa universitet och där erbjuds Higher Certificate i samverkan där läroplanens innehåll utvecklats gemensamt; undervisningen görs av TVET-personal och examination av universitetspersonal. Ett ökande antal sådana partnerskap förväntas i framtiden.

Sydafrika har ett CAT-system (Credit Accumulation and Transfer) för att underlätta övergångar mellan olika utbildningssystem. Det används emellertid oftare i övergången mellan olika universitet än mellan TVET-skolor och universitet. När det gäller övergång från TVET-skolor till akademiska studier och tillgodoräknande av tidigare studier görs detta individuellt där man jämför utbildningarnas "Curriculum Statement" och nivån på respektive utbildning. Tidigare hade man en tendens att vara strängare i bedömningarna och att det skulle vara mer exakta likheter vid exempelvis tillgodoräknanden, nu har man dock gått ifrån detta och gör en mer generös och inkluderande bedömning. Generellt är det lättare att flytta från en TVET-skola till ett tekniskt universitet än till ett traditionellt universitet.

CAT-systemet är nationellt reglerat genom ett policydokument "Policy and Criteria for Credit Accumulation and Transfer within the National Qualifications Framework", vilket är utarbetat av SAQA (South African Qualifications Authority) och täcker således alla utbildningsformer och nivåer i Sydafrika. CAT är direkt ihopkopplat med NQF-ramverket är, t ex i punkt 25 i policydokumentet: "NQF Level Descriptors must be used to develop credit matrices that express the knowledge, skills, competences and other relevant learning outcomes that enable individuals to transition from one qualification/ part- qualification, department, institution, programme and/or NQF Sub-Framework, to another". Sydafrika arbetar aktivt med valideringsfrågor (RPL = Recognition of Prior Learning) och goda exempel på hur processen för RPL och CAT hanteras finns vid Rhodes University ("Recognition of Prior Learning Policy") och Stellenbosch University ("RPL and CAT Procedures").

Spegling mot Sverige

Vikten av ett aktivt användande av en nationell referensram för kvalifikationer

En första reflektion kan göras med avseende på de nationella referensramarna för kvalifikationer som alla bygger på samma grund, EQF, och som i stor utsträckning har likheter i sin konstruktion. Till skillnad från den svenska referensramen, SeQF, så omfattar dock det skotska SCQF två parametrar – både en kvalifikationsnivå och omfattning, uttryckt i antalet poäng. Med tanke på de erfarenheter och potential som lyfts fram i beskrivningen av den skotska modellen så hade det svenska SeQF med fördel kunnat utvecklas och fyllas på med fler kvalifikationer för att generera nytta. Även i Irland är det uppenbart att den nationella referensramen har en utbredd användning och är allmänt accepterad. I en jämförelse med tillämpningen av SeQF så är vår uppfattning att såväl utbildningsanordnare som arbetsgivare i mycket liten utsträckning har kunskap om den nationella referensramen. Genom att öka kunskapen om SeQF samt utveckla referensramen och dess användning, kan den bli ett värdefullt redskap i arbetet med att skapa en gemensam förståelse för; strukturer och språk gällande utbildningsformer på olika nivåer i systemet, samt ett utvecklat gränssnitt.

Förtroende och aktiv samverkan

En viktig mekanism för att överbrygga gränser mellan olika utbildningsnivåer i separata utbildningssystem, såsom yrkeshögskola och annan högre utbildning, är möjligheten till tillgodoräkning av utbildningsmeriter. Det framkommer i vår internationella benchmarking att sådant tillgodoräkning, Recognition of Prior Learning (RPL), är starkt baserat på alla aktörers förtroende och aktiva samverkan, reglerad såsom till exempel av det skotska SCQFP som en central vägledare vad gäller implementering, verktyg och rutiner. Idén av ett övergripande samverkansorgan verkar fungera för att skapa samsyn och gemensamma strukturer, i Skottlands fall är det HE RPL Network där QQA tillsammans med den högre utbildningssektorn utvecklat ett ramverk för RPL. I deras fall verkar det fungera, men systemets upplägg och ”mognad” gör det förmodligen avgörande och att det kan skilja sig åt mellan olika länder. I andra länder, såsom till exempel Irland, finns ett motsvarande behov som i Sverige av ett gemensamt tillvägagångssätt inom högskoleväsendet som innefattar att alla elever har rätt till samma erfarenhet, samma erkännande och möjlighet till erkännande av tidigare lärande. Irland ger liksom Sverige väldigt stark autonomi till enskilda lärosäten och det kan uppfattas som utmanande att det inte finns lagstiftning som kräver att utbildningsanordnare erbjuder RPL på lika villkor.

Konkret samarbete

En viktig aspekt som präglar skillnaderna i hantering av gränssnitt mellan olika utbildningsformer och utbildningsnivåer i olika länder är hur utbildningen organiseras genom olika typer av anordnare. Medan

vi i Sverige har relativt få lärosäten för högre utbildning så finns desto fler YH-anordnare i en blandning av huvudsakligen kommunala och privata aktörer. Studien av Sydafrika påvisar att TVET-skolorna alla är statliga, till skillnad mot Sverige, där det som sagt finns en större variation i vilka som anordnar YH-utbildningar och där det inte finns samma centrala styrning. En annan skillnad mot Sverige är att det har skapats flera samarbeten mellan TVET-skolor och universitet i Sydafrika, något som inte är så vanligt i Sverige. Ett exempel på detta är att under 2018 ingicks ett samarbetsavtal mellan tre universitet och två TVET-skolor; Motheo TVET College, Northern Cape Urban TVET College, Sol Plaatje University, University of the Free State och Central University of Technology, där man gemensamt beslöt att samarbeta kring frågor rörande ökad tillgång till högre utbildning samt regionala samarbeten med den offentliga sektorn och näringslivet. Alliansens syfte är att skapa synergier och utnyttja gemensamma förmågor för att öka utvecklingen i regionen. Fokusområdena som de kommer att arbeta med inkluderar delade tjänster för lärare, forskning och innovation, samhällsengagemang samt personalutveckling. Fördelen med ett ökat samarbete mellan olika utbildningsanordnare är att man får en större insyn och förståelse för varandras verksamheter och därtill kommer att tilliten och förtroendet ökar. Att även personalen vid de olika verksamheterna lär känna varandra och de bygger upp relationer är något som borde leda till ett närmande till varandra och gynna rörelse mellan olika utbildningsformer. Vår uppfattning är att vi i Sverige arbetar mer i "stuprör", där olika utbildningsanordnare inte samverkar på samma sätt som i en del andra länder. Ett ökat samarbete borde leda till att både studenter och regioner gynnas; studenter med tanke på att de får lättare att röra sig mellan olika utbildningsformer i det livslånga lärandet och regioner vad gäller tillgång till arbetsmarknadsrelevant kompetensförsörjning.

Högskoleförberedande inslag, gemensamt poängsystem och anpassade påbyggnadsutbildningar

I en jämförelse mellan det svenska och engelska utbildningssystemet och deras respektive gränssnitt mellan yrkeshögskola och annan högre utbildning så kan man säga att det engelska systemet karakteriseras av lägre trösklar för övergång vilket underlättas av ett gemensamt poängsystem, särskilt anpassade påbyggnadsutbildningar på akademisk nivå och ett system av utbildningsnivåer som är utformat och beskrivet för att underlätta bedömning och överföring av studiemeriter mellan de olika utbildningssystemen. Det finns flera aspekter av det engelska systemet som borde vara intressanta att överväga i Sverige. För det första, det gemensamma poängsystemet mellan olika utbildningsformer som bidrar till att tidigare meriter lättare översätts, och därmed kan tillgodoräknas, vid fortsatta studier på högre nivå. Ett gemensamt poängssystem för yrkeshögskola och annan högre utbildning skulle ställa krav på att meriter beskrivs, med avseende på såväl kvantitet som kvalitet, på ett likvärdigt sätt för de olika utbildningsformerna. För det andra, särskilt utformade påbyggnadsutbildningar som motsvarar

engelska så kallade Top-up courses skulle skapa en naturlig brygga mellan utbildningssystemen. När det gäller övergången från YH till U/H skulle detta ställa krav på att YH-utbildningar utformas inte bara med

utgångspunkt från arbetslivets omedelbara kompetensbehov och målet om att utbildningen ska leda till anställning. Utformningen måste också ta i beaktande att studerande vid något tillfälle i framtiden vill vidareutbilda sig och då i form av påbyggnad på en tidigare genomförda utbildning. Detta kan ställa särskilda krav på delar av YH-program till exempel i form av särskilt högskoleförberedande kurser eller kursinslag.

Sammanfattande analys – möjliga förändringar i det svenska systemet

Sammanfattningsvis påvisar de internationella jämförelserna att det finns viktiga lärdomar att dra från hur gränssnitt mellan olika utbildningsformer organiseras, särskilt på nivåer som motsvarar svensk yrkeshögskola och annan högre utbildning på akademisk nivå. Bland de viktigare iakttagelserna med implikationer för möjliga förändringar i det svenska systemet märks:

- Vidareutveckling, bredare tillämpning och större acceptans för den nationella referensramen för kvalifikationer SeQF,
- Nationellt system för likvärdig bedömning av tidigare studiemeriter för såväl tillträde som tillgodoräknande,
- Samverkan mellan anordnare i de olika utbildningsformerna, YH-anordnare och lärosäten för högre utbildning, för att öka förtroendet och möjliggöra utveckling av utbildningar med fördefinierade gränssnitt mellan olika SeQF-nivåer,
- Samordnat poängssystem för utbildningar inom yrkeshögskola och annan utbildning på högskola och universitet,
- Införande av högskoleförberedande inslag i yrkeshögskoleutbildningar som en del av ett nationellt likvärdigt innehåll, och
- Utveckling av anpassade påbyggnadsutbildningar, motsvarande Top-ups, som möjliggör systematisk övergång mellan utbildningsformerna utan stora inslag av individuell och resurskrävande validering.

Länkande referenser till policydokument och övrigt material

England

<https://www.qaa.ac.uk/docs/qaa/quality-code/qualifications-frameworks.pdf>
<https://www.nidirect.gov.uk/articles/higher-national-certificates-and-higher-national-diplomas>
<https://www.legislation.gov.uk/uksi/2006/3199/contents/made>
<https://london.northumbria.ac.uk/blog/what-is-a-top-up-degree/>
<https://www.coventry.ac.uk/cuc/study/courses-designed-to-suit-you/top-up-degrees/>
<https://qualifications.pearson.com/en/about-us/qualification-brands/btec.html>
<https://www.qaa.ac.uk/quality-code/qualifications-frameworks>
<https://www.conted.ox.ac.uk/about/cats-points>

Skottland

https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/united-kingdom-scotland_en
<https://scqf.org.uk/>
<https://scqf.org.uk/media/rcpooq2w/rpl-real-life-case-studies-uws-ba-business-hons-procedures-june-20-final.pdf>
https://cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2019/european_inventory_validation_2018_United_Kingdom_Scotland.pdf
SOU 2018:29 Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande. Delbetänkande av Valideringsdelegationen 2015–2019

Irland

https://cumulus.cedefop.europa.eu/files/vetelib/2019/european_inventory_validation_2018_Ireland.pdf
<https://www.qqi.ie/what-we-do/the-qualifications-system/national-framework-of-qualifications>
https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/ireland_en
Goggin, Deirdre & Sheridan, Irene & leary, phil. (2015). 'An exploration of Recognition of Prior Learning in Irish Higher Education; social responsibility and lifelong learning', Irish Academy of Management Conference. National University of Ireland, Galway, 2-4 September. Dublin: Irish Academy of Management. Power point presentation - Managing transitions in Irish Higher Education; focusing on RPL. Deirdre Goggin, Munster Technological University, Ireland

Sydafrika

<https://www.sqa.org.za/sites/default/files/2020-12/Flexible-Learning-Pathways-in-SA-2020-12.pdf>
<https://fundiconnect.co.za/tvet-colleges-explained/>
<https://www.careersportal.co.za/education/universities/unisa-courses-now-offered-at-tvet-colleges>
<https://www.dut.ac.za/collaboration-agreement-between-dut-and-tvet-colleges/>
<https://www.tvetcolleges.co.za/home>
<https://www.sqa.org.za/sites/default/files/2021-04/Policy%20and%20Criteria%20for%20Credit%20Accumulation%20and%20Transfer%20within%20NQF-2021.pdf>
<https://www.unisa.ac.za/sites/corporate/default/News-&Media/Articles/Strategic-cooperation-between-Unisa-and-TVET-college-realised>
<https://www.cut.ac.za/news/regional-cooperation-among-higher-education-i>
https://www.sqa.org.za/sites/default/files/2020-11/CAT-POLICY_public-comment_20Nov20.pdf
https://www.ru.ac.za/media/rhodesuniversity/content/facultyofeducation/documents/Recognition_of_Prior_Learning_Policy_November_2020.pdf
https://www.sun.ac.za/english/faculty/economy/Documents/RPL%20%26%20CAT%20Procedures_EMS_23March2020.pdf

Intervjuer med nyckelpersoner

Syfte

Ett av projektets mål var att finna vägar för övergångar inom det formella utbildningssystemet, mellan yrkeshögskola och universitet/högskola, ett arbete som har lyfts i olika konstellationer och sammanhang under en längre tidsperiod. De olika utbildningsnivåerna befinner sig till viss del på samma nivå inom SeQF, Sveriges referensram för kvalifikationer, där en kvalificerad yrkeshögskoleexamen och en kandidatexamen på universitetsnivå båda är placerade på nivå 6. Detta innebär i sin tur att ett system som möjliggör rörlighet och övergångar mellan dessa förväntas ha stor betydelse för individers valmöjligheter inom det livslånga lärandet och i förlängningen bidra till en effektivare kompetensförsörjning. De genomförda intervjuerna syftar till att nå en ökad förståelse för vilka behov, möjligheter samt utmaningar som olika aktörer ser när det gäller utveckling av systemiska strukturer. Intervjuerna har till stor del fokuserat validering av icke-formellt och informellt lärande/reell kompetens då detta är det verktyg som idag ofta används om en person vill göra en övergång mellan yrkeshögskola och högskola eller tvärtom.

Metod

Utifrån syftet att fånga respondenternas uppfattningar och synsätt vad gäller denna fråga har intervjuerna genomförts med ett kvalitativt angreppssätt och kan beskrivas som semi-strukturerade. Arbetsgruppen har initialt identifierat ett antal bredare frågeområden som sedermera bearbetats och mynnat ut i en överenskommen intervjuguide, uppdelat på olika typer av respondenter; valideringssamordnare/bedömare, handläggare (antagning, studievägledare, kartläggare, fördjupad kartläggare), student/deltagare samt arbetsgivare. Guiden har fungerat som riktlinje genom intervjuerna men det har samtidigt funnits ett mått av frihet att följa eventuella nya uppslag, detta för att skapa en rikare, mer nyanserad bild. Intervjuerna har spelats in och sedan sammanfattats i text av den/de som genomfört intervjuerna. Sammanlagt har 20 intervjuer genomförts, fem intervjuer per målgrupp.

Analys

Analysarbetet inleddes med en individuell genomläsning av samtliga intervjuer, därefter träffades analysgruppen för att gemensamt diskutera skillnader, likheter och det som "sticker ut", ett arbete som skett utifrån såväl målgrupp, nivå och den intervjuades förhållningssätt till valideringsprocessen. För att ytterligare fördjupa analysen har materialet parallellt med ovanstående även granskats och analyserats utifrån befintliga styrdokument, regelverk och förordningar av två andra projektmedlemmar som representerar ett yrkeshögskole- respektive högskoleperspektiv.

Vi vill poängtera att vi är medvetna om att det utifrån ett övergripande nationellt valideringsperspektiv pågår ett större arbete där bland annat Valideringsdelegationen föreslagit ett antal åtgärder och där redan framtagna riktlinjer adresserar delar av det som framkommit i intervjuerna. I denna analys har vi medvetet valt att trots detta inkludera dessa åsikter, detta för att visa att de förändringar som aviserats antingen ligger i linje med det arbete som sker, saknas eller inte har realiserats ute på landets lärosäten och yrkeshögskolor.

Analys utifrån olika målgrupper

I kategorin *valideringssamordnare/bedömare* från universitet/högskola (U/H) intervjuades en valideringssamordnare för tillgodoräknade, två sällanbedömare för tillträde samt en sakkunnig för tillgodoräknade av verksamhetsförlagd utbildning (VFU). Från yrkeshögskola (YH) intervjuades en utbildningsledare som är involverad i bedömningsförfarandet vad gäller både tillträde och tillgodoräknande. I samtal om synen på en sammanhållen modell för att lättare ”automatisera” processer där deltagare rör sig mellan utbildningssystem togs såväl möjligheter som utmaningar upp. En av utmaningarna är den akademiska kulturen inom U/H som innebär att studier som inte är på akademisk nivå inte erkänns eller anses motsvara studier på grundläggande nivå på universitet. En modell skulle visserligen kunna överbrygga det menar en av intervjupersonerna, men identifierar kulturen som ett övergripande hinder. En intervjuperson lyfte en konkret idé att bygga samman U/H och YH genom att ha någon form av valideringstrappa inom YH för att ”checka av” vissa kunskaper som ger förutsättningar för behörighet/tillgodoräknande mot universitet. Det framkommer av intervjuerna att det finns en generell okunskap om YH inom U/H, ibland till och med en förhandsuppfattning om att det inte går att validera kunskaper från YH till högre utbildning.

Gällande bedömningsförfaranden uttryckte utbildningsledaren på YH, som bland annat kan anta rollen som bedömare, att det finns en tydlig process och struktur men att bedömningen är beroende av de som gör valideringen och att det kan vara en svår uppgift. Både denna intervjuperson och den sakkunnige för tillgodoräknande av VFU uttryckte dock att de känner sig trygga i sina erfarenheter att bedöma ärenden. Ovanstående pekar på vikten av att inom organisationen bygga upp en bedömarkompetens och ett gemensamt förhållningssätt, vilket valideringssamordnaren för tillgodoräknande menar tar tid.

Diskussioner mellan samordnare och bedömare kring exempelvis begreppet ”väsentlig skillnad” skapar en gemensam syn på valideringsarbetet, något som börjar om från noll i samband med att nya bedömare tillkommer. Rollen som samordnare blir därmed viktig, som bärare av kunskapen med uppdrag att sprida kunskap när och där det behövs.

Återkommande i intervjuerna är behovet av processtöd och förståelse för uppdraget hos bedömare, vilket blir särskilt viktigt för sällanbedömare. Flera bedömare lyfte bra samarbete och dialog med

kartläggare/handläggare som en viktig aspekt för att få ett brett underlag och eventuella kompletteringar från den sökande. Detta stöd beskrevs som kritiskt, både för att skapa förutsättningar för en bra bedömning och för att bedömarna har ont om tid. Vidare lyfts vikten av att det finns fasta team och grupper som har validering som sitt uppdrag men också att som bedömare kunna bolla med sina kollegor.

Ytterligare en aspekt som framkom i intervjuerna var svårigheten att tillgodoräkna praktiska erfarenheter (reella kompetenser). De U/H som har många VFU-ärenden att bedöma beskriver tidsbristen som en riskfaktor; men med mer tid skulle de kunna utföra arbetet mer rättssäkert och likvärdigt. I en intervju beskrivs ett projekt som numera avstannat där de arbetat med att identifiera processer som kan synliggöra de svårfångade praktiska kunskaper och kompetenser den sökande har, ett tecken på att behovet finns men att tiden kanske inte medger djupdykningar i detta område.

De *handläggare* som intervjuats arbetade på olika lärosäten och bestod av två kartläggare, en antagningsadministratör (tilltråde), en examenshandläggare (tillgodoräknade) samt en karriär och studievägledare. Under intervjuerna framkommer att det finns olika lokala förutsättningar vad gäller organisering och roller för valideringsprocessen. Genomgående i intervjuerna beskrivs valideringsarbetet som ett komplicerat hantverk som trots utvecklandet av strukturer upplevs svårt. Återkommande i intervjuerna uttrycks behovet av en nationell databas då det i dagsläget finns en utbredd osäkerhet hos de olika aktörerna. Alla lärosäten fattar besluten själva vilket gör att bedömningen av reell kompetens skiljer sig åt mellan de olika lärosätena vilket kan riskera den enskildes rättssäkerhet.

En intervjuperson lyfter behovet av ett digitalt systemstöd vid ärendehantering, ett system som är anpassat till valideringsprocessen med dess olika moment och med en möjlighet att kunna ta ut statistik vilket idag är svårt. De intervjuade lyfter exemplet "YRK-Valda", ett verktyg för att underlätta validering av yrkeskompetens i antagningen till yrkeslärarutbildningen och Lärarlyftet II. En annan intervjuperson pratar i liknande termer om att det behövs en sorts centralnivå för att komma till skott med hur:et bedömning av reell kompetens. Bedömning av reell kompetens för utbildningar kräver att man är erfaren och kunnig menar samma intervjuperson som därför ser en fördel med en central funktion och lyfter exemplet med UHR:s bedömningar av utländska studier där deras kunskap ger bedömningen legitimitet, något som skulle kunna tillföras om bedömare ges tillgång till andras bedömningar.

En utmaning som lyftes av flera handläggare är att det emellanåt är svårt att förmedla till bedömare varför det är viktigt att man ska arbeta med reell kompetens. Det handlar om vilka ekonomiska incitament som tillsätts, exempelvis i form av tid att utföra bedömningarna. Ett sätt att förstå mervärdet av validering är att man också kan "vinna" studenten, menar en av intervjupersonerna, det vill säga att

studenter väljer att stanna kvar/fortsätta då hens kompetens blir sedd och tas tillvara.

I målgruppen *student/deltagare* intervjuades två tidigare högstudenter, en student som gick från högskolan till yrkeshögskolan samt två YH studenter som samtliga beskrev sina erfarenheter från genomförda valideringar. I intervjuerna lyftes på såväl U/H- som YH-nivå avsaknaden av kunskap om att möjligheten till validering fanns. En av de intervjuade beskrev valideringsprocessen som krånglig och onödigt omfattande med utgångspunkt från hens erfarenheter. En studerande som tidigare läst några kurser på högskolan fick möjligheten att validera dessa i samband med att studier på YH påbörjades. I detta fall var två av kurserna möjliga att validera direkt då YH-anordnaren köpte dessa kurser från högskolan. I den tredje kursen såg kursmålen ut att vara likvärdiga i skrift, men i samtal med utbildningsledaren och läraren på utbildningen framkom att kursinnehållet på YH i stor utsträckning bygger på praktiskt arbete kopplat till konkreta verklighetsanknutna situationer med detaljerade kunskaper kring specifika moment och eleven valde därför att inte tillgodoräkna sig kursen på högskolan. En annan av de intervjuade bar med sig fem års erfarenhet av arbete inom gruvindustrin och kunde i detalj redogöra skriftligt för de arbetsuppgifter hen haft. Underlaget kontrollerades och diskuterades av ledningsgruppen som valde att godkänna detta som ersättning för de LIA-kurser som ingick i utbildningen. Ett liknande fall där den intervjuade hade viss erfarenhet från såväl bransch som yrkesroll ledde till att den intervjuade själv valde att inte ansöka om validering för tillgodoräkning då hen själv ansåg att hen saknade tillräckligt djupa kunskaper i relation till kursmålen i utbildningen.

Avslutningsvis genomfördes intervjuer med *arbetsgivare* omfattade olika branscher där flertalet av intervjupersonerna ingick i ledningsgrupper vid olika YH-utbildningar. Intervjuerna har kommit att handla mycket om existerande kompetensbehov och hur dessa tillgodoses/ej tillgodoses, var bristerna finns i kompetensförsörjningen etcetera. Analyserna av intervjuerna ger vid hand vikten av att de olika utbildningsnivåerna kan möta de snabba förändringar som sker på arbetsmarknaden. En av de intervjuade arbetsgivarna beskriver hur hen suttit med och gjort bedömningar vid tillgodoräkning inför studier på YH och anser att det finns en risk för godtyckliga bedömningar och lyfter möjligheten att använda arbetsprover som alternativ eller komplement. Samma respondent skulle dessutom gärna se ett utökat samarbete mellan YH-anordnare för att kvalitetssäkra utbildningarna gentemot varandra. Under intervjuerna diskuteras relationen mellan U/H och YH. En av de intervjuade lyfter att elever från YH fortfarande har en lägre status än de som kommer från U/H och att det vore bra med insatser som kopplar an de olika nivåerna på ett tydligare sätt vilket i förlängningen höjer "stoltheten" och ökar meritvärdet för de som genomgår en YH-utbildning.

Analys utifrån nivåer

I ett tidigt skede av analysen stod det klart att såväl beslutanderätt som påverkansmöjligheter var centrala

inslag, inslag som vi valt att sortera in på tre olika nivåer; **nationell-, lärosätes-** samt **individnivå**. På den **nationella nivån** återfinns exempelvis lagstiftare och myndigheter och det är här som rättssäkerhet och likvärdighet för både U/H och YH och individ till stor del regleras. Tillgång till, eller avsaknad av, övergripande gemensamma datorstöd/systemstöd i arbetet är något som efterfrågas i majoriteten av de genomförda intervjuerna med aktörerna aktiva i valideringsprocessen. En annan frågeställning som lyfts är huruvida de svenska högskolorna ska godkänna varandras bedömningar i syfte att kunna nyttja andras U/H bedömningar, här går dock de svarandes åsikter isär och lärosätenas självstyre lyfts som motargument.

Varje **enskilt lärosäte** arbetar för att uppnå nationellt uppsatta regler, lagar och mål kopplat till validering, hur detta uppnås beror till stor del på det enskilda lärosätet. Förutom validering för tillträde finns också validering för tillgodoräknande. Även om det endast kom upp i en av intervjuerna att valideringen för tillgodoräknande endast grundar sig på dokumentanalys så kan vi anta att detta gäller i huvudsak för alla universitet och högskolor. I analysen kan utläsas att ett förankrat arbetssätt, en fungerande process och ett gott samarbete mellan exempelvis samordnare och bedömare är en bra grund för en process som ger en likvärdighet och rättssäkerhet för de sökande. Där en sådan process saknas finns önskemål om en bättre organisation vid det egna lärosätet. Flera av de tillfrågade fattar beslut utifrån ämnesexperternas/bedömarnas utlåtande medan det också finns de som nästan aldrig vänder sig till bedömare för utlåtande utan fattar beslut på administrativ nivå. Även synen på hur detaljerat ett bedömningsutlåtande ska vara går isär. Orsakerna till ett mer detaljerat utlåtande varierar men ett skäl kan exempelvis vara att det underlättar processen vid ett eventuellt överklagande. När det kommer till enskilda lärosäten är frågan om internkontroll av intresse, en del lärosäten har inkluderat detta i sitt valideringsarbete medan det efterfrågas av andra. Bristen på ekonomiska incitament för validering av reell kompetens lyfts i flertalet intervjuer. Trots att detta saknas uttrycker några U/H att de vill lägga mer tid på sina bedömningar, alternativt använda fler källor.

Systemstöd på lärosätenivå efterfrågas av flera aktörer men det finns även exempel där U/H delvis löst det själva, här nämns exempelvis "antagning.se", "Valda" och "Ladok" som används i den mån det är tillämpligt. Avsaknaden av internkontroll och de svårigheter som följer med nya- och sällanbedömare lyfts som risker i valideringsprocessen hos de enskilda lärosätena. En fråga som ligger lite utanför men som flera berört är okunskapen inom akademien rörande validering av reell kompetens. I vilken utsträckning påverkas den sökande av faktorer på lärosätenivån? De som ansöker om tillgodoräknande av erfarenheter som motsvarar VFU ses av flera som svårbedömda. En orsak till detta är att praktiken under utbildningen är knuten till teorier som lärts ut under utbildningens gång och som under VFU:n ska användas i praktiken. Flera lärosäten erbjuder kartläggningssamtal samt ger den sökande möjlighet att komplettera sin ansökan vid behov.

Sett till **individnivån** hamnar beslutet för ett ja eller ett nej till slut på en enskild individ, bedömare, handläggare eller någon som lärosätet utsett att fatta beslut om validering, med följer ett stort inflytande över resultatet för den sökande. I intervjuerna framkommer att det på flertalet U/H skickas ett samlat underlag till ämneskunniga bedömare medan en av de intervjuade säger att de bara i undantagsfall vänder sig till bedömare. De tidigare nämnda svårigheterna med bedömningar av VFU kan ses som en risk för både den som bedömer och bedöms. Hälften av de svarande framhöll svårigheter med att bedöma om lärandemålen uppnåtts, om den sökande kommer att klara utbildningen samt om bedömaren bedömer det som ska bedömas.

Analys utifrån olika förhållningssätt till validering

I genomläsningen av alla intervjuer (oavsett målgrupp) framkom vissa förhållningssätt till valideringsprocessen. Dessa ska inte ses som endimensionella utan individerna kan sägas pendla emellan dessa olika sätt att förhålla sig och resonera. De olika mönster vi funnit kan sägas handla om det **regelstyrda**, det **pragmatiska** eller det **studentorienterade förhållningssättet**. Alla har sina olika rationaler och det finns förstås både för- och nackdelar med att tillämpa dem. I texten nedan återfinns exempel från intervjuerna med korta analyser, den övergripande analysen återfinns under slutsatser längre ner i dokumentet.

Det **regelstyrda förhållningssättet** kan sägas hela tiden "tala" med de riktlinjer och regelverk som finns i relation till valideringsprocessen. Det finns ett ganska linjärt sätt att tänka kring processen och vilka skyldigheter bedömaren respektive den ansökande har. Samtidigt finns det nationella initiativ som inte riktigt fått fäste i verksamheten:

"Riktlinjer? Olika nivåer av riktlinjer men vi följer framför allt den stödmanual (info-material) som togs fram under projektet med Valideringsnätverk Väst. I nätverket ingår sju lärosäten, HV, GU, Halmstad, Borås, Skövde, Chalmers och Jönköping. Ledningarna vid lärosätena kom överens om hur man skulle se på validering, förhållningssätt, vad är validering? Hur jobbar vi med det samt att det ska finnas funktionerna kartläggare, bedömare och beslutsfattare. Tanken var att kunna använda varandras valideringar men det fungerar inte. Bedömare ser olika på saker och man vill inte gå emot egna läroverkets bedömare. Det är mycket manuellt arbete och lärosäten får olika resultat"

I intervjuerna framkommer också att det används både lokala, nationella och internationella riktlinjer. En samordning/nationell policy/praxis behöver utarbetas.

När det gäller underlag uttrycker en intervjuperson:

"Bra med underlag där personen skrivit något själva. Gillar formella och tydliga saker. Inspelningar kan påverka objektiviteten, jag föredrar skriftliga underlag. Jag har i min lärarroll observerat att en student som gör ett gott intryck muntligen inte alltid lever upp till det vid en provsituation, även om man kan ha en dålig dag och liknande men ändå. Ifrågasätter om det vid

en inspelning kommer fram "rätt" saker."

En intervjuperson säger att:

"Ansökningsprocessen via reell kompetens tog väldigt lång tid, jag fick en hel del hjälp av kartläggaren att skriva om min reella kompetens. Det skickades en massa dokumentation med kompletteringar innan det till slut accepterades. Valideringsprocessen var otydlig – varje gång jag skickade in ett underlag fick jag tillbaka frågor och skulle svara på två nya saker. Upplevde att det var som att man inte litade på min förmåga att klara det. Jag tycker att man bör kunna ha mer tillit till personer som har lång erfarenhet av arbete på olika nivåer, att det värderas, nu beviljades det till slut men det tog lite för långt tid och lite för knöligt, samt lite för mycket misstro att jag hade kompetensen."

Han uttrycker vidare: *"istället för att ha så mycket bevismaterial för att kunna ansöka om reell kompetens så skulle man kunna gå ett x antal poängförberedande – vad innebär det att studera, skriva Harvard exempelvis"*.

Han fortsätter: *"jag förstår att det måste finnas regler och krav, då jag själv jobbar inom myndighet så förstår jag att det funkar så, men mer att man ska lita på vad vederbörande har med sig, att personer har med sig förmågor från 20 års arbetserfarenhet."* Detta är väl själva pudelns kärna, att tro och erkänna att lärande sker i andra sammanhang också utanför den formella utbildningssektorn.

Det pragmatiska förhållningssättet

"...I de flesta fall är det enkelt att se om de inte har läst kurslitteraturen, om deras arbetserfarenheter är enbart självvärderingar, de visar inte att de kan det man ska kunna från VFU". Förvånande nog jämförs ansökan med kurslitteratur och inte lärandemål! Det är lärandemålen som ska vara i fokus för att bedöma om den sökande har den kunskap (kompetens) som den ansöker om. Detta visar på en möjlig praxis/kultur om att vara pragmatisk och konkret genom att gå ner på mikronivå och bedöma i stället för att undersöka om den sökande har just de kunskaper/färdigheter och förmågor som efterfrågas för respektive kurs/ansökan. En intervjuperson säger *"vi rådfrågar inte ämneskunniga ofta, utan gör bedömningen själv. Hon uppskattar att hon gjort det ca 3 gånger på det senaste året, och de får in ca 100 ansökningar på ett år"*. Frågan är om de 97 ansökningarna får tillstyrkt eller avslag och på vilka grunder, en fråga vi ställer oss är vad som ska bedömas och vem som ska bedöma. Ämneskompetens torde ju behövas för att sätta koncept/terminologi in i olika sammanhang. Begreppet digitalt kan innefatta väldigt olika teoretiska bildningar beroende på om du läser det i en kursplan i systemvetenskap eller svenska som andraspråk (bara för att ta ett exempel). Men med ett sådant pragmatiskt förhållningssätt blir ju många ärenden hanterade. Samma intervjupersoner säger senare i intervjun *"... att det inte är många som blir godkända på grund av undermåliga ansökningar återigen"*.

En annan intervjuperson lyfter fram att *"...hennes roll är att se till att underlaget är relevant och komplett så att det kan göras en bedömning. Sen skickas det till en ämneskunnig som gör själva bedömningen"*

och skriver ett utlåtande och så fattar examensnheten ett beslut. Processen för tillträde är snarlik". Här verkar ämneskunnig ha en "naturlig" plats i systemet för validering/tillträde. Frågan är hur vi kan skapa en nationell likvärdighet och transparens när processerna ser väldigt olika ut. Och ytterligare ett inspel i samma problematik: *"...Bedömning av betyg är samma problematik egentligen – vem som gör bedömningen, när gör man bedömningen. Så även om man har kriterier för en likvärdig och rättssäker bedömning så är det ändå en bedömningssport man håller på med".* De gånger hen har blivit mest osäker är när det har varit bedömare som inte själv är nära kursen, att de missar nyanserna i en ansökan. Vissa institutioner har en mer professionell bedömare som tar sig an flera ärenden och då har man byggt upp en bedömarkompetens i valideringsärenden, men samtidigt kanske man missar nyanser som ligger nära en kurs, och vice versa förstås, att ligger man nära en kurs så kanske man får tunnelseende och inte se det övergripande perspektivet.

Det studentorienterade förhållningssättet

En av de intervjuade personerna säger sig *"...fokusera mycket på att när de väl är antagna, då börjar själva valideringen och insatser som möjliggör för att ta studenten igenom utbildningen eller föreslå extra insatser eller andra vägval. Stort fokus på att ge alla en chans".* Samma person säger att de trycker mycket på vikten av att eleven själv tar ansvar för att visa på att han/hon kommer klara utbildningen.

Ett motsatsförhållande till det som kan kallas den studentorienterade måste ju lyftas här också, en intervjuperson säger *"...Det finns ju inga risker direkt, det kan göras en felbedömning med studenten har möjlighet att alltid överklaga".* Här förläggs allt ansvar på den sökande, om det blir fel/vi gör fel så är det ok, den sökande kan alltid överklaga. Detta är ett spännande uttalande då fler intervjupersoner har noterat och betonat att ansökningsprocessen är krånglig och tar mycket tid för den sökande att göra, och om vi/systemet dessutom har detta som förhållningssätt blir det än tuffare att ansöka.

I ett uppdrag från SUHF uppmanas lärosätena att vara generösa, en handläggare säger:

"... bedömningen ska vara generös, men inte "dumsnäll" heller, det bygger på att studenten måste kunna gå vidare i sin utbildning. Om det inte finns alla lärandemål men man kan tänka sig att studenten kan gå vidare, då har hen förmodligen läst någonting annat som inte finns med i lärande målen men som ändå tillför. Det är en balansgång. Vid bedömning förutsätter det också att lärare går igenom sina egna lärande mål och sätter de i nya perspektiv, vilket är utvecklande för lärare också".

Här uttrycks att det är en win-win situation med validering, även systemet/läraren kan lära av processen vid bedömning. Men å andra sidan, så uttrycks en oro/reflektion över arbetsinsatsen som krävas av den sökande: *"Det är mycket jobb för studenten att ansöka och sammanställa allt, ett hästjobb för att kanske få ut några HP - är det värt det?".* En arbetsgivare lyfter: *"Vi får inte glömma*

att ge alla "chansen"... Det är givande att ta emot studenter- de ger oss något också!"

Slutsatser

Analysen av de genomförda intervjuerna ger vid handen att det finns ett stort behov och stora fördelar med att skapa mer sömlösa övergångar mellan U/H och YH och att valideringen av reell kompetens är ett viktigt bidrag i detta arbete, både vad gäller tillgodoräknande och tillträde. Intervjuerna visar på hur fort förändringar som sker på arbetsmarknaden idag resulterar i förändrade krav på utbildningssystemen vilket till viss del förklarar YH-utbildningarnas redan idag starka position. Den utveckling som sker gör det än viktigare att minska avståndet mellan U/H och YH. YH får ibland klä skott för en viss skepsis eller oro för att YH inte svarar upp mot en kvalitetsstandard. U/H kan lära sig av YH:s snabba omställningsförmåga, på samma gång som YH kan gynnas av att knytas samman med en utbildningsnivå med högre status.

I de genomförda intervjuerna har ett antal kritiska funktioner, resurser, roller och aktiviteter diskuterats ur ett stort antal perspektiv där valideringsprocessen antar en central position. Analysen visar tydligt att de svenska universiteten, högskolorna och yrkeshögskoleanordnarna har kommit olika långt när det kommer till en fungerande valideringsprocess men även att de som inte kommit lika långt uttrycker en vilja och önskan att utvecklas. För att knyta de två utbildningsnivåerna närmare varandra behöver att antal utmaningar hanteras. Nödvändigheten av att valideringsfrågan prioriteras från ledningen går inte att underskatta, det behövs beslut gällande bland annat organisations- och processtrukturer, identifiering av roller och tillhörande mandat, val av verktyg och arbetssätt för validering och säkerställande av erforderlig kompetens för att utföra en tillförlitlig valideringsprocess. Genom intervjuerna framkommer också behovet av att tillsätta någon med funktion/roll med helhetsansvar som har expertkunskap om validering. För utbildningsanordnarna är det en utmaning att man inte i förväg vet hur många ansökningar som inkommer vilket gör det svårt att planera resursbehovet. Bygga upp en bedömarkompetens och ett gemensamt förhållningssätt kopplat till validering är dock centralt för att nå full effekt av en valideringsansats, i detta krävs en dialog kring de enskilda bedömarnas eller handläggarnas inställning till sitt eget arbete. Utifrån inställning kan behoven skilja sig åt, så även behovet av utvecklande insatser, systemstöd och kollegialt stöd.

Att bedömare nästan inte används vid vissa lärosäten vid bedömning av reell kompetens kan ifrågasättas men så länge ingen kontroll eller jämförelse genomförts är det svårt att säga att det inte fungerar eller att det inte resulterar i en lika bra likvärdighet och rättssäkerhet. Huruvida ett bedömningsutlåtande bör vara detaljerat eller inte kan diskuteras. I första hand bör den sökande vara i fokus och ur den aspekten är det att föredra om den enskilde förstår varför hans kunskaper inte varit tillräckliga och kanske till och med vad som saknas. Med andra ord det behövs god information till sökande/information, både för att stödja

en bra ansökan, och för att ge rätt förväntningar. Här krävs både info på webben, och möjlighet till personlig guidning och stöd. Någon har tyckt att processen var krånglig och onödigt omfattande med utgångspunkt från hens erfarenheter. Även vid ett överklagande sparar det tid om utlåtandet är tydligt så att det inte behöver bedömas igen. Här kan det som också lyfts som ett hinder för utvecklingen av validering, det ekonomiska incitamentet är en faktor, det råder helt enkelt brist på tid att vara tydligare. Problem med nya- och sällanbedömare är svårt för lärosätena och det finns nog ingen enkel lösning på detta genom att det beror på hur ofta ämnet förekommer i valideringsärenden, hur många som söker och så vidare. Tillgången till ett gemensamt digitalt systemstöd på såväl nationell som utbildningsanordnarnivå är efterfrågat hos en klar majoritet av deltagande aktörer. Systemstödet förväntas öka möjligheten till ett tätare samarbete mellan anordnare inom och mellan de skilda utbildningsnivåerna, exempelvis vad gäller godkännande av varandras bedömningar. Utmaningen ligger här i att samtidigt behålla lärosätenas rätt att utifrån ifrån sina egna förutsättningar göra individuella vägval vad gäller själva strukturen och processen.

Det finns en föreställning om och krav på att valideringen ska vara generös men ändå säkerställa en hög kvalitet i utbildningen. När svenska lärosäten ska bedöma reell kompetens för tillträde till högre utbildning vore det ur ett likvärdighetsperspektiv önskvärt om alla bedömningar gav samma resultat. Ur den aspekten vore en samordning av reell kompetens på nationell nivå en lösning, eventuellt baserat på krav på internkontroll från UHR/UKÄ. Ansvar på individnivå kan ses både positivt och negativt, en erfaren person som bedömer och har bedömt länge står förhoppningsvis för en större grad av likvärdighet och rättssäkerhet. Problemen uppstår oftast vid användandet av nya- och sällanbedömare som saknar erfarenhet och kanske kunskap och förståelse kring bedömning av reell kompetens. Här är kanske att föredra en grupp av individer som gemensamt kartlägger och fattar beslut för den sökande, systemet blir mindre sårbart och nya bedömare kommer fortare in i tänket.

För att det ska bli validering i ordets rätta bemärkelse krävs olika typer av kartläggnings- och bedömningsverktyg, när kunskaper inte är kända sedan tidigare behövs ett underlag att göra bedömningen på och detta kräver resurser. Samtidigt saknas det ekonomiska incitament för att utföra detta arbete. Här har kartläggningssamtal/intervjuer med vägledare som främst har samtalskompetens visat sig framgångsrika då de ger den sökande möjlighet att ytterligare synliggöra sin kompetens och verifiera det skriftliga underlaget. Flera bedömare lyfter bra samarbete och dialog med kartläggare/handläggare som en viktig aspekt för att få ett brett underlag och eventuella kompletteringar från den sökande. Detta stöd beskrevs som kritiskt, både för att skapa förutsättningar för en bra bedömning och för att bedömare har ont om tid. Vid bedömning kan skriftliga reflektionsuppgifter och/eller till exempel inspelade filmer där den sökande synliggör sin kompetens fungera som verktyg. I en validering gäller det att fråga efter reflektion, konkreta exempel i form av utfört arbete, hur teorier

används i praktiken etcetera. Bedömare anser ofta att bedömningen är ”svår” men kan samtidigt säga om ett ärende att ”det var lättare, för där fanns ett underlag”, detta är kärnan till varför valideringsprocessen existerar.

Bedömning är svårt oavsett om det handlar om validering eller en examination, att hitta samsyn är desto svårare, men det innebär inte att man inte kan försöka. Ett sätt att komma vidare i detta är att låta utbildningarna själva vara med och diskutera faktiska förkunskapskrav till utbildningarna och även resonera kring - vad betyder ”väsentlig skillnad” och ”i huvudsak motsvarar” och vad kan det innebära i tillgodoräknandeärenden i vår utbildning, det kan hjälpa till med att få bedömnarna mer insatta i arbetet. Samtalet kan också belysa vad det innebär med att vi ska vara generösa men ändå ska behålla kvaliteten i utbildningen? Alla dessa diskussioner ger också möjlighet till utveckling för utbildningen.

Analysen pekar även på vikten av att öka kunskapen om möjligheten till validering av reell kompetens, detta både mellan olika utbildningsnivåer såväl som till studenter som behöver valideras för tillträde eller ett tillgodoräknande in i en utbildning. Flertalet respondenter beskriver valideringsprocessen som krånglig och onödigt omfattande och här krävs insatser för att komma tillrätta med detta hinder, orsaken kan gå att finna i att processen vid lärosätet varit i sin linda och under utveckling. När reell kompetens bedömts och erkänts för behörighet eller tillgodoräknande på YH bör detta kunna formuleras så att en valideringsprocess som ovanstående inte är nödvändig eller bara nödvändig till vissa delar vid en eventuell ansökan till U/H.

För att summera det hela: Validering är ett komplicerat hantverk som kräver kunskap, erfarenheter, kollegial samverkan och resurser.

SeQF

Syfte

Målet med arbetspaketet har varit att undersöka hur en gemensam nationell struktur vid YH och högskola/universitet för bedömning och rörelse mellan utbildningsanordnare kan utformas. För att uppnå detta har projektet genomfört ett antal aktiviteter, sammanfattade nedan:

- Workshop med Anna Kahlson om YH-FLEX och SeQF, Myndigheten för yrkeshögskolan
- Genomfört intervjuer för att undersöka och analysera processer, strukturer och förutsättningar för bedömning, validering och tillgodoräknande inom YH och högskola/universitet

Upplägg och genomförande

Intervjuer i pilotfasen av projektet gav en övergripande information om uppfattningar av valideringsprocesser. I fortsättningsfasen fördjupades projektet ytterligare genom att titta närmare på hur målgruppen bedömare och handläggare tänker och resonerar på respektive håll men också hur de samarbetar under processens gång. Kvalitativa intervjuer med workshopinslag genomfördes med handläggare och bedömare på projektmedlemmarnas lärosäten. Intervjupersonerna fick hantera och bedöma ett riktigt case som bestod utav en ansökan om tillgodoräknande där studenten läst en YH-utbildning. De skulle därefter resonera kring SeQF och hur de skulle placera in bedömningen i relation till modellen. Syftet var att undersöka glappen, förstå argumenten, eventuella hinder och hur dessa kan överbryggas för att utveckla en generisk och tillämpbar modell.

Intervjuerna genomfördes på de lärosäten där bedömarena arbetade och varade cirka 90–120 minuter. Bedömaren upplevde uppgiften att bedöma som svår men spännande och utvecklande. I texten nedan har vi inte skilt de olika professionella rollerna åt utan oavsett om du är handläggare eller ämneexpert/bedömare benämns de som bedömare. Intervjuerna skrevs ut och analyserades först av var och en som deltog i arbetspaketet och sedan tillsammans. Tillsammans kunde vi identifiera sex teman som på olika sätt påverkade bedömarena i sitt sätt att resonera.

Resultat och analys

Utifrån intervjuerna framkom flera resultat, ett som inte var så förvånande utan snarare bekräftade de initiala hypoteserna vi i projektet hade var kultur och tillitsfrågan. Vidare visade det sig att vid minsta osäkerhet lutade bedömarena sig mot regelverket snarare än “generositetsprincipen” som syftar till att främja övergångar mellan olika utbildningssystem och i förlängningen möjliggör ett livslångt lärande. Vi får dock inte glömma att YH och högskola/universitet har olika målgrupper och också olika mål med sin utbildning och detta skapar förstås ett “glapp” i hur man bedömer/förhåller sig till dokumentationen som ska bedömas.

Skillnader i sak i ärendet

De huvudsakliga skillnaderna mellan den dokumentation som låg till grund för intervjun rörde framförallt lärandemål som kan hänföras till "Värderingsförmåga och förhållningssätt" (men också vetenskaplig grund, analys, kritiskt tänkande, samt omvärldsbevakning). Det är i sig inte förvånande att YH fokuserar mer på kunskap och färdighet för att inom ramen för utbildningens tid kunna färdigutbilda eleverna. Problemet blir när det ska valideras mot högskolans kursplaner. Om vi ska kunna skapa en tydligare systemisk övergång mellan utbildningssystemen och ge eleverna/studenterna möjlighet att röra sig mellan systemen **bör en samsyn** kring hur kursplaner ska skrivas (på båda ställen) skapas. Observera vi avser inte en likriktning utan en samsyn/överenskommelse om hur de olika utbildningssystemen fungerar. Med andra ord kvalitetssystemen (där kursplaner, utbildningsplaner etc. ingår) bör kunna närma sig varandra. Senaste remissen SOU Framtidens Yrkeshögskola pekar dock i motsatt riktning, alltså att YH ska gå än mer åt "lärlingstanken snarare än bildningstanken".

Brister i jämförbarhet i underlaget

Kursplaner inom YH respektive högskola fokuserar på olika typer av kunskaper och färdigheter (som sig bör) men det uppstår ett problem vid bedömning då bedömare har svårt att "översätta" målen till sin egen praktik. Likaså uppstår svårigheter med att reflektion/värdering sällan återfinns som det är ett av målen med högre utbildning, att utbilda till självständigt kritiskt tänkande. Det uppstod också en del tankar kring antal lärandemål och om den sökande var "tvungen" att uppfylla alla lärandemålen. Det fanns en ovilja att ge ovilja att ge del av kurs beviljat. Dokumentationen från YH uppfattades heller inte som tillräckligt omfattande, ingående och tydligt beskrivet.

Brister i "processkunskap" kring denna typ av ärenden

Bedömare uttryckte en övriga att hantera ansökningar om tillgodoräknanden där sökanden har YH-bakgrund. Det var heller inte tydligt för vilka konventioner, riktlinjer och manualer som kunde användas som stöd. Detta gör, tillsammans med brister i underlagen, att man hamnar i tankevrpan att "ta det säkra för det osäkra" vilket resulterade i att bedömare blev onödigt strikta och använde den egna kursplanen lite som ett facit, tvärtemot vad generositetsprincipen implicerar.

Begränsad kunskap om SeQF

SeQF var inte välkänt bland intervjupersonerna. Användningsområdet var mycket oklart. Bedömare hade hört talas om SeQF men inte använt eller arbetat med det tidigare. Under intervjuerna fick bedömare en SeQF fjäder att använda vid bedömning, in princip alla uttryckte att fjädern inte räckte till för att besvara de konkreta frågor som uppstod när de skulle bedöma underlaget. Vi behöver ett verktyg som hjälper oss att förstå och bedöma kunskap inom de olika utbildningssystemen med ett mer nyanserat innehåll, vidare om det är denna modell vi ska använda behöver bedömare utveckla bedömarkunskap där modellen blir en del av det. Ett sätt att komma vidare skulle kunna vara att undersöka huruvida en översättningsnyckel kan skapas, målet med

bedömningarna måste vara att den kunskap som eleven/studenten har tillägnats sig värdesätts och tillgodoräknas.

Mål: YH-utbildning ska inte bedömas som reell kompetens

På grund av bristerna i jämförbarhet i underlagen, kunskap om respektive utbildningsform och om processen för denna typ av bedömning, ser bedömarna ett behov av att ställa frågor om individens reella kompetens. Vi anser det olyckligt om man väljer att gå den vägen, en bedömning för tillgodoräknande ska ske på individuell grund men bör i YH-fall kunna göras på grundval av dokumenten, då YH är en del av det formella utbildningssystemet.

Mål: "väsentlig skillnad-principen" ska gälla

Valideringsdelegationen har föreslagit ändringar i högskoleförordningen (som vi står bakom) om rätt till tillgodoräknande från YH-utbildning, om det inte finns väsentlig skillnad. För att detta ska fungera behövs en tydlig jämförbar dokumentation, en tydligare och mer ingående dokumentation från YH. Det blir viktigt att högskolan inte använder sin kursplan som "facit" utan istället förhåller sig till de konventioner, riktlinjer och manualer som finns. Med detta kan de få stöd i att inta ett generöst och flexibelt förhållningssätt och göra en "väsentlig-skillnad-bedömning". Med andra ord så behövs en bedömarkompetens utvecklas.

För att nå hit skulle det kunna skapas bedömargrupper vid lärosätena, som har tillägnat sig "processkunskapen". Projektet ser gärna att man framåt arbetar med att skapa en översättningsnyckel och fortsätter arbeta med liering av kvalitetssystem och till sist arbetar med att skapa kunskap om och tillit mellan utbildningssystemen.

Identifiera möjliga systemiska övergångar

Syfte

Målet för arbetspaketet har varit att utveckla och pröva konkreta mekanismer som möjliggör en systematisk övergång mellan utbildningsformerna utan stora inslag av individuell och resurskrävande validering. För att uppnå detta har projektet genomfört ett antal aktiviteter, sammanfattade nedan:

- Identifierat case i Sverige som projektet följt och analyserat
- Använt konkreta case som testbädd för hur YH-utbildning och högre utbildning kan ”byggas ihop”
- Identifierat framgångsrika lösningar

Upplägg och genomförande

Ett av syften med projektet var att hitta exempel på ett fungerande samarbete kring övergångar mellan YH och högskola och därefter identifiera framgångsfaktorer i det arbetet. Projektet har löpande identifierat ett antal case som funnits intressanta att studera. De olika casen är byggda på olika behov och med olika mål men alla bidrar till att ur olika perspektiv öppna upp för en stärkt samverkan mellan yrkeshögskolan med högskolan. I texten nedan följer ett antal exempel och avsnittet avslutas med en kort diskussion.

Bergsskolan/Kungliga Tekniska Högskolan

Case Bergsskoleingenjör Metall- och verkstadsteknik

Ett exempel som fångade projektets uppmärksamhet var samarbetet mellan Bergsskolan och Kungliga Tekniska Högskolan (KTH). Bergsskolan, en anordnare av yrkeshögskoleutbildningar och KTH påbörjade ett samarbete med syfte att möjliggöra för examinerade från Bergsskolan att läsa vidare på någon av KTH:s magisterprogram. För att skapa denna möjlighet inledde aktörerna en kartläggning av de förutsättningar som bedömdes nödvändiga för att övergången skulle kunna ske. Nedan finns en redogörelse för dessa resonemang.

Bergsskolans modell

Utgångspunkten för arbetet är de dialoger och överenskommelser som Bergsskolan gjort med högskolor, främst med KTH men även andra lärosäten. I det arbetet har Bergsskolan tagit hänsyn till ett antal återkommande teman som synliggör förutsättningar för ett eventuellt samarbete kring systemisk övergång. Vad behövs för att kompetensnivån efter en yrkeshögskoleutbildning ska betraktas som relevant för att tillgodogöra sig hel eller delar av en högskoleutbildning?

- Kartläggning och jämförelse av de kunskaper som båda utbildningarna leder till
- Kartläggning av de pedagogiska metoderna och litteraturen

- Kartläggning av lärarnas utbildning och kompetens

Denna kartläggning och jämförelse har hjälpt Bergsskolan i samtal med flera andra högskolor. Syftet med samtalen har varit att skapa förutsättning för examinerade från Bergsskolan YH-utbildningar att få fortsätta studera på högskolor utan att behöva ta om kunskapsmoment. I vissa fall har examen från Bergsskolans utbildning lett till att de examinerade kunnat påbörja en magisterutbildning, i några fall har Bergsskolan och lärosätet kommit överens om att kompletterande ”brokurser” skulle ges av Bergsskolan eller annan högskola eller universitet för de studerande som skulle vilja fortsätta studera på en högre nivå på högskolan.

Under projektets gång har Bergsskolan genomfört dialoger enligt Bergsskolans modell (se ovan) med KTH, Luleå tekniska universitet (LTU), Karlstads universitet (KAU) och Örebro universitet (ORU). Modellen har även testats av Institutionen för socialt lärande på Uppsala universitet. Institutionen har granskat innehållet och upplägget i en YH-utbildning till stödpedagog utifrån de områden som modellen omfattar och funnit att modellen fungerar väl och kartlägger de områden som är relevanta för ett eventuellt tillgodoräknande.

Konkreta frågeställningar som möjliggjorde samarbetet mellan Bergsskolan och KTH. Vilka frågeställningar utgick vi ifrån? (1) Vilka kurser läser man på Bergsskolan? (2) Har studenten de förutsättningar som behövs för att klara ett mastersprogram på KTH, LTU eller kurser inom civilingenjörsprogram vid ORU eller KAU? (3) Vilka kurser skulle studenten behöva läsa till för att ha bra förutsättningar för att klara de avslutande kurserna inom civilingenjörsprogrammen på KTH, LTU eller ORU? (4) Är ”brokurserna” befintliga kurser på något universitet i landet? (5) Behövs det tas fram nya ”brokurser” som kan ges av KTH och Bergsskolan ihop? (6) Hur involverar vi antagningsenheten på bästa sätt? (7) Hur informerar vi studenter genom hela processen?

Erfarenheter KTH

Projektet gav KTH möjlighet att testa övergripande mål i ett samarbete med en YH anordnare och utforska möjligheter, det visade också att interaktionen mellan studenter som gått denna väg (YH elever) och andra studerande att ”överförande av kunskaper” är viktigt. En central punkt är samverkan och en kontinuerlig dialog mellan lärare vid KTH och Bergsskolan ska betraktas som central, detta kan bidra till små justeringar som kan göras vilket kan förenkla övergången. KTH har lärt sig mycket genom tillskapandet av brokursen i programmering, vilken kan bli aktuell även för civilingenjörsprogrammet framöver. Det är endast en student i systemet nu som gått denna väg, men den studenten uppvisar mycket goda resultat. Det ska ske en fortsatt uppföljning och återkoppling till Bergsskolan. Branschen/Bergssektionen är väldigt engagerade och vill samverka med Bergsskolans studenter.

Det fanns flera identifierade framgångsfaktorer från KTH:s sida, bland annat att det finns en historia av samarbete och tidigare övergångar mellan lärosäten har testats. Överbyggande kurser så kallade brokurser fungerar! Antagningsprocessen har slimmats och fungerar. Det finns en

samsyn kring vad samarbetet ska utmynna i och båda aktörerna har studenternas lärande i fokus. Informationen har varit tydlig och transparent vilket har gynnat den studerande.

Luleå tekniska universitet – redovisning av ett antal case

Bergsskoleingenjör Berg- och anläggningsteknik – Bergsskolan, LTU

Undersöka hur LTU, inspirerade av KTH, arbetat för att identifiera vad som krävs för att Bergsskolans ingenjörsutbildning kan leda till tillträde på LTU:s masterprogram i jord- och bergbyggnad. I dialog mellan Bergsskolan och LTU har det framkommit att studenterna efter att de läst tredje året på ingenjörsprogrammet vid avklarade studier och examen kompletterar utbildningen med två externa matematikkurser inom analys, geometri och linjär algebra.

Hållbart trafikflyg - Green Flight Academy (GFA), LTU

Identifiera utmaningar och möjligheter där akademien går in och ansvarar för ett antal kurser på yrkeshögskolenivå. I detta case driver GFA en flygskola i Skellefteå och avser att lämna in en ansökan till MYH för utbildningen Hållbart trafikflyg där LTU går in med relevant utbildningshåll utifrån den forskning och utbildning som bedrivs inom psykologi. Inom detta case kunde LTU bidra med en full 15 hp-kurs inom psykologi som matchade de särskilda behov som GFA hade utifrån sin hållbarhetsprofil. Ansökan gick in till MYH men fick tyvärr avslag i januari 2024. Arbetet har dock bidragit till förnyade kunskaper kring reglementet kring uppdragsutbildningar och kännedom om varandras utmaningar och detta kan i framtiden ge möjligheter till en förnyad samverkan.

Case: Spelutbildning – Visual magic/Changemaker Educations, LTU

Spelindustrin växer i Skellefteå och Boden. I båda städerna finns ett antal spelutbildningar på YH-nivå samt att LTU, campus Skellefteå, bedriver spelutbildning med internationellt intag. YH-anordnarna har närmat sig LTU med en önskan om att kunna bygga på befintlig YH-utbildning med en kandidatexamen. Bakgrunden är ett studentbehov av att kunna lägga till en akademisk examen på sin YH-examen, detta då det visat sig uppstå svårigheter i att etablera sig på en internationell spelmarknad utan en akademisk examen. I detta fall konsulterades valideringsteamet på LTU som stöttade i arbetet, ansvarig lärare genomförde en analys av de genomförda kurserna på YH för att ta fram en översättningsnyckel. Resultatet av detta arbete blev dock att skillnaderna, trots att flera kurser bar på samma namn, var för stora och det var ej möjligt att gå vidare.

Case: Pedagogisk assistent - lärarutbildningen LTU

Påbörjad dialog kring möjligheten att skapa en utvecklingstrappa för personal på Skellefteå kommun där ett långsiktigt mål är att få fler lärarstudenter till Skellefteå. Förfrågan avstannade men ligger färdig att tas upp igen.

Case: Utbildning Produktion

Påbörjad dialog med programansvariga om att se över möjligheterna att bygga in en övergång från

pågående teknikerutbildningar på YH-nivå och den under hösten 2024 lanserade högskoleexamen i ämnet produktion. I detta fall handlar det om en helt ny utbildning vilket öppnar upp för en enklare övergång. Arbetet kommer fortsätta under hösten 2025.

Det arbete som genomförts under projektet har visat på att det på bägge sidor finns ett intresse för samverkan mellan de olika utbildningsformerna men även att det fortfarande är ett arbete i sin linda som behöver utvecklas. De studerade casen bär alla på insikter som kan bidra till det fortsatta arbetet, med ambitionen att skapa strukturer och modeller som underlättar samverkan.

På LTU har ett *valideringsteam* bildats med representation från studieadministration, examination, handläggning och vägledning där man tagit fram en process för validering av reell kompetens. Målet är att de studerandes kunskaper inte ska behöva valideras vid varje enskilt tillfälle utan att man mappat utbildning mot utbildning, kurs mot kurs, i förväg. Valideringsteamet har bland annat arbetat med utredningen kring Bergsskolans YH-ingenjör och LTU:s master samt Visual Magics VFX Artist och LTU:s kandidat i datorgrafik. Möten mellan valideringsteamet och ansvariga lärare på LTU har genomförts för att ta fram valideringsnycklar mellan aktuell utbildning på yrkeshögskolenivå och akademi. Vad gäller Bergsskolan har man lyckats identifiera vilket glapp som behöver fyllas. I fallet med spelutbildningarna visade det sig att de kunskaper som eleverna erhållit, trots snarlika kursnamn, skilde sig åt för mycket i innehåll och kunskapsnivå och det blev för svårt att skapa en översättningstabell för dessa. Modellen har visat sig fungera väl, översättningsnyckeln av separata kurser på de olika nivåerna en tidskrävande knäckfråga men en förutsättning för att skapa en både tidseffektiv och repeterbar valideringsprocess. I dagsläget är det inga volymer som efterfrågat den, varken på individ eller lärosätetsnivå.

Det är viktigt att poängtera att det finns flera vägar som bär framåt och att i detta tidiga skede inte låsa fast sig i en modell utan vara lyhörd till orsaken till det önskade samarbetet. Kommer önskemålet ur ett individ- eller organisationsperspektiv? Vad är det önskade slutresultatet? Komplettering av kompetens (som i fallet med Green Flight Academy), en organisationsförflyttning (som i exemplet med pedagogisk assistent och lärarutbildningen där man ville skapa en utvecklingstrappa) eller en individ som uttrycker ett behov av att tillgodoräkna sig delar av en YH-utbildning (som i fallet med spelutbildningarna där det ej räckte med en YH-examen för att kunna fullfölja en önskad karriär i utlandet).

Förändringar av denna typ tar tid och måste få ta tid – det handlar till stor del om att öka individers kunskap om varandras utbildningsinnehåll och upplägg men också förutsättningar för samverkan; framtagning, beviljande, handlingsutrymme för förändringar, tidsperspektiv samt ekonomi etc. Vid närmandet mellan de olika utbildningsnivåerna är det viktigt att tidigt fundera över ”what’s in it for us” för bägge parterna, det underlättar för det arbete som behöver göras och minskar riskerna att arbetet stannar av när man kommit en bit på vägen.

Övergripande effekter av en stärkt samverkan kan beskrivas i termer av ökad kvalitet i utbildningen där akademien står som kunskapsbas, en möjlighet för akademien att tillgängliggöra forskningsresultat och kompetensöverföring till lärare på de lägre nivåerna men också en ökad attraktivitet för utbildningarna i sig. YH med sitt starka inslag av näringslivsanknytning kan via studenterna föra med sig positiva effekter in i akademien. Insatserna behöver också vägas utifrån volymer, hur många studenter kommer att vilja nyttja möjligheten att läsa vidare inom högskolan?

Högskolan Kristianstad/Kristianstad kommun

Case Redovisningsekonom

Projektet har analyserat samarbetet mellan YH-utbildningen till löneekonom anordnad av Kristianstad kommun och ekonomiprogrammet vid Kristianstad högskola. I detta samarbete har kommunen och högskolan enats om att genomföra delar av YH-utbildningen i högskolans regi. I detta samarbete får de studerande vid YH-utbildningen tillgodoräkna sig sina betyg från kurserna genomförda av högskolan ifall de skulle välja att studera vid ekonomiprogrammet på Kristianstad högskola.

Resultat och analys

Några slutord här blir, vikten av samarbete och transparens mellan de olika utbildningssystemen kan inte underskattas. Alla exempel visar på att samarbete med studenten i fokus gynnar övergångar. Det livslånga lärandet och att skapa förutsättningar för övergångar är centralt i arbetet med att slimma antagning/behörighet etc.

Bergsskolans arbete och den modell som tagits fram visar på en framkomlig väg att knyta samman yrkeshögskolan och akademi och bär på en stor potential, detta är synligt i pågående dialoger med fler lärosäten. Det är dock viktigt att poängtera att det krävs en större volym studenter som gör denna resa för att vi ska kunna dra några generella slutsatser om modellens varaktiga resultat.

De lärdomar som framkommit under framtagandet av modellen är därmed viktiga att förvalta för en fortsatt utveckling av samverkan mellan de olika utbildningsnivåerna.

Interna och externa spridningsaktiviteter inom projektet

Ett viktigt åtagande i projektet är att verka för spridning av lärande och resultat mot samhälle och övriga intressenter. Detta arbetspaket fokuserar därför på att arbeta med olika insatser för att förmedla erfarenheterna både inom och utanför partnerskapet. Utöver interna workshops deltar projektet i externa sammanhang som listas nedan.

Kunskapsseminarier för SÖM projektet, 2022

Ett antal kunskapsseminarier har anordnats för projektdeltagare för att ge inspel i projektets arbete, dessa inkluderar:

Roger Säljö – Kunskap och validering, 10 februari

Per Andersson – Reell kompetens och validering, 25 februari

Anna Kahlson – YH-FLEX, 1 mars

Deltagande i YH Nätverket för Norrbotten/Västerbotten, 21–22 feb 2022

Projektet deltog i nätverksträffen och gav information om projektet. Detta är ett intressant nätverk att använda som ”referensgrupp”. Det fanns mycket intresse för projektet.

SÖM konferens för validering och livslångt lärande, Högskolan Väst, 9 maj 2022

Projektet anordnade en konferens där vi bjöd in internationella key-notes (hybrid) och arrangerade workshops för samtal om hur validering ser ut och kan komma att se ut för olika utbildningsaktörer nationellt och internationellt. Deltagarna kom från olika nätverk, vårt projekt- och styrgrupp samt andra aktörer intresserade av valideringsfrågor.

Deltagande i Samverkanskonferensen HSS, Högskolan Väst, 10–12 maj 2023

Högskolan Väst stod värd för Sveriges största samverkanskonferens, Högskola och Samhälle i Samverkan (HSS). HSS-konferensen anordnas vartannat år och samlar deltagare från akademien, näringsliv, offentlig sektor, politik och civilsamhälle. Syftet var att diskutera de stora samhällsutmaningarna och hur vi i framtiden kan ta oss an de med målet att tillsammans skapa ett mer hållbart samhälle. SÖM representanter deltog genom bemanning av en monter för spridning och erfarenhetsutbyte.

Deltagande i YH Summit 2023 Norrland, 26–27 september 2023

YH-nätverket i Norr samlade utbildningsanordnare inom yrkeshögskolan samt näringslivsfunktioner och näringslivsbolag till en lunch till lunch-konferens och workshop. Syftet med konferensen var att jobba fram en gemensam syn på hur aktörer som arbetar med kompetensförsörjning för arbetslivet i norra Sverige tillsammans kan kartlägga kompetensbehov. Projektet deltog i dialogerna och i samtal på scen.

Deltagande i konferensen Skills Meetup Sweden, 19–21 april 2023

Som värd för dagarna stod MYH och EU-projekten BOSS, NOVA-Nordic och SeQF 3.0 samt projektet Kompetenspasset. Konferensen behandlade kompetensförsörjning och livslångt lärande ur många aspekter. SÖM deltagare deltog för att ta del av all den kunskap som fanns samlad.

Mittseminarium inom projektet, juni 2023

Till mittseminariet var syftet att presentera delresultat och planera för det fortsatta arbetet. Mer detaljerat diskuterades processerna kring samverkan mellan YH-utbildning och högre utbildning genom de olika casen vi arbetade med. Vilka hinder och framgångsfaktorer ser vi?

SÖM fysisk träff, Göteborg, 30 november 2023

Projektmedlemmarna samlades till en fysisk träff i Göteborg för att gemensamt designa en handlingsplan för avrapportering av projektet. Utifrån detta presenterade arbetsgruppen en ny tidslinje för struktur och genomförande av den återstående projektperioden.

Deltagande/inspel på YH-Forum, 7 december 2023

Projektmedlemmar deltog och gav information om projektet och fick återkoppling från anordnare på projektet.

SUHF, 17 april 2024

Presentation och feed-back på projektet på SUHF möte i Stockholm, styrgruppens ordförande Jan Theliander och projektledare Kristina Johansson deltog.

Slutkonferens, 8 oktober 2024

Slutkonferens och slutrapportering SÖM projektet. Öppet för alla.

Dialogseminarium, 3 april 2025

Dialogseminarium på Vinnova kring Mörtviks rapport. Inbjudna gäster för återkoppling på projektrapport.

Utveckling av befintligt RekoValda system

Syfte

Målet med detta arbetspaket är att undersöka möjligheten att utveckla ett system för digital infrastruktur för validerings- och beslutsprocesser som stöder implementering och handläggning av projektets kvalitativa resultat.

Projektet (genom Högskolan Väst) agerar ”testbädd” avseende processer, strukturer och villkor för tillträde/behörighet och validering. Samt i detta ingår det att identifiera, analysera förbättringsmöjligheter gällande handlägningsprocessen. Det digitala systemet ska även kunna integreras med andra befintliga system för antagning och genomförande av utbildning, såsom bl.a. NyA-Webben, Antagning.se mm.

Genomförande och upplägg

Som en del av den av UHR samordnade pilotverksamhet för att bidra till en varaktig struktur för lärosätenas bedömning av reell kompetens mellan 2016 och 2018 byggdes systemet RekoValda. Detta i syfte att användas som systemstöd för bedömning av reell kompetens för sökande till högskola/universitet i första hand i tillträdesprocessen, det vill säga i relation till behörighet. Man byggde vidare på det systemstöd som ursprungligen utvecklats för Lärarlyftet. Efter projektets avslut lades dock systemet av olika anledningar i malpåse och började aldrig användas vid några lärosäten.

Inom ramarna för SÖM-projektet väcktes tanken åter om ett RekoValda och några handläggare med erfarenheter inom validering vid Högskolan Väst bjöds in att testa systemet. Nedan följer en kort redogörelse för och reflektioner kring det vi gjort.

Initialt hade vi ett antal möten med UHR där de gick igenom och beskrev hur RekoValda fungerade och man ordnade så att vi fick tillgång till systemet. När vi kom igång skapade vi tillsammans med UHR ett flertal testärenden med olika former av meriter för sökande till utbildning. Vi testade så många funktioner i systemet som möjligt, för att se ifall de fungerade att använda i de olika rollerna i valideringsprocessen, det vill säga:

- Sökande
- Kartläggare
- Bedömare
- beslutsfattare

I de fall vi upptäckte fel i systemet rapporterade vi detta till UHR enligt instruktion och de prioriterade ifall felen skulle rättas inom projektet eller inte. Därefter testade vi systemet på nytt. En annan del av RekoValda som också testades var om systemet kunde föra över uppgifter till antagningssystemet NyA.

Resultat och analys

RekoValda kom igång och fungerade som en enkel bas för det som det initialt var avsett för, även om det fanns många funktioner vi hade önskat som inte gick att få samt att det fanns olika fel i systemet som inte rättades inom ramen för SÖM-projektet. Vår helhetsbedömning är dock att RekoValda i nuvarande form inte går att bygga vidare på i syfte att använda som IT-stöd för en sömlös övergång mellan YH och akademiska studier. Utifrån våra erfarenheter av bedömning av reell kompetens för behörighet till högre utbildning är dessa inte helt förenliga med varandra.

Internationell utblick – tre exempel

Nedan presenteras två internationella exempel (Stony Brook University, New York State USA och Glasgow Caledonian University, Skottland) som möjliggör för studerande vid college att efter sin collegeutbildning fortsätta studera vid ett universitet och dra nytta av de tidigare studierna genom att antas till en senare del av universitetsutbildningen. Dessutom presenteras ett exempel på en svensk yrkeshögskoleutbildningsanordnare (Företagsekonomiska institutet) som samarbetar med ett brittiskt universitet (Coventry University) med samma mål.

Alla tre exemplen visar på processer och arbetssätt som är tänkvärda och skulle kunna övervägas i Sverige för att underlätta övergångar mellan yrkeshögskola och universitet/högskola. Det är tydligt att de tre exemplen har likheter när det kommer till vissa delar. Likheter finns även med exemplet Bergsskolan/KTH, som också beskrivs i denna rapport. Det finns också kopplingar till de utmaningar som framkommit genom de case-intervjuer som gjorts inom SÖM-projektet, utmaningar som kan sägas till en del funnit sin nyckel i dessa processer och arbetssätt.

Stony Brook University, New York State USA

Bakgrund

En amerikansk utbildning är uppdelad på två nivåer: Undergraduate och Graduate, vilket inkluderar forskarstudier.

Associate Degree	2 år	Undergraduate
Bachelor's Degree	4 år	Undergraduate
Master's Degree	1-3 års påbyggnad på Bachelor	Graduate
Doctoral Degree	Minst 4 års forskarstudier efter Bachelor	Graduate

Fyra års studier (120 credits) vid ett amerikanskt universitet resulterar i en Bachelor's Degree, vilket motsvarar en svensk kandidatexamen. En kandidatexamen består av ca en tredjedel kärnkurser, en tredjedel huvudämne och en tredjedel valbara kurser. I USA ansöker man för att komma in på ett specifikt lärosäte och inte på ett program eller en kurs. Först när du har blivit accepterad väljer du inriktning och det ämne du väljer att ta en examen i blir ditt huvudämne (major). Ofta behöver man inte välja vilket ämne man vill ta examen i första året, då många skolor kräver att man läser kurser utanför sitt huvudämne.

På ett community college läser man max två år för att sedan flytta över till ett annat college eller universitet. Efter två år (ca 60 credits) får man ut en så kallad Associate's Degree, vilket motsvarar

ungefär en halv kandidatexamen. Ett community college är vanligtvis billigare än att läsa på än vid ett universitet, ca en tredjedel av priset för ett statligt universitet och ännu större prisskillnad gentemot ett privat universitet. Men medan 80 % av studenterna på ett community college är intresserade av att ta en kandidatexamen, når bara 14 % faktiskt dit inom sex år efter att de påbörjat sina studier på ett community college. Många av de studenter som läser vid ett community college kommer från områden som är socioekonomiskt utsatta och/eller från en icke-akademisk hemmiljö där akademiska studier inte är självklar.

Samarbeten

SBU har samarbete och avtal med två community colleges i regionen; Nassau Community College (NCC) och Suffolk County Community College (SCCC). Det finns två olika typer av avtal som kan skrivas mellan universiteten och community colleges; articulate agreements och joint admission agreements. Ett articulation agreement är ett övergripande avtal och ger inte så mycket detaljer eller trygghet för studenten utan beskriver i huvudsak vilken typ av kurser som kan överföras från ett community college till ett universitet. Den andra typen av avtal – joint admission agreement - är mer detaljerad och ger studenten en tydlig väg genom utbildningen genom en fastslagen studieplan. Dock innebär det att studenten redan från början behöver fatta ett beslut om denne vill fortsätta till universitet efter avslutad AA/AS. För att bli antagen till ett universitet behöver dock studenten slutföra alla kurser utan till exempel omexaminationer och med ett GPA överstigande 2.8.

Arbetsgång vid Joint Admission Agreement

Studenter som är intresserade av att studera vidare till en kandidatexamen vid SBU behöver göra följande:

1. Ansöka om och bli antagen till en Associate in Arts (AA) eller Associate in Science (AS) vid NCC eller SCCC.
2. Ange på sin ansökan om antagning till NCC eller SCCC sin avsikt att registrera sig i Joint Admissions Program eller besöka Office of Admissions på NCC eller SCCC för att formellt anmäla sig till Joint Admissions Program.
3. Slutför ditt AA eller AS utbildningsprogram vid NCC eller SCCC med ett GPA på 2,8 eller högre. Ytterligare antagningskrav kan behöva uppfyllas för de olika huvudämnena.
4. Studenten har möjlighet att träffa personal från SBU när de gör besök vid NCC eller SCCC varje termin för att säkerställa en smidig övergång till SBU. Under sin sista termin skickar intresserade studenter in ett Intent to Enroll-formulär.
5. Om allt är gjort enligt plan kan studenten antas som ”junior” student i år 3 vid SBU och alltså ha två år kvar för att slutföra sin kandidatexamen.
6. När du tar examen från SBU kommer endast SBU:s namn att visas på examensbeviset.

Insyn och kvalitetsgranskning

SBU har arbetat en längre tid med NCC och SCCC och under den tiden har de byggt upp ett samarbete både akademiskt och administrativt. Det akademiska bygger på att de har insyn i varandras upplägg, kursinnehåll och examinationer och på det administrativa planet har de ett välfungerat samarbete och bra kommunikation mellan institutionerna. Att ha arbetat ihop under en längre tid har gjort att det har byggts upp en tillit och förtroende mellan institutionerna, vilket är en grundförutsättning för att samarbetet ska fungera på ett bra och smidigt sätt.

Hinder och lärdom

Att läsa vid ett community college och inte minst vid ett universitet är i USA i mångt och mycket en ekonomisk fråga och många studenter går vägen via ett community college för att spara pengar och ta en billigare väg. Vissa lärosäten ger specifika stipendier till studenter från community colleges för att underlätta den ekonomiska utmaning det innebär för många att läsa vid ett universitet.

SBU har upprättat en databas där kurser från community colleges och andra lärosäten matas in när de har blivit validerade. På så sätt kan man söka i databasen och se hur tidigare studenters kurser har validerats och på så sätt förenklas övergången och det behövs inte göras en individuell bedömning i varje fall utan övergången blir mer sömlös: [Transfer Equivalency | Academic and Transfer Advising Services \(stonybrook.edu\)](#). Databasen kan också användas av presumtiva studenter för att på förhand kunna planera sina studier och se vilka kurser som tidigare har validerats av SBU. SBU och NCC/SCCC har en överenskommelse om att inte göra några större förändringar i kurserna under en treårsperiod, så att upplägg och innehåll ska vara överskådliga under en viss tidsperiod.

Glasgow Caledonian University, Skottland

Bakgrund

Glasgow Caledonian University, GCU bedriver ett aktivt arbete med breddad rekrytering och breddat deltagande. I detta ingår ett nära och systematiskt samarbete med colleges. I detta ingår bland annat "College pathways", som är en övergång till universitetsstudier som är bestämd på förhand (studenten betraktas som student vid GCU redan under college-tiden). I samarbetet ingår även den process som kallas "Articulation" som innebär en övergång till universitetsstudier efter college, och det är den processen som vi framför allt pratar om under mötet. I GCU:s collegekoncept ingår även särskilt förberedande stöd till de studenter som kommer från collegestudier. Mer om GCU:s college-koncept här: <https://www.gcu.ac.uk/study/undergraduate/collegestudents>

Möten

Informationen i denna redogörelse kommer från möten med Orla McVicar som är lektor i Human Resource Management vid Department for Business Management, och Karen Ray, som är Widening Participation Manager vid GCU. Vid SÖM-projektets slutkonferens bidrog även Gillian Kellock Hay, Senior Lecturer vid Department of Business Management. Under mötena delade GCU-medarbetarna med sig om hur man arbetar med övergången till universitetet för de som tagit collegeexamen. Frågor ställdes under tiden med utgångspunkt från de utmaningar som framkommit i de case-intervjuer som gjorts inom SÖM-projektet, och de förutsättningar som är i Sverige med mindre goda möjligheter till övergångar och ett kvalifikationsramverk (SeQF) som är nästan helt okänt inom högskolevärlden och som inte används aktivt som ett verktyg, som i Skottland. Vid mötena framkom att arbetssättet vid GCU bygger på följande:

Det finns en systematisk/sömlös övergång om att man på förhand kommit överens om vilken nivå de med examen från college har: alla som har HNC (Higher National Certificate) har NIVÅ på sina kunskaper så att de kan gå in på år två bachelorprogrammen, alla som har HND (Higher National Diploma) har NIVÅ på sina kunskaper så att de kan gå in på år tre på bachelorprogrammen. Detta gäller för utbildningar inom samma ämnesområde.

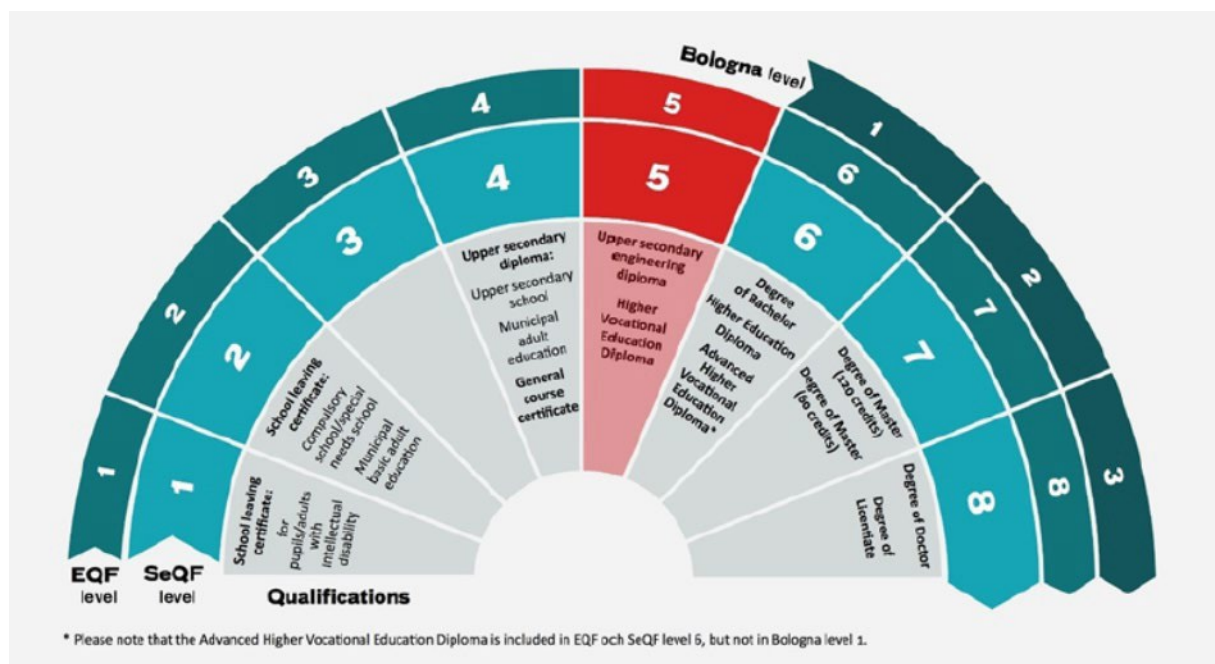
Detta förutsätter dock också ett samarbete/partnership där man på förhand granskar innehållet, så att collegeutbildningen (och därmed de studenter som kommer från College) inte bara har rätt nivå på kunskaperna utan även rätt innehåll. Samarbetet innebär att om man hittar luckor i detta hänseende, så anpassar man utbildningarna till varandra. Även detta sker alltså i förväg och fokus är på utbildningen, inte på individen i första hand. Samarbetet är omfattande. Man har gemensamma grupper/nämnder etc. Så fort en ny collegeutbildning kommer inom ett ämnesområde som finns på GCU, startar man ett samarbete. Det är alltså bara om en person kommer från en collegeutbildning där detta ”förhandsarbete med/validering av utbildningen på förhand” inte gjorts, som en individuell validering behöver göras, där man tittar närmare på vilka kunskaper individen har med sig.

Som stöd används ScQF aktivt redan i uppbyggandet av utbildningarna, både på universitetet och på college. Exempelvis omstrukturerades utbildningarna på GCU:s Business School, omstruktureras under hösten 2023. I det arbetet användes ScQF och dess nivåer och deskriptorer i stor utsträckning. Mer om det ScQF och det omfattande stödmaterial etc som finns knutet dit: <https://scqf.org.uk/>.

Företagsekonomiska institutet och Coventry University

Bakgrund

YH-utbildningar är väletablerade och populära i Sverige. De sista fem åren har antalet studerande fördubblats och närmare 9 av 10 examinerade kan använda sina studier för att etablera sig, eller ändra riktning, i sin karriär. Det nuvarande utbildningssystemet i Sverige hindrar studerande från att fortsätta bygga på sina befintliga YH-kvalifikationer med högskolestudier. FEI samarbetar med Coventry University (CU) för att erbjuda Top-up degrees i Sverige, utbildningar som bygger vidare på tidigare studier på EQF nivå 5 och möjliggör en kandidatexamen.

Tillsammans erbjuder FEI och Coventry University Top-up utbildningar i Sverige

Grunden till samarbetet

Under drygt 10 år har FEI kunnat erbjuda top-up utbildningar via brittiska universitet. FEI har samarbetat med aktörer som London South Bank University, Solent University och från 2023, den nuvarande partnern Coventry University. CU är ett av Storbritanniens största universitet och har mycket fokus på den internationella marknaden. FEI blev ursprungligen kontaktade av CU som uttryckte sitt intresse av ett samarbete. De kände till FEI:s långa erfarenhet av samarbeten med brittiska universitet och standarden av de utbildningar som FEI tillhandahållit under åren. Det viktigaste i sådana här samarbeten är att universitet kan lita på att den lokala partnern följer de kvalitetskrav som utbildningen måste uppfylla.

Syftet med samarbetet - en win/win situation

- Att kunna erbjuda en gångbar steg för YH-studenter att kunna fortsätta sin akademiska resa. Man har från FEI:s sida sett goda exempel på hur utexaminerade studenter kunnat

läsa vidare till masternivå på svenska lärosäten.

- Att tillsammans med CU få FEI:s varumärke att växa internationellt. Syftet med FEI:s verksamhet är att på olika sätt bidra till det livslånga lärandet.
- Coventry University var också intresserade av att etablera sig just i Skandinavien. Detta stärker deras varumärke här och öppnar förhoppningsvis för att studenter väljer att studera vidare hos dem på mer avancerade kurser.

Lösningen är en Top-up degree

- En Top-up degree ger möjligheten att bygga vidare på sina befintliga kvalifikationer på EQF nivå 5
- En YH-utbildning med minst 400 YH poäng går att tillgodoräkna som år 1 och 2 av en brittisk kandidatexamen.
- Ett Top-up program tillåter studerande att kliva in i det tredje och sista året (EQF nivå 6) av en kandidatexamen.
- Top-up utbildningar är väletablerade och erkända bland brittiska universitet.
- Genom vårt system FEIFLEX kan FEI erbjuda en lösning för studenter i karriären. FEI:s målsättning är att våra studenter skall kunna delta från var de vill, utan geografiska begränsningar.

Arbetsgång

Diskussionerna påbörjades under 2021. En ny partner öppnade upp möjligheten för FEI att vidga sitt erbjudande. Från att enbart ha kunnat erbjuda ett Top-up program till studenter inom Business Management ville FEI kunna möta efterfrågan från marknaden inom andra områden. En marknadsundersökning genomfördes, som visade potentialen för de program FEI erbjuder idag. Efter att ha kommit överens om ett samarbete inleddes den formella valideringsprocessen. Denna process var mycket grundlig och sträckte sig från hösten 2021 till slutet av våren 2022. CU skickade representanter på besök för att undersöka FEI:s lokaler och resurser. Den personal som förväntades delta i samarbetet, både den administrativa och akademiska, genomgick en kontroll för att säkra kompetens och erfarenhet. Sedan påbörjades det arbete som skulle skapa de akademiska programmen samt alla processer nödvändiga för att hantera dem. Detta arbete utmynnade slutligen i en formell valideringspanel med representanter från både CU, FEI, FEI:s föreläsare och tidigare studenter. FEI presenterade de dokument som beskrev och reglerade de föreslagna programmen samt alla stödfunktioner som sådana program kräver. Stor vikt lades på att säkerställa den akademiska nivån. FEI kunde till slut sommaren 2022 få sina program validerade av CU.

Gränssnittet mellan FEI och CU

Arbetet med att definiera de operativa gränssnitten påbörjades augusti 2022. FEI bedriver den dagliga undervisningen med hjälp av de lärare som kontrakteras för varje kurs. FEI har fördelen att

kunna anskaffa lärare från universitet och högskolor runtom i Sverige och även Storbritannien. De flesta av dessa är disputerade och har lång erfarenhet av undervisning inom sina specialområden. I vissa fall används också av lärare som kommer från näringslivet. Samtliga lärare måste godkännas av CU. Lärarna genomför sina kurser utifrån de lärandemål som fastställts av lärosätet. Examinationsmomenten är också fastställda av CU. Samtidigt förespråkar FEI att lärarna gärna sätter sin prägel på kursinnehållet så att kurserna blir intressanta och aktuella. Efter varje kurs inhämtas feedback från studenterna, vilket bildar underlag för utveckling och eventuella förbättringar av kommande kurser. Större förändringar måste alltid godkännas via en process i samarbete med CU.

FEI:s internationella team sköter administrationen samt kontakten både med lärare, studenter och CU. Särskilda kontaktpersoner är ansvariga för moderation av uppgifter samt inlämningar och tentamen. Moderation är en process som säkerställer kvalitet, oberoende och rättvisa i både skapande och rättning av examinationsmoment. Dessa kontaktpersoner har varit på besök i Stockholm och FEI håller en nästan daglig kontakt med dem. Kvaliteten säkerställs genom att varje examinationsmoment rättas av läraren samt kontrolleras ytterligare en gång av FEI:s akademiska personal. De skickas sedan vidare till CU för moderation. Officiellt fastställande av betygen sker under de s.k. exam boards som sker några gånger per år. Här deltar även enligt brittisk modell en external examiner, akademiker som jobbar för andra universitet och har som funktion att utgöra en sista oberoende kontroll av betyg och uppgifter. Endast efter godkännande av exam board blir studenternas betyg (och senare examen) helt officiella handlingar.

Examensceremoni

Efter slutförd utbildning får FEI:s studenter möjligheten att resa till Coventry University för sin examensceremoni. De har dessutom möjligheten att söka ett resestipendium från Föreningen FEI.

Utbildningar

De första studenterna började januari 2023. Idag erbjuds följande utbildningar:

- BSC (HONS) INTERNATIONAL BUSINESS MANAGEMENT BSC
- (HONS) INTERNATIONAL IT MANAGEMENT
- BSC (HONS) INTERNATIONAL PRODUCTION MANAGEMENT

Vad krävs för att vara behörig

- Goda betyg i Engelska (5 & 6) från Gymnasiet eller betyg enligt internationella engelska examen IELTS, minst 6,5.
- En examen från YH måste motsvara minst 400 YH-poäng. Det är viktigt att det finns en röd tråd mellan YH-utbildningen och Top-up utbildningen. Delkurserna ska ligga inom liknande ämnesområden så att de skapar en komplett examen.

Hinder och lärdomar

FEI:s samarbete med Coventry har varit helt beroende av den långa erfarenhet FEI har med det brittiska universitetssystemet. FEI:s internationella team har alla tidigare jobbat i London och har erfarenhet av brittiska universitet. Genom detta har ett system kunnat skapas, som inger förtroende hos motparten, och erbjuder studenterna bästa möjliga utbildning. Tiden det tar för en validering är ett av de stora hindren för att starta den här sortens samarbeten. Sedan tillkommer den kompetens som krävs för att operationellt sköta en utbildning i samarbete med en annan aktör. Denna sorts samarbete ställer stora krav på kommunikation mellan olika avdelningar och system, både organisatoriska samt administrativa. Ett bra samarbete kräver både goda personliga kontakter och effektiva processer för informationsdelning mellan de inblandade aktörerna.

Analys

Det är tydligt att det mellan de olika exemplen finns likheter i förhållningssätt och arbetssätt – framgångsfaktorer - som underlättar övergångarna mellan college/yrkeshögskola och universitet, och för att göra dessa så sömlösa som möjligt. En gemensam uppfattning är att dessa övergångar är möjliga. En överenskommelse om att studenterna från college/yrkeshögskola har en viss nivå i sina kunskaper som, efter granskning av ämnesinnehållet i utbildningarna, ger dem möjlighet att börja studera på andra eller tredje året på universitetet. I Skottland är detta inbyggt i utbildningssystemet från första början.

Ett nära samarbete/partnerskap både akademiskt och administrativt är centralt, en tät kontakt och effektiva processer för kommunikation, informationsöverföring och kvalitetsgranskning som skapar tillit och förtroende är nödvändiga. När man talar om ”validering”, så menar man att det är utbildningarna som valideras (vilket görs på förhand), inte individens kunskaper och färdigheter, och det är detta som gör övergångarna sömlösa.

Som nämndes inledningsvis överensstämmer dessa punkter i hög grad med exemplet Bergsskolan – KTH/LTU när det gäller ett tillvägagångssätt för att skapa övergångar. Det finns även tydliga kopplingar till de resultat som projektets intervjudel gett. Vid den simulerade kartläggningen och bedömningen av det case gällande tillgodoräknande som lagts fram för handläggare och bedömare vid de fyra högskolorna/universiteten så efterfrågas just kunskap och information om yrkeshögskoleutbildningar i stort (”vad är de värda”) och den aktuella utbildningen vad avser nivå, omfattning och innehåll. Handläggare/bedömare-teamen är benägna att uttrycka behov av att validera den enskilde individens kunnande, vilket leder bort från principen om sömlöshet.

Slutdiskussion

Nu när projektet ska summeras är det viktigt att ge erkännande där det är förtjänt. Projektet har tagit avstamp i valideringsdelegationens arbete. Valideringsdelegationen föreslog bland annat följande:

- En ny, gemensam, definition av validering.
- En ny förordning med generella bestämmelser om validering.
- Ökad tydlighet om validering inom högskolan och yrkeshögskolan.
- En nationell strategi för kompetensförsörjning och livslångt lärande.
- Ett råd för validering under ledning av ansvarigt statsråd.
- Kompetensförsörjning ska vara en grunduppgift för regionerna.
- Statsbidrag för vidareutveckling av branschvalidering.
- Ökad tillgång till validering i Komvux genom en skyldighet för kommunerna att erbjuda elever validering och en ökad tydlighet om kartläggning, bedömning och dokumentation vid validering.

Alla dessa punkter bedöms centrala för att kunna skapa en systemisk övergång mellan olika utbildningsaktörer. Vidare betonade Valideringsdelegationen vikten av att personer med yrkeshögskoleutbildningar inte ska behöva genomgå en ”valideringsprocess” utan att övergångarna ska kunna ske på systemnivå. En viktig utgångspunkt för detta finns på s. 185 i Valideringsdelegationens slutbetänkande:

”Det som skiljer en validering från till exempel erkännande av utländsk utbildning eller erkännande av en utländsk yrkeskvalifikation är att valideringsprocessen omfattar kartläggning och bedömning av sådant kunnande som personen inte tidigare fått formellt bedömt och dokumenterat, eller som individen av olika skäl saknar formella intyg på.”

Här avses att en yrkeshögskoleutbildning självklart (jämte utländsk utbildning) utgör ett kunnande som personen ”fått formellt bedömt och dokumenterat”, och en validering är därför följaktligen inte nödvändig. Om vi, som i det här fallet, dessutom talar om utbildningar som är genomförda och avslutade i Sverige finns det egentligen ingen anledning att övergången inte ska kunna ske på systemnivå, särskilt sedan SeQF infördes. Att så sker är alltså resultatet av en kultur och tillitsfråga och kanske till och med kunskapsfråga.

Valideringsdelegationen (i sitt delbetänkande) föreslår förändringar i högskoleförordningens paragrafer som styr tillgodoräknande.

”Genom att särskilja tillgodoräknanden som grundar sig på sådant lärande som studenten redan fått bedömt för en kvalifikation från tillgodoräknande som grundar sig på kunskaper och färdigheter som inte tidigare bedömts (reell kompetens) ges bättre förutsättningar att följa upp att utbildningssystemet som helhet ger möjlighet till progression och ett effektivt livslångt lärande.” (s.203).

Vi menar att om SeQF-förordningen, dvs ”den som utfärdar kvalifikationen bedriver ett systematiskt kvalitetsarbete där kvalitetssäkring av kvalifikationen ingår” (=yrkeshögskoleutbildningen följer 4§ i SeQF-förordningen), och högskolan vid tillgodoräknande anammar valideringsdelegationens skrivning av tillgodoräknandeparagrafen (antingen via förordningsändring eller genom gemensam praxis utarbetad t ex genom vårt och andra projekt), kan en övergång på systemnivå faktiskt börja ske. Detta skulle innebära att en kvalificerad yrkeshögskoleexamens placering på nivå 6 då på riktigt sätts i verket, för antagning till avancerad nivå t ex. För tillgodoräknande inom en utbildning kan en individuell validering behöva göras om specifika lärandemål behöver uppfyllas inom till exempel ett ämnesområde, men även en sådan validering skulle underlättas betydligt med en riktig användning av SeQF.

Om en Yrkeshögskoleexamen (nivå 5) till exempel skulle kunna ge ”automatisk” behörighet till högskolestudier på grundnivå, är det viktigt för yrkeshögskolan att veta vilka krav som ställs generellt för att en person ska anses ha grundläggande behörighet – här kan yrkeshögskolan även använda sig av de ”grundläggande-behörighets-kompetenser” som numera finns angivna i högskoleförordningen.

I de fall en övergång på systemnivå enligt ovan inte kan ske, behöver det självklart även finnas transparenta och kvalitetssäkra system för validering (kartläggning och bedömning) av den enskildes reella kompetens (som oftast är både formell, informell och icke-formell), och detta är något som de flesta högskolor och universitet behöver vara beredda att lägga mer resurser på (se vidare kapitel 2). Om även yrkeshögskoleutbildningarna har goda system för detta, är det också lättare för högskolorna att erkänna en bedömning som gjorts av yrkeshögskolan, och slussa en individ vidare i systemet. Om vi ska få ”verkstad” i bedömningar på systemisk nivå behöver allt det ovan praktiseras i verksamheterna.

Vi behöver också få mer ”likvärdiga” dokument mellan olika utbildningssystem som säkrar bedömningar. Ett viktigt syfte med SÖM projektet var att identifiera förutsättningar för individers

möjlighet att röra sig mellan olika utbildningsnivåer på ett sömlöst sätt. Det är av central vikt att skapa kvalitetssäkringsprocesser som möjliggör en rättvis bedömning av individers kunskaper, kompetenser, färdigheter och förhållningssätt/ansvar. I dagens samhälle behöver alla aktörer ta avstamp i hållbara processer, projektet har främst riktat sig in sig mot den sociala hållbarheten, de flesta möten vi haft har vi haft digitalt för att ”spara” på både miljömässiga och ekonomiska resurser.

Vad behöver utvecklas i framtiden?

Ett generellt/systemiskt samarbete och en överenskommelse kring vilken kunskapsnivå efter avslutad YH-utbildning inom en viss omfattning som krävs (här räknas även kunskaper i svenska och engelska in). Det behöver vara nödvändigt för YH-utbildningarna att tydligt ange nivån i exempelvis svenska, engelska och vetenskaplig metod/akademisk förberedelse etc, efter avslutad YH-utbildning. Alla YH-utbildningar ska inte nå upp till dessa ”generella övergångskrav”, det är tydligheten som är viktig. En del YH- utbildningar behöver troligen ändra sitt innehåll. Överbryggande kurser (så kallade brokurser) skulle också kunna utvecklas. Detta skulle hjälpa i generellt antagnings- och tillgodoräknandearbete och skulle bygga en bro mellan de båda utbildningsformerna.

Arrangera samarbete ämnesvis mellan utbildningar i de två systemen för en gemensam granskning av den innehållsmässiga överensstämelsen är nödvändig samt övriga kvalitetssäkringsprocesser. Viktigt är också att göra en jämförelse mellan utbildningar för att underlätta övergångar, detta skulle enklare kunna göras om utbildningarna från början byggs utifrån samma utgångspunkter. Här skulle SeQF kunna användas på liknande sätt som ScQF och det material som finns på <https://scqf.org.uk/> används i Skottland (där finns även stöd för individuella bedömningar av reell kompetens om detta skulle behövas till exempel i de fall personen ifråga även har relevanta kunskaper från arbetslivet). Övergångar mellan YH och högskola behöver ses över, först då skulle SeQF kunna få praktiskt genomslag i högskolesektorn utifrån Bolognaprocessens nivåer.

I de internationella exemplen som redovisats i rapporten är det en självklarhet att collegeutbildningarna utbildar för arbetsmarknaden men att möjligheten också ska finnas som ett “smidigare” sätt att ta sig vidare i utbildningssystemet. Det påpekas ofta i Sverige att YH och högskolan finns till för olika syften, men mycket har hänt sedan de första kvalificerade yrkeshögskoleutbildningarna (KY) startade på 1990-talet. Förändringstakten i arbetslivet ökar alltmer och behovet av up- och re- skilling och livslångt lärande växer och har kommit för att stanna, därför behövs nya synsätt och arbetssätt för att möjliggöra övergångar.

Att underlätta övergångarna är också ett sätt att bredda rekryteringen till utbildning och ger möjlighet till alla individer att använda sin fulla potential – vilket både individ och samhälle tjänar på. När man börjar studera inom en utbildningsform (t.ex. YH-utbildning) påbörjas också en personlig utvecklingsresa där förmågor synliggörs, som kanske leder individen vidare till nya utmaningar till exempel inom högskolan. Resan kan naturligtvis också gå från högskolestudier till YH – det viktiga är att möjligheterna finns att göra övergångarna. Arbetsmarknadsanknytningen borde kunna samexistera med smidiga möjligheter att fortsätta utbilda sig inom högskolan – och för den delen även om man vill att utbildningsresan ska gå åt andra hållet, från högskola till yrkeshögskola.

En anledning till att flera tidigare projekt/initiativ inte landat eller tagit fart kan vara att ingen eller alla äger frågan och att projekt lätt fasas ut och därmed glöms bort. En slutsats vi drar är att detta skulle kunna åtgärdas genom att skapa nationellt återkommande sammanhang där erfarenheter och nya kunskaper utbyts.

I nästa del av rapporten kommer utredare Roger Mörtvik att utveckla och problematisera de “brister” som vi funnit och vilka instanser som behöver ta ett ansvar för att se till att en systematisk övergång mellan olika utbildningsaktörer faktiskt kan genomföras. Detta är av signifikant värde på alla nivåer, mer specifikt för individens livslånga lärande och företagens framtida kompetensförsörjningsbehov.

Kapitel 2: Sömlösa övergångar – En utredning kring åtgärder som skulle underlätta övergången mellan yrkeshögskola och högre studier

Roger Mörtvik

Sammanfattning

Denna rapport analyserar möjligheter och utmaningar i att skapa en mer sömlös övergång mellan yrkeshögskoleutbildningar och högskoleutbildningar i Sverige. Trots att båda utbildningsformerna spelar en viktig roll i kompetensförsörjningen finns det idag begränsade möjligheter för individer att tillgodoräkna sig tidigare studier och erfarenheter vid övergång mellan systemen. Rapporten bygger vidare på erfarenheter från projektet ”Systemutveckling för ökad övergång mellan yrkeshögskola och högre utbildning” (SÖM), som har haft som mål att utveckla standardiserade processer för tillgodoräknande och behörighet. Arbetet med rapporten har inkluderat avstämningar och kontakter och experter vid berörda myndigheter och lärosäten samt med tjänstepersoner vid utbildningsdepartementet.

En central utgångspunkt i rapporten är behovet av en helhetssyn kring hur utbildningssystemet sammantaget bidrar till kompetensförsörjning och bidrar till livslångt lärande. Ett viktigt fokus ligger på behoven av att skapa ett mer enhetligt nationellt system för lärosätenas arbete med validering och tillgodoräknanden av tidigare erhållna kompetenser och förbättrat beslutsstöd för ökad transparens och likvärdigheten i bedömningar av reell kompetens. Behovet har ökat med yrkeshögskolans expansion och högskoleförordningens ändringar som främjar en generösare bedömning av tidigare erhållen utbildning och kompetens.

Utifrån analysen presenteras konkreta förslag för att förbättra rörligheten mellan yrkeshögskoleutbildningar och högskola. Dessa inkluderar bland annat utvecklingen av digitala stödsystem för bedömning av tidigare lärande och en mer generös och standardiserad praxis för lärosätenas arbete med tillgodoräknanden. Dessutom pekas på behoven av att stärka dokumentationen av kurs- och ämnesplaner efter genomgången utbildning inom yrkeshögskolan samt en ny finansieringsmodell för högskolornas arbete med tillgodoräknanden, inspirerad av den modell som kallas för YH-flex. Rapporten lyfter även fram behoven av en kulturförändring inom högskolesektorn i synen på kunskap som utvecklats utanför högskolesystemet.

Inledning

Bakgrund

Arbetsmarknaden förändras snabbt på grund av geopolitiska förändringar och ny teknik, vilket leder till en omvälvande omvandling av den globala ekonomin. Detta ökar både kraven på företags omställningsförmåga och kompetensförsörjning och på individers möjligheter till vidareutbildning och livslångt lärande. En allt osäkrare arbetsmarknad gör det svårare att veta vilka utbildningsval som är lämpligast vilket leder till att många kommer att ångra tidiga val av utbildning. För att motverka att detta leder till försämrade förutsättningar för den enskilde och till sämre matchning på arbetsmarknaden krävs färre återvändsgränder i utbildningssystemen.

Samtidigt kommer en allt äldre befolkning leda till behov av att utträdet från arbetslivet kan skjutas upp. Även detta stärker kraven på att utbildningssystemen inte bara leder till snabb jobbmatchning utan även ger förutsättningar till vidareutbildning och yrkesväxling i högre grad. Denna utveckling har lett till förändringar i utbildningssystemen och har bland annat bidragit till att högskolelagens krav på att främja livslångt lärande har förstärkts. I ökande grad har det även blivit centralt att förbättra möjligheterna för individer att röra sig mer sömlöst mellan utbildningssystemen, inte minst för att förstärka det livslånga lärandet och förbättra kompetensförsörjningen.

En viktig del i detta arbete handlar om att kunskaper som man erhållit i en utbildningsform ska kunna valideras eller erkännas i en annan utbildningsform.² Initialt har den processen primärt drivits på av det initiativ inom EU för att lättare kunna erkänna och harmonisera kompetenser, kvalifikationer och utbildningar. EU har kommit att bli pådrivande i arbetet för det livslånga lärandet genom olika strategier och initiativ, bland annat Rådets rekommendation om nyckelkompetenser för livslångt lärande eller initiativet "European Universities" som syftar till att möjliggöra för studenter att ta del av flexibla utbildningsprogram som främjar rörlighet och kontinuerlig kompetensutveckling. Även EU:s senaste initiativ Union of Skills kan nämnas där EU-kommissionen betonar utbildning, kompetens och livslångt lärande som avgörande för EU:s konkurrenskraft.³

Sedan 2021 har Högskolan Väst samordnat ett projekt finansierat av Vinnova; "Systemutveckling för ökad

² I rapporten används både begreppen "validering" och "erkännande/tillgodoskrivande". Jag har utgått ifrån en definition där validering avser en strukturerad process där en individs kunskaper och färdigheter oavsett om de förvärvats genom formellt lärande, arbetsliv eller andra erfarenheter – identifieras, bedöms och dokumenteras i relation till ett visst referenssystem, exempelvis en utbildningsplan eller yrkesstandard. Med erkännande eller tillgodoskrivande syftar jag mer på en formell prövning av tidigare utbildning eller kvalifikation, där dessa godkänns som likvärdiga en del av en aktuell utbildning eller behörighetskrav. Till skillnad från validering bygger erkännande oftare på dokumenterade meriter från formella utbildningssammanhang.

³ https://commission.europa.eu/topics/eu-competitiveness/union-skills_en

övergång mellan yrkeshögskola och högre utbildning" (SÖM).⁴ Syftet med projektet har varit att underlätta övergångar mellan yrkeshögskoleutbildningar och högskoleutbildningar i Sverige. Projektet har involverat lärosäten, utbildningsanordnare inom yrkeshögskolan och Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) och under en period även Universitets och Högskolerådet (UHR).⁵

Projektets huvudmål har varit att utveckla standardiserade processer för tillgodoräknande och tillträde/behörighet mellan yrkeshögskolan och högskola/universitet, att säkerställa kvalitetssäkring, examensordning och finansiering för att stödja dessa övergångar samt att skapa strukturer för validering av reell kompetens.

En genomgående slutsats i arbetet har varit att det behövs ett nationellt systemiskt validerings- och beslutsstödsystem för att uppnå den transparens och likvärdighet som behövs. För detta har man i projektet även analyserat hur Sveriges referensram för kvalifikationer (SeQF) skulle kunna användas i båda utbildningssystemen samt hur man kan utveckla ett digitalt validerings- och beslutsstödsystem för att stödja livslångt lärande och skapa en sömlös övergång mellan utbildningsformerna.

I projektet har att antal inläsningseffekter (återvändsgränder) identifierats som försvårar för individer med relevanta kunskaper utvecklade vid yrkeshögskolestudier att få dessa validerade, erkända och tillgodoräknade vid fortsatta eftergymnasiala studier på högskola/universitet.

Syfte med rapporten

Rapporten syftar till att analysera och föreslå hur mer sömlösa övergångar mellan yrkeshögskoleutbildningar och högre utbildning kan underlättas genom väl fungerande strukturer och tydliga politiska incitament. En central fråga har varit hur man kan skapa mer standardiserade och flexibla processer för studenter som vill bygga vidare på sin yrkeshögskoleutbildning via studier på högskola eller universitet och då tillgodoräkna sig jämförbara kunskaper och kvalifikationer.

Analysen syftar även till att identifiera systematiska och mer standardiserade modeller för tillgodoräknade av tidigare kunskaper som kan tillämpas på ett brett och enhetligt sätt inom utbildningssystemet. Särskilt fokus läggs på att belysa vilka framkomliga vägar som finns, i vilken grad åtgärder kräver politisk styrning, ändringar i regelverket, förändringar i relevanta yrkeshögskoleutbildningar, kultur- och

⁴ Högskolan Väst. (2023). SÖM-projektet – Systemutveckling för ökad övergång mellan yrkeshögskolan och högre utbildning. Hämtad från <https://www.hv.se/forskning/forskningsprojekt/arbetsintegrerat-larande/systemutveckling-for-okad-overgang-mellan-yrkeshogskola-och-hogre-utbildning/>

⁵ SÖM-projektet har involverat aktörer som Högskolan i Kristianstad, Luleå Tekniska universitet, Malmö Universitet, Företagsekonomiska Institutet, Myndigheten för yrkeshögskolan, Kristianstad kommun, Studium Göteborg och SUHF.

beteendeförändringar och samordnade verktyg och rutiner inom lärosätena, eller en kombination av dessa. En central del har fokuserat på behovet av att åstadkomma nödvändiga kulturförändringar inom såväl yrkeshögskolan som inom högskola och universitet i synen på livslångt lärande, behovet av att minska återvändsgränder efter utbildning och gällande synen på vilka kvalifikationer som är relevanta för olika utbildningar.

En förändrad utbildningskarta

Under senare år har arbetsmarknadens kompetensförsörjning kommit att bli allt mer centralt för utbildningspolitiken. Detta har lett till en kraftig utbyggnad av antalet platser vid yrkeshögskoleutbildningar. Sedan 2013 har antalet platser i princip fördubblats.⁶ Totalt studerande nästan 85 000 personer i yrkeshögskolan år 2023. Samtidigt ökar kraven på att högskolorna även ska erbjuda kortare och mer arbetsmarknadsanpassade utbildningar. De politiska signalerna de senaste åren har i viss mån varit dubbeltydiga; å ena sidan som nämnts en styrning mot att i högre grad främja livslångt lärande, å andra sidan en styrning mot att dimensionering av olika utbildningsformer i allt högre grad ska ske utifrån arbetsmarknadens behov och inte huvudsakligen utifrån individens preferenser.

En effekt har blivit att tidigare tydliga skiljelinjer mellan utbildningsformerna luckras upp. Gymnasieskola och komvux ska i allt högre grad dimensioneras utifrån arbetsmarknadens behov. Samtidigt har yrkeshögskolan fått i uppdrag att även genomföra yrkesutbildningar på gymnasial nivå i det som kallas Nationell yrkesutbildning (NY). En trolig utveckling framöver kan mycket väl bli att yrkeshögskoleutbildningar delas in i två olika utbildningssegment – dels NY som kommer tillhandahålla flexibla utbildningar närmast på gymnasial nivå och yrkeshögskolan som kommer att tillhandahålla eftergymnasiala yrkesutbildningar.

Samtidigt finns idag en möjlighet för högskolor att vara anordnare av yrkeshögskoleutbildningar även om det inte är allt för vanligt. Flera högskolor har samtidigt fått i uppdrag att öka antalet kortare yrkesutbildningar som hittills mest har legat på yrkeshögskolenivå, samtidigt förutsätts det att högskoleutbildningar till skillnad från yrkeshögskoleutbildningar ska ha en vetenskaplig överbyggnad. Utvecklingen ökar dock sannolikheten för att individer väljer utbildningsvägar som de senare vill komplettera på annan nivå, varför det bli ännu viktigare att göra systemen mer sömlösa. En utveckling där utbildningssystemen blir mer oöverskådliga för individen gör det angeläget att granska hur de olika utbildningssystemen samspelar med varandra.

⁶ https://www.myh.se/statistik/yrkeshogskoleutbildningar/statistik-program/utbildningar-och-platser?utm_source=chatgpt.com

Gränsdragningen mellan yrkeshögskolan och högskolan

Vad är skillnaden mellan utbildningsformerna?

Gränsdragningen mellan yrkeshögskolan och högskolan är tydligt reglerad i Yrkeshögskoleförordningen och syftar till att skilja deras roller och funktioner i utbildningssystemet.⁷ I förordningen framgår det tydligt att YH-utbildningar inte ska överlappa högskoleutbildningar som redan erbjuds. Om en likvärdig utbildning finns på högskolan är det högskolans ansvar att erbjuda den. Motsvarande skrivningar återfinns i Lag (2009:128) om yrkeshögskolan. YH-utbildningar ska fylla ett behov som högskolorna inte tillgodoser, till exempel genom att vara mer praktiskt inriktade och direkt kopplade till specifika yrkesroller. Samtidigt ska utbildningen ge teoretisk förankring inom det yrkesområde som avses och väsentligen genomföras i samarbete med de delar av arbetslivet som berörs av utbildningen.

Även om YH-utbildningar syftar till att fylla ett behov av smalare yrkesutbildningar än de som erbjuds inom högskolesystemet och inte överlappa utbildningsutbudet uttrycks samtidigt att det ska vara möjligt för statliga universitet och högskolor, andra statliga myndigheter, kommuner, regioner och enskilda fysiska eller juridiska personer att bedriva yrkeshögskoleutbildningar. För varje utbildningsanordnare i utbildningar som leder till kvalificerad yrkeshögskoleexamen ska det dessutom finnas en ledningsgrupp för utbildningen och minst en företrädare för ett universitet eller en högskola som utsetts av universitetet eller högskolan. Den tolkning som verkar göras inom MYH är att utbildningar inte ska överlappa högskolans utbildningar.

Några lärosäten driver egna utbildningar på yrkeshögskolenivå, ibland inom ramen för yrkeshögskolan. Särskilt vanligt verkar det vara när lärosätet drivs i stiftelseform som till exempel vid Jönköpings universitet. Vid lärosätet driver man närmare 30 YH-utbildningar via bolag som är kopplade till lärosätet. Genom kopplingen till universitetet är utbildningarna på YH-nivå dessutom kopplade till LADOK-systemet.⁸

Motsvarande syn på att utbildningar inte ska överlappa verkar inte finnas inom högskolan, bortsett från kravet att mer permanenta utbildningar förutsätter en vetenskaplig överbyggnad. Exempelvis har sju lärosäten fått i uppdrag att utveckla kortare yrkesutbildningar inom exempelvis AI och inom grön omställning. Det är lite oklart i uppdraget hur detta ska hanteras i relation till yrkeshögskoleutbildningar. En tidigare redovisning från 2014 från MYH visade att det då var närmare ett 80-tal yrkesutbildningar inom YH som helt eller delvis hade sin motsvarighet inom högskolan. Det verkar inte finnas någon

⁷Förordning (2009:130) om yrkeshögskolan. (2009). Hämtad från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/forordning-2009130-om-yrkeshogskolan_sfs-2009-130/

⁸ Ladok, Studiedokumentationssystem, tillgängligt via <https://www.ladok.se>.

officiell statistik som redovisar hur situationen ser ut i dagsläget.

I utredningen Högre utbildning under 20 år (SOU 2015:70) konstaterades ett antal särskiljande drag mellan högskoleutbildningar och yrkeshögskoleutbildningar som i hög grad fortfarande gäller. Bland annat pekades på att högskolans utbildningar var längre, mer långsiktiga, i hög grad dimensionerades utifrån vad individer efterfrågade, organiserades av fasta utbildningsanordnare, och kvalitetssäkrades genom formella krav på lärarnas kompetens och av det akademiska samhället.⁹ Yrkeshögskolorna däremot präglades av kortare utbildningar, efterfrågan från arbetslivet på kompetens, organiserades av varierande utbildningsanordnare, där det saknades formella utbildningskrav på lärarna och där utbildningen i hög grad kvalitetssäkrades via arbetslivet. Genomgången syftade till att visa att det rådde stora skillnader mellan högskolor och yrkeshögskolor.

Till stor del kvarstår dessa stora skillnader. Högskoleutbildningar är generellt längre och mer teoretiskt orienterade, med fokus på vetenskapliga eller konstnärliga grunder. Utbudet påverkas i hög grad av studenternas efterfrågan och intresseområden och erbjuds av etablerade universitet och högskolor med fasta utbildningsstrukturer.

Yrkeshögskoleutbildningar präglas fortfarande av kortare utbildningar med stark praktisk inriktning, utformade utifrån arbetslivets efterfrågan på specifik kompetens, vilket innebär att utbildningarna ofta är skraddarsydds för att snabbt leda till jobb. Till skillnad från utbildningar inom högskolesektorn anordnas utbildningarna fortfarande med olika utbildningsanordnare, inklusive privata företag, kommuner och andra organisationer, ofta i nära samarbete med arbetslivet.

Övergångar mellan utbildningsformerna

Dessa skillnader till trots är det viktigt att mer fokusera på hur högskoleutbildningar och yrkeshögskoleutbildningar kompletterar varandra inom det svenska utbildningssystemet, genom att erbjuda olika vägar beroende på individens mål och arbetsmarknadens behov, snarare än på vilka skillnader som bör finnas. Men trots att de båda systemen bidrar till Sveriges utbildningslandskap, saknas det tydliga och enkla mekanismer för övergång mellan YH-utbildningar och högskoleutbildningar.

För studenter som vill fortsätta sina studier från yrkeshögskolan till högskolan finns ett flertal hinder, främst när det gäller att kunna tillgodoräkna sig kunskaper och kvalifikationer som erhållits via YH-utbildningar. Det finns betydande kunskapsluckor inom de respektive systemen för varandras utbildningssystem. Det är sannolikt lättare idag för en tidigare student vid yrkeshögskolan att få sina

⁹ SOU 2015:70. "Högre utbildning under tjugo år: Betänkande av Utredningen om högskolans utbildningsutbud".

kvalifikationer erkända vid fortsatta studier i annat EU-land än att personen kan få sina kunskaper tillgodoräknade vid fortsatt högre utbildning i Sverige. Ett exempel är möjligheten att läsa det som kallas för en ”top-up degree” där personer som läst minst tvååriga eftergymnasiala utbildningar kan fortsätta vid vissa lärosäten med möjlighet att få sina kunskaper tillgodoräknade. Möjligheten att få kunskaper tillgodoräknade baseras då på utbildningens innehåll, antal poäng (ECTS eller motsvarande)¹⁰ och relevans för den valda examen.

Enligt rapporten ”Ökad rörlighet mellan yrkeshögskoleutbildning och högskoleutbildning” från SUHF och MYH, har en tredjedel av studenterna vid yrkeshögskolan tidigare studerat vid högskolan. Då räknade man med att bara några hundratal tillgodoräknanden skedde mellan systemen varje år. Bristande incitament, kunskap och förtroende mellan utbildningssystemen lyftes fram som bidragande faktorer. Utredningen konstaterade även att det verkade som att det sannolikt var lättare att få en yrkeshögskoleutbildning eller motsvarande tillgodoräknad för högre utbildning i andra länder än det var i Sverige.¹¹

Enligt statistik från SCB hade runt 13 procent av de 16 900 som studerade sitt sista år i yrkeshögskolan under 2017 påbörjat högskolestudier inom tre år. Andelen var större bland kvinnor än bland män. Andelen som läst på högskolan efter studier på yrkeshögskolan har dessutom minskat sedan finanskrisen 2008/2009. Av dem som började en högskoleutbildning inom tre år efter en yrkeshögskoleutbildning hade 70 procent bytt yrkesinriktning. Av de 94 600 som studerade sitt sista år i högskolan 2017 hade 4 procent istället påbörjat en yrkeshögskoleutbildning inom tre år. Andelen var något högre bland män än bland kvinnor. De flesta som gick från högskola till yrkeshögskola var studenter på enskilda kurser eller mer allmänna program. Även i detta fall bytte en stor majoritet inriktning på sina studier.¹²

Statistiken visar tydligt att även om högskolan och yrkeshögskolan är två eftergymnasiala utbildningsformer med olika mål och upplägg så attraherar de initialt olika studerandegrupper, men för alla är det inte tydligt från början vilken utbildningsform som passar dem bäst vilket gör det ännu viktigare att inte skapa återvändsgränder mellan systemen och att hitta effektiva system för erkännande av tidigare erhållna kunskaper. Många som läser vid yrkeshögskolan kommer vilja fortsätta till högskoleutbildningar och många som studerar vid universitet och högskolor hade egentligen behövt en yrkeshögskoleutbildning.

I SÖM-projektet identifieras flera centrala problem som påverkar övergångarna mellan yrkeshögskola och högskolor/universitet i Sverige. Ett framträdande problem verkar vara bristande tydlighet kring vilka

¹⁰ European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS) är ett europeiskt system för att jämföra och överföra akademiska meriter mellan högre utbildningsinstitutioner. Ett akademiskt år motsvarar vanligtvis 60 ECTS-poäng.

¹¹ Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) & Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF). (2019, ”Ökad rörlighet mellan yrkeshögskoleutbildning och högskoleutbildning”.

¹² SCB (2022), ”Övergång mellan yrkeshögskolan och högskolan, 2007–2020”, Statistiknyhet från 2022-06-01

kunskapsnivåer och meriter som krävs för att studenter från yrkeshögskolan ska kunna fortsätta sina studier på högskolenivå. Detta skapar osäkerhet för både studenter och utbildningsanordnare, vilket i sin tur kan leda till att potentiella studenter avstår från att söka sig vidare till högre utbildning och till att lärosätena får svårare att bedöma kunskapsnivåer. I SÖM-rapporten diskuteras flera åtgärder för att adressera dessa problem. Dels rekommenderas att det utvecklas en gemensam överenskommelse om kunskapsnivåer och övergångskrav mellan yrkeshögskolor och universitet. Vidare diskuteras behovet av överbryggande kurser, så kallade brokurser, för att underlätta övergången för studenter som behöver komplettera sina kunskaper. Dessutom betonas vikten av att arrangera samarbete ämnesvis mellan utbildningar för att säkerställa en gemensam granskning av utbildningarnas innehåll och kvalitet.

SÖM-rapporten presenterar flera internationella exempel som belyser framgångsrika samarbeten mellan yrkeshögskolor och universitet, vilket kan ge värdefulla insikter för att underlätta övergångar i det svenska utbildningssystemet. Ett exempel är Stony Brook University i New York State, USA, där studenter från college har möjlighet att fortsätta sina studier vid universitetet och dra nytta av sina tidigare utbildningar genom att antas till senare delar av universitetsprogrammet. Ett annat exempel är Glasgow Caledonian University i Skottland, som har utvecklat program som möjliggör för studenter att överföra sina meriter från college till universitet, vilket skapar en smidig övergång. Dessutom nämns samarbetet mellan Företagsekonomiska Institutet och Coventry University i Storbritannien, där syftet är att skapa gemensamma utbildningsvägar som underlättar för studenter att gå från yrkeshögskoleutbildningar till högskoleutbildningar.

Enligt en rapport från Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF)¹³ och MYH om rörlighet mellan utbildningsformerna verkar det ha varit vanligare med övergångar från tidigare KY-utbildningar till högskolan då dessa oftare hade inslag av en eller flera högskolekurser.¹⁴ Fler kvalificerade YH-utbildningar med inslag av kurser på högskolenivå skulle därför sannolikt underlätta övergångarna. Rörligheten från MYH till högskolesystemet skulle öka om det även var fler högskolor och universitet som själva drev yrkeshögskoleutbildningar på kvalificerad nivå.

¹³ Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) är en samarbetsorganisation för svenska universitet och högskolor med syfte att utveckla högre utbildning och forskning genom gemensamma initiativ och riktlinjer.

¹⁴ Kvalificerad yrkesutbildning (KY) var en eftergymnasial utbildningsform i Sverige som kombinerade teori med arbetslivsanknutet lärande. KY ersattes 2009 av yrkeshögskolan (YH).

Att använda sig av beprövad metodik

SeQF

Under senare år har införandet av Sveriges referensram för kvalifikationer (SeQF) blivit centralt för att bedöma vilka kvalifikationer en individ har erhållit efter genomgångna studier. SeQF är kopplat till den europeiska referensramen för kvalifikationer (EQF) och syftar till att underlätta jämförelser mellan kvalifikationer i olika länder såväl som inom Sverige, vilket gynnar både individers rörlighet och arbetsmarknadens behov av tydlighet kring kompetens och kvalifikationer. Nivåplaceringen i SeQF baseras på läranderesultat, inte utbildningens längd eller studieform.

Syftet med referensramen är enligt förordningen att underlätta jämförelser nationellt och internationellt av vilka nivåer kvalifikationer motsvarar i fråga om kunskaper, färdigheter, ansvar och självständighet för att därigenom främja livslångt lärande och förbättra anställningsbarhet, rörlighet och social integration för arbetstagare och studerande inom EU.

SeQF fastställdes 2016 och är utformat som en nationell struktur med åtta nivåer, som tydligt definierar vad en individ förväntas kunna, förstå och utföra efter ett specifikt lärande, till exempel en viss utbildning. Systemet har kommit att tillämpas i flera delar av det svenska utbildningssystemet och ska kunna omfatta såväl formella kvalifikationer från det offentliga utbildningssystemet, som grundskola, gymnasium, yrkeshögskola och högskola, som icke-formella kvalifikationer, exempelvis kompetenser från arbetslivet och privata utbildningsaktörer. I praktiken har dock det svenska högskolesystemet i praktiken inte kommit att användas sig av SeQF i någon större omfattning.

EAR-manualerna

I den tidigare nämnda rapporten från SUHF och MYH granskade man möjligheten och behovet av mer sömlösa övergångar mellan yrkeshögskola och högskola. Rapporten slog fast att ökad rörlighet och minskad inlåsning är av avgörande betydelse för att skynda på utbildningsvägar för individer och öka tillgången på kvalificerad arbetskraft för arbetslivet. Utredningen rekommenderade att universitet och högskolor skulle utveckla policy och praxis för ett generöst erkännande av yrkeshögskoleutbildningar med utgångspunkt i de så kallade EAR-manualernas metodik och principer.¹⁵

EAR-manualerna (European Area of Recognition) är vägledningar framtagna för att stödja erkännande av kvalifikationer inom högre utbildning i Europa. De bygger på principerna i Lissabonkonventionen (1997), som är den rättsliga grunden för erkännande av utländska utbildningskvalifikationer. Manualerna används

¹⁵ Manualen hjälper bedömningshandläggare att göra rättvisa och flexibla bedömningar av framför allt högskoleutbildningar.
<https://www.enic-naric.net/page-EAR-HEI-manual>

av erkännandemyndigheter, lärosäten och andra aktörer för att bedöma och erkänna utbildningar på ett rättvist, transparent och enhetligt sätt. Bedömningen ska göras enligt vad som kan kallas för en ”generositetsprincip” där en kvalifikation som kanske inte är helt jämförbar med motsvarande inhemsk kvalifikation ändå ska kunna erkännas, så länge den inte har väsentliga skillnader som påverkar utbildningens syfte. Detta kräver då att bedömningsprocessen är tydlig och förutsägbar, med klara riktlinjer för ansökningsförfarandet och beslutsgrunder. Om det finns skillnader så ska man kunna få ett delvist erkännande eller stöd för vilka kompletterande kurser eller prov som skulle krävas.

Ett annat förslag från utredningen var att systematiskt, i en nationell databas, samla resultat av de prövningar som görs av individuella ansökningar, både från högskola till yrkeshögskola och från yrkeshögskola till högskola. Dessutom föreslogs att det borde bli lättare att inom YH ta del av fortbildningskurser för att lättare överbrygga de återvändsgränder som finns. Man pekade även på att det finns stora otydligheter, särskilt när det gäller SeQF-nivå 6 där det finns tre parallella examina med högst varierande ”egenskaper, omfattning och funktion”.

Många länder har kommit längre än Sverige

En internationell jämförelse visar att relationen mellan olika aktörer som bedriver eftergymnasial yrkesutbildning i hög grad har påverkats av olika reformer inom EU. Det handlar dels om utvecklingen av det europeiska systemet för inplacering av utbildningar i olika kvalifikationer och beroende på de reformer som följt av den så kallade Bolognaprocessen där alla yrkes- generella- och konstnärliga examina placerats in olika nivåer; grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå. Systemet har utformats för att varje nivå vertikalt ska följa på föregående nivå.¹⁶

När man granskar de olika kvalifikationsmodellerna blir det uppenbart att det för den enskilda studenten är närmast omöjligt att få en tydlig överblick av vilka utbildningar som leder till vilken kvalifikation eller examen, eller hur den utbildning man väljer öppnar eller stänger dörrar till fortsatta studier på högre nivå. Detta blir sannolikt ännu mer otydligt när yrkeshögskolan även ska bedriva vissa kortare yrkesutbildningar på gymnasial- alltså SeQF-fyra nivå.

Jämför man olika system kompliceras jämförelserna av att kortare yrkesinriktade utbildningar (ofta tvååriga) i många länder bedrivs både inom högskolesystemet och utanför högskolesystemet. Hur man organiserar icke-akademisk eftergymnasial yrkesutbildning varierar väldigt mycket, men oavsett hur det organiseras är kopplingen och övergången till högskoleutbildning en särskild utmaning.¹⁷ I många länder har man utvecklat system för erkännandet och trenden har varit att övergångarna mellan icke-akademiska

¹⁶ Bolognaprocessen är ett europeiskt samarbete inom högre utbildning som syftar till att skapa ett jämförbart och kompatibelt utbildningssystem i Europa. Processen introducerades genom Bolognadeklarationen 1999 och har lett till införandet av ett tre-cykliskt utbildningssystem (kandidat, master, doktor) samt ECTS-poängsystemet.

¹⁷ Ulicina D, Messerer, K L, Auzinger M (2016) ” Study on Higher Vocational Education and Training in the EU, EU-commission.

och akademiska utbildningar har ökat. Tyskland har ett system som gör att personer med yrkesutbildning (t.ex. mästarbrev eller teknikerexamen) kunnat få tillträde till universitet, utan krav på traditionell studentexamen (Berufsbildung” och "Hochschulzugang für beruflich Qualifizierte"). Frankrike har utvecklat en modell där yrkeserfarenhet kan valideras och omvandlas till akademiska meriter för att förkorta studietiden eller ge direkt behörighet till vidare studier ("Validation des Acquis de l'Expérience"). I Storbritannien kan universitet erbjuda möjligheter för yrkesverksamma att få tidigare yrkeskunskaper och kurser erkända genom "Recognition of Prior Learning" (RPL) och "Higher and Degree Apprenticeships".

Samtidigt har utvecklingen av den europeiska referensramen för kvalifikationer lett till återkommande diskussioner kring hur denna referensram ska samspela med andra system för kvalifikationer, särskilt inom högskoleutbildning. SeQF och EQF är helt kompatibla med referensramen för högre utbildning (QF-EHEA: European Higher Education Area and Bologna Process) även om de tre cyklerna i QF-EHEA bygger på varandra på ett sätt som nivåerna i EQF/SeQF inte gör.¹⁸

År 2012 publicerade Högskoleverket en rapport om hur arbetet med certifiering av kvalifikationer med anledning av Bolognaprocessen och Europeiska ramverket för kvalifikationer samspelar.¹⁹ Sveriges rapport behöver nu uppdateras och eventuellt återcertifieras mot Bolognamramverket. Rapporten innehåller numera gamla uppgifter och saknar en beskrivning av relationen mellan QF-EHEA, alltså den europeiska referensramen för högre utbildning och SeQF (där även högskoleexamina finns nivåsatte idag). Bristerna i rapporten riskerar att påverka erkännandet av svenska examina utomlands och skapar osäkerhet nationellt - exempelvis om hur lärandemål/resultat i de olika referensramarna förhåller sig till varandra – vilket i sin tur påverkar initiativ för det livslånga lärandet. En uppdatering skulle kunna främja en nationell dialog, men kräver ett regeringsuppdrag till lämpliga utbildningsmyndigheter. Det vore också lämpligt om MYH samtidigt fick i uppdrag att se över SeQF (EQF)-rapporten i relation till detta.

YH-flex

Ett intressant projekt kom att bli försöket med så kallad YH-flex. Under en period har Myndigheten för Yrkehögskolan arbetat med en försöksverksamhet som kallats för YH-flex för studerande som redan har förvärvat yrkeskunskaper som motsvarar en betydande del av en yrkehögskoleutbildning. Syftet har varit att utveckla modeller för omfattande tillgodoräknande och att med tillgodoräknandet som utgångspunkt kunna genomföra individualiserad komplettering mot examen. Hösten 2022 beslutades att YH-flex skulle bli en permanent del av yrkehögskolan. Varje väl fungerande valideringsprocess som också är rättssäker kräver tydliga kriterier och processer inte bara för hur tillgodoräknande ska kunna gå

¹⁸ <https://assets.myh.se/docs/publikationer/rapporter/swedish-eqf-referencing-report.pdf>

¹⁹ Högskoleverket, (2012), Report 2012:12 R, "Certification of Sweden's national qualification framework",

till utan också för att skapa möjlighet att komplettera specifika delar av kurser som bedöms saknas. Ett sätt skulle kunna vara att ta fram mindre moduler av kurser, där studenter får möjlighet att tillgodoräkna sig specifika delar av en kurs eller program. Likt YH-flex bör högskolor kunna erbjuda mer individuella studieplaner som anpassas efter studentens tidigare kunskap och kompetens. En flexibel modell skulle kunna inkludera digitala lösningar, där vissa kompletterande kurser erbjuds helt eller delvis på distans eller med start vid mer flexibla tidpunkter.

Modellen har genomförts med en särskild statsbidragsmodell med två delar; en validerings-/tillgodoräknandedel och en kompletteringsdel. Statsbidrag för valideringsdelen utgörs av ett fast belopp per studerandeplats. Statsbidraget för kompletteringsdelen utgår ifrån hur många YH-poäng som kompletteras för en studerande på en YH-flexplats efter genomförd validering och tillgodoräkande. Statsbidraget för kompletteringsdelen är utbildningsomgångens beviljade schablon förhöjd med 15 procent per poäng. Erfarenheterna tyder på att finansieringsmodellen har bidragit till ett effektivare arbete med tillgodoräknade.

En YH-flexplats genomförs mot befintlig utbildningsplan men med ett individualiserat genomförande så att den studerandes reella kompetens (kunskaper, färdigheter och kompetenser) helt enkelt bedöms (till exempel genom en validering) som ett underlag för att tillgodoräkna betydande del av utbildningen. Den andra delen består av en individuellt anpassad studiegång för att nå examen. Under försöksverksamheten för YH-flex tog myndigheten dessutom fram en handbok med information om hur en YH-flexutbildning skulle genomföras.²⁰

Valideringsdelegationen

För att följa, stödja och driva på ett samordnat utvecklingsarbete inom valideringsområdet tillsatte den dåvarande regeringen en kommitté i form av en nationell delegation kring valideringsfrågorna. Ett första delbetänkande, En nationell strategi för validering (SOU 2017:18), överlämnades i mars 2017.²¹ I ett andra delbetänkande, Validering i högskolan – för tillgodoräkande och livslångt lärande (SOU 2018:29), lämnade delegationen förslag för att fler personer ska kunna få sitt tidigare lärande bedömt och erkänt för tillgodoräkande inom högskolan.²² Betänkandet slog fast att det inte är särskilt vanligt att lärosätena tillämpar strukturerade metoder för att tillgodoräkna tidigare kvalifikationer och att det finns en stor outnyttjad potential för att öka detta.

²⁰ <https://minasidor.myh.se/hjalp-och-information/guider/handbok-yh-flex/>

²¹ Valideringsdelegationen 2015–2019. (2017). En nationell strategi för validering (SOU 2017:18). Utbildningsdepartementet. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2017/03/sou-201718/>

²² Valideringsdelegationen 2015–2019. (2018). Validering i högskolan – för tillgodoräkande och livslångt lärande (SOU 2018:29). Utbildningsdepartementet. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2018/04/sou-201829/>

Utredningen föreslog bland annat att lärosätenas prövning av tidigare lärande borde bli mer generös och flexibel. Detta inkluderar att tillgodoräknande ska kunna omfatta kunskaper och färdigheter som inte nödvändigtvis kommer från formell utbildning. Förslagen syftade även till att göra regelverket mer enhetligt både för att förenkla lärosätenas bedömningsarbete och öka kapaciteten att hantera tillgodoräknanden. En mer enhetlig tillämpning skulle även göra bedömningarna mer transparenta och rättssäkra för individen. I det senare syftet pekade utredningen även på behovet av att förbättra informationen till studenter när det gäller vilka rättigheter man har och hur handlägningsrutinerna för tillgodoräknande fungerar. Utredningen framhävde även behovet av ökat samarbete och kunskapsutbyte mellan lärosäten för att förbättra tillgodoräknandeprocessen och öka medvetenheten om rättssäkerhet i beslutsfattandet.

Valideringsdelegationen gjorde även ett försök att beräkna hur vanligt det hade varit att få kunskaper tillgodoräknat vid studier på högskolenivå. Antalet personer hade ökat från cirka 15 000 studenter år 1993 till över 20 000 studenter 2015. Detta verkar dock främst handla om tillgodoräknanden av utländska högskolestudier. Antalet tillgodoräknande från annan verksamhet minskade dock under samma period. År 2015 handlade det endast om runt 100 personer. Delegationen konstaterade dock att det saknades ordentlig statistik.²³ Det verkar inte heller finnas någon helt uttömmande statistik i MYHs studiedokumentation över hur vanligt det är även om kunskapen har ökat. Nyare statistik visar att andelen med tillgodoräknanden har ökat något inom yrkeshögskolan till 3,7 procent av de studerande som kunnat tillgodoräkna sig minst en kurs under 2023.²⁴

Ett utflöde från delegationens arbete blev införandet av valideringsförordningen 2022. I förordningen, som inte nämner lärosätens arbete med validering och tillgodoräknande direkt, pekas ändå ut ett antal styrande begrepp. En validering ska kunna leda till en definierad kvalifikation enligt SeQF eller till behörighet till utbildning som leder till en sådan kvalifikation. Förordningen tydliggör även att processen ska innefatta en fördjupad kartläggning av personens tidigare lärande för att synliggöra och dokumentera kunskandet på ett sådant sätt att det går att bedöma på ett likvärdigt sätt.²⁵

²³ SOU 2018:29 ”Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande”

²⁴ <https://assets.myh.se/docs/publikationer/rapporter/valideringsrapport-2024-lage-och-utveckling-av-validering-nationellt-och-regionalt.pdf>

²⁵ Regeringskansliet (2023). ”Valideringsförordning (SFS 2023:100)”. Regeringskansliet. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/valideringsforordning-2023-100_sfs-2023-100

Lärosätenas arbete med bedömning av reell kompetens

År 2021 redovisade Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ett regeringsuppdrag att följa upp universitets och högskolors arbete med bedömning av reell kompetens för behörighet och tillgodoräknande.²⁶ Rapporten hade som mål att presentera detaljerad statistik över antalet personer som ansökt, bedömts behöriga och antagits på basis av inhämtad reell kompetens mellan höstterminen 2018 och vårterminen 2021. Uppgifterna inhämtades från lärosätena visade att för höstterminerna 2018–2020 hade mellan 3 700 och 4 200 personer ansökt om att få sin reella kompetens bedömd per termin. Motsvarande antal för vårterminerna 2019–2021 hade varit mellan 1 600 och 2 300 personer. Andelen av dem som ansökte och bedömdes vara behöriga låg mellan 35 procent och 40 procent och av de behöriga antogs mellan 40 procent och 45 procent.

Men uppgifterna från lärosätena var enligt rapporten inte helt tillförlitliga, bland annat var det svårt för lärosätena att hitta alla ärenden i systemen samtidigt som definitionerna av vad som var reell kompetens hade varierat. Den statistik som finns är dessutom inte helt tillförlitlig på grund av att lärosätena använder olika system och inte har någon gemensam definition av vad som mäts. UKÄ beställde samtidigt uppgifter från UHR, vilka visade på något färre antal personer som ansökte även om det hade ökat över tid. Även i det fallet noterades flera felkällor, bland annat att det var svårt att i efterhand hitta uppgifter om ifall personen antagits på grund av tidigare reell kompetens eller av annan anledning. Majoriteten av lärosätena ansåg att det var mycket svårt att ta fram uppgifterna.

Resultatet av UKÄ:s analys visar på tre problem; det saknas en generell samsyn om vilken definition som ska användas av vad som är reell kompetens, det saknas systemstöd för lärosätena i arbetet med att dokumentera tillgodoräknandena, och det saknas därigenom tillförlitlig nationell statistik. Detta gör att det saknas bra underlag för att förstå hur reell kompetens relaterar till målen om genomströmning, breddad rekrytering och livslångt lärande.

Det finns förvisso ett visst stöd för lärosätenas arbete med tillgodoräknade via UKÄ, men detta täcker inte in arbetet med att hantera de nya bestämmelserna i högskoleförordningen.²⁷

²⁶ Universitetskanslersämbetet (UKÄ) (2021), ”Uppföljning av lärosätenas bedömning av reell kompetens”.

²⁷<https://gamla.uka.se/download/18.10a5f87417c74abb3ceacf/1634211415454/Vagledning%20-%20Hogskolornas%20handlaggning%20av%20tillgodoraknandearenden.pdf>

Vägen framåt

Nya förordningsbestämmelser

I december 2024 beslutade regeringen om ett antal förändringar som har till syfte att förbättra arbetet med validering och tillgodoräknande av tidigare erhållna kunskaper, framförallt i högskoleförordningen. Det ansvariga statsrådet Johan Pehrson kommenterade besluten så här: ”Nu underlättar vi för studenter som redan har förkunskaper att komma igenom utbildningssystemet snabbare och smidigare. Dessutom ser vi till att bedömningarna för tillgodoräknanden kan bli mer likvärdiga. Så främjar vi rörligheten för att fler ska ta examen och komma i arbete snabbare”.²⁸

I pressmeddelandet betonade regeringen att regelverket för tillgodoräknande inom högskolan hade varit oförändrat under lång tid vilket lett till att få tillgodoräknanden faktiskt har gjorts och att det nuvarande systemet gör det svårt för studenter att tillgodoräkna sina kunskaper och förkorta sin tid i utbildning. Förändringen syftar till att förenkla och göra tillgodoräknande mellan utbildningsanordnare mer likvärdig. En viktig del i förändringen är begreppet "väsentlig skillnad" när det gäller tillgodoräknande av kunskaper och färdigheter. Den förändringen (2024:1305) innebär att högskolan måste bedöma om de tidigare kunskaper och färdigheter som en student åberopar är tillräckligt likartade de mål som ställs för den aktuella utbildningen.

Vidare görs förändringar av förordningen (1993:1153) om redovisning av studier med mera vid universitet och högskolor. Tanken med förändringen är sannolikt att lärosätena ska specificera hur tillgodoräknande av tidigare kunskaper och erfarenheter ska dokumenteras och hanteras. Enligt förordningen ska studieregistret innehålla uppgifter om tillgodoräknande enligt 6 kap. 8 § högskoleförordningen, vilket innebär att högskolor måste registrera grunderna för sådana tillgodoräknanden. Detta kan leda till att lärosätena blir tvungna att ta fram tydligare riktlinjer för hur de ska bedöma och registrera tillgodoräknanden av kunskaper från annan erfarenhet.

Förändringarna byggde i hög grad på förslag från Valideringsdelegationen.²⁹ I betänkandet från delegationen hade man bland annat diskuterat behovet av tydligare riktlinjer och rutiner och man framhöll att hanteringen av tillgodoräknanden i högskolesystemet ofta skedde på en nivå där det inte var tydligt att det rörde sig om myndighetsbeslut. Brister i handläggningsrutiner och lokala riktlinjer som ofta saknade rättsligt stöd, kunde leda till osäkerhet för studenterna och mindre rättssäkra processer. Man betonade även att informationen till studenterna om möjligheterna till tillgodoräknande och rätten att överklaga beslut

²⁸ Regeringskansliet. (2024, 16 december). Regeringen förbättrar möjligheterna till tillgodoräknande i högskolan. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/12/regeringen-forbattrar-mojligheterna-till-tillgodoraknande-i-hogskolan/>

²⁹ SOU 2018:29, "Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande"

behövde förbättras. Utredningen föreslog även att formuleringen kring tillgodoräknande skulle justeras för att ge större utrymme för mer generösa bedömningar, bland annat genom att uttrycket "om det inte föreligger en väsentlig skillnad" var en formulering som bättre möjliggjorde tillgodoräknande.

Konsekvenser av förordningsändringarna

En rimlig konsekvens av de beslutade förordningsförändringarna är att lärosätena bara ska kunna neka begäran om tillgodoräknande om det finns en "väsentlig skillnad" mellan de kvalifikationer som en student åberopar och de lärandemål som är tillämpliga på den aktuella utbildningen. Men för att göra en rättssäker bedömning av tillgodoräknande mellan olika lärosäten och hur begreppet "väsentlig skillnad" ska bedömas, behövs tydligare riktlinjer och kriterier. Risker är uppenbara att högskolorna annars kommer att göra helt olika bedömningar av om det finns en väsentlig skillnad mellan tidigare kunskaper och de mål som ställs för de aktuella utbildningarna.

Förändringen ställer dessutom krav på yrkeshögskolorna att tydligare beskriva och definiera genomgångna kurser och ämnesplaner och att dokumentera dessa även för utbildningar som har upphört. I den förordning och föreskrift som styr yrkeshögskolans arbete med studiedokumentation regleras hur utbildningsanordnare inom yrkeshögskolan ska rapportera uppgifter om studerande och deras studieresultat till myndigheten.³⁰ Där framgår även bestämmelser med krav på att utfärda ett Europass-kvalifikationstillägg både på svenska och engelska enligt EU:s beslut 2018/646.

Trots dessa riktlinjer finns det utmaningar även när det gäller yrkeshögskolans studiedokumentation. Det verkar till exempel inte finnas något krav på att dokumentera kursernas lärandemål och närmare innehåll. Bristen på den nivån av dokumentation gör det svårare för lärosätena att bedöma vilken reell kompetens en sökande har och leder till en ökad risk för att lärosätena kommer att agera olika.

Om dokumentationen av kursplaner och lärandemål mellan yrkeshögskolor och högskolor blev mer harmoniserade skulle det bli enklare att identifiera motsvarande kurser och innehåll i högskolesystemet, vilket skulle underlätta tillgodoräknandeprocessen. Arbetet skulle dessutom underlättas betydligt av om det fanns ett nationellt system för studiedokumentation, där både yrkeshögskolor och högskolor rapporterar studieresultat, vilket skulle ge en samlad överblick över en students meriter. Här skulle en förnyad dialog om learning outcomes (resultat av lärande/läranderesultat/lärandemål) kunna utgöra en viktig komponent, där harmonisering mellan SeQF, YH-förordning och högskoleförordning för i vilka övergripande kategorier som läranderesultat bidrar till ökad överförbarhet, transparens och tydlighet.

³⁰ Myndigheten för yrkeshögskolans föreskrifter och allmänna råd (MYHFS 2023:4) om lämnande av uppgifter om studerande och studieresultat för utbildningar inom yrkeshögskolan samt om bilagan till examensbevis;

Att tydligare definiera vad de nya bestämmelserna kräver skulle gynna både studenter och utbildningsanordnare genom tydligare definition av vilka dokument som krävs, hur bedömningen ska ske och vilka kriterier som kommer att användas.

Personal på högskolorna som hanterar ansökningar om tillgodoräknande behöver dessutom utbildas i hur man gör dessa bedömningar på ett rättssäkert sätt. Högskolor och yrkeshögskolor måste även säkerställa att det finns en tydlig dokumentation av beslutsprocessen och motiveringarna bakom beslut om tillgodoräknande. Det kan också bli nödvändigt att skapa mekanismer för att samla in feedback från studenter om tillgodoräknandeprocessen, vilket kan hjälpa institutionerna att förbättra sina rutiner och riktlinjer över tid.

Detta innebär samtidigt en ökad administrativ belastning för lärosätena. Med fler ansökningar som kan komma in och behovet av noggranna bedömningar kan det leda till ökade kostnader för institutionerna. Samtidigt skulle detta, enligt erfarenheterna från YH-flex, även kunna spara pengar genom ökad effektivitet i prövningarna.

Utveckla policys för generöst godkännande

De förändringar som beslutats kommer att ställa krav på ett mer strukturerat arbete på lärosätena med processen för tillgodoräknande. Att utgå ifrån ”väsentliga skillnader” innebär till exempel att skillnader som inte är större än att det kan antas vara sannolikt att studenten ska lyckas med sina studier rimligen ska erkännas. Istället för att fastna i att definiera alla skillnader bör lärosätena fokusera på och kritiskt granska om det finns skillnader som är så stora att de utgör ett faktiskt hinder för studenten.

Ett sätt att hantera detta på vore att utgå ifrån det synsätt som utvecklats i och med de EAR-manualer som nämnts tidigare. Enligt manualerna finns fem aspekter att särskilt beakta vid prövning av tillgodoräknande; omfattning, nivå, kvalitet, inriktning och lärandemål. Om det inte finns en väsentlig skillnad i något av dess avseenden bör en kvalifikation erkännas och tillgodoräknas.³¹

I den nämnda rapporten från MYH och SUHF berörs ett exempel på hur denna metod skulle kunna användas för att bedöma behörighet och förutsättningar att klara studier på avancerad nivå vid högskola. En person som har en kvalificerad yrkeshögskoleexamen om 600 yrkeshögskolepoäng varav 150 yrkeshögskolepoäng lärande i arbete vid en arbetsplats. Vid bedömningen av *omfattning* konstateras att den sökande har 600 yrkeshögskolepoäng vilket skulle motsvara 180 högskolepoäng. *Nivån* på den kvalificerade YH-utbildningen bedöms vara motsvarande en kandidatexamen och ligga på SeQF-6.

³¹ Ett resonemang om detta förs i bilaga A till rapporten Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) & Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF). (2019, ”Ökad rörlighet mellan yrkeshögskoleutbildning och högskoleutbildning”).

Bedömningen i det här fallet är att yrkeshögskoleutbildningens *kvalitet* är godtagbar. *Inriktning och lärandemål* bedöms i det här exemplet inte vara avgörande för förutsättningarna att tillgodogöra sig utbildningen. De lärandemål som definieras i den kvalificerade yrkeshögskoleexamen jämförs med lärandemålen för den högre utbildningen och konstaterar i exemplet inte någon väsentlig skillnad som gör att studenten bedöms få problem med att lyckas med högskolestudierna på avancerad nivå.

För att bedömningarna ska ske på ett likvärdigt och rättssäkert sätt är det avgörande att lärosätena hanterar bedömningsprocesserna på ett likartat sätt. Idag saknas sådana riktlinjer vilket innebär att praxis i princip får utvecklas i takt med att domar kring överklaganden skapar rättspraxis.

Idag finns det förvisso en särskild anvisad ordning för hur lärosätenas bedömningar om tillgodoräknande ska kunna överklagas till Överklagandenämnden för högskolan (ÖNH) som är nationell överinstans när det gäller ärenden om tillgodoräknanden. Om inget ytterligare görs kommer även de nya bestämmelserna i högskoleförordningen att sakna stöd för lärosätena när det gäller hur de ska agera. Processen för likvärdighet kommer att förutsätta att sökande som ej beviljats tillgodoräknande överklagar och att domstolen genom sitt beslut fastställer en praxis som i förlängningen ska säkerställa ökad likvärdighet.

UKÄ är en sorts värmyndighet för ÖNH, vilket innebär att UKÄ:s medarbetare deltar i beredning och kanslistöd när det gäller ÖNH. Det innebär att även UKÄ indirekt spelar en central roll för att öka likvärdigheten när det gäller tillgodoräknanden. Problemet är bara att denna process hittills inte har lett till någon samstämmig och likvärdig hantering av tillgodoräknanden bland lärosätena ens med den förhållandevis enklare reglering som gällt fram till de nya bestämmelserna i högskoleförordningen träder i kraft. Det är inte troligt att UKÄ och ÖNH genom rättprocesser kommer att skapa en rättssäker och likvärdig hantering på lärosätena. Det rimliga är därför att på förhand underlätta för lärosätena att hantera de nya bestämmelserna. Detta skulle samtidigt avlasta både UKÄ och ÖNH i dessa frågor. Det önskvärda vore om UKÄ själva eller i samverkan med UHR samråder med lärosätena kring vilka rättsliga krav som de nya bestämmelserna ställer på lärosätena. Detta skulle inte innebära att det blir en uppgift för UKÄ att avgöra i vilka fall tillgodoräknande ska ske eller inte utan att verka som ett stöd till en mer rättssäker och likvärdig hantering.

Mer långsiktig finansiering till vissa YH-utbildningar

Yrkeshögskoleutbildningar bygger på utbildningsbehov som ofta kan vara av mer tillfällig karaktär, därför beslutas beviljande av medel inte för permanenta antagningar. Detta leder dock till att anordnare kanske inte finns kvar efter en tid eller inte har resurser för att upprätthålla en tillräcklig studiedokumentation. I utredningen "Framtidens yrkeshögskola - stabil, effektiv och hållbar" pekade man på att det kunde vara ett problem för en del mer investeringstunga utbildningar eller utbildningar med ett mer långsiktigt behov att finansieringen var så kortsiktig.

Utredningen lyfte fram att en mer långsiktig finansiering av yrkeshögskoleutbildningar skulle kunna skapa mer stabila och hållbara utbildningsmiljöer som också kunde underlätta samspelet med utbildningar inom högskolan. Även om utvecklingen inom yrkeshögskolan under senare år gått mot en mer långsiktigt stabil verksamhet med fler utbildningsomgångar per beslut är det fortfarande så att vissa utbildningar kommer att upphöra och utbildningsanordnare bytas ut. Detta är ett problem för den dokumentation som kan behöva göras i efterhand för att en student ska kunna inhämta information om kurs- och ämnesplaner. Detta förstärker samtidigt behovet av ett utvecklat och mer långsiktigt stöd för yrkeshögskolans studiedokumentation. Ett mer långsiktigt stöd till vissa YH-utbildningar, särskilt till de utbildningar på kvalificerad nivå som ligger närmare högskolornas kursutbud, skulle dessutom öka möjligheten att utveckla kursplaner som är mer arbetsintegrerade, men även öppna för att ha en större flexibilitet för redan yrkesverksamma att välja separata kursmoment, vilket sannolikt blir mer efterfrågat med anledning av omställningsstudiestödet. I takt med att stödet fungerar allt bättre kommer de yttranden om prioriterade utbildningsval som omställningsorganisationerna ska tillhandahålla i allt högre grad även leda till påbyggnadsutbildningar även på högskolenivå. Det kommer i så fall innebära att lärosätena även kommer att få ett ökande antal sökande som vill tillgodoräkna sig såväl tidigare utbildning som praktisk erfarenhet. Det skulle förstärka en trend vi ser att fler från yrkeslivet väljer att inleda nya studier via yrkeshögskolan, vilket i förlängningen kan leda till fler som vill fortsätta även med högskolestudier.

Krav på YH-anordnare att tydligare dokumentera utbildnings- och kursplaner

Den som är ansvarig utbildningsanordnare för en YH-utbildning ska för varje studerande lämna uppgifter om exempelvis utbildningens namn, studieresultat, betyg och eventuella tillgodoräknanden.³² Dessa uppgifter är dock otillräckliga för att en annan utbildningsanordnare ska kunna få fram vilket kunnande den enskilda individen har i relation till de kunskapskrav en viss utbildning eller kvalifikation förutsätter. Det finns inte heller något nationellt system som garanterar att studerande kan få ta del av sin studiedokumentation. Det saknas en central plattform där studerande enkelt kan ta del av dokumentation som styrker tidigare utbildning och arbetslivserfarenhet. Uppgifterna finns förvisso bevarade över tid i det studiedokumentationssystem som MYH ansvarar för och studerande som tex tappar bort sitt examensbevis kan vända sig till MYH för att få ett nytt. Men det saknas uppgifter om kursplaner i detta system, enbart namn på och omfattning (antal YH-poäng) på de olika kurser som ingår i varje enskilt program. En studerande som vill få ut dessa uppgifter kan då behöva vända sig till sin utbildningsanordnare som förhoppningsvis finns kvar och har uppgifterna registrerade. Idag är det i hög grad upp till utbildningarnas

³² Myndigheten för yrkeshögskolans föreskrifter och allmänna råd (MYHFS 2023:4) om lämnande av uppgifter om studerande och studieresultat för utbildningar inom yrkeshögskolan samt om bilagan till examensbevis.

ledningsgrupper att bestämma ifall kursplaner ska ingå i dokumentationen. Den rättsliga grunden för MYH att kräva att detta ska ingå behöver tydliggöras.

Inom högskolan registreras studieresultat i systemet Ladok som ägs och förvaltas av ett konsortium bestående av 40 lärosäten och CSN. Ladokkonsortiet har egna beslutsorgan som beslutar om anslutning av nya parter till systemet. Förordningen (1993:1153) om redovisning av studier med mera vid universitet reglerar vilka uppgifter som ska finnas i Ladok och hur uppgifterna ska rapporteras. Förutom lärosätena och studenterna själva kan även olika myndigheter inhämta data från Ladok.

En anslutning till Ladok för yrkeshögskolan skulle ge stora fördelar när det gäller högskolors möjlighet att inhämta information om de kvalifikationer, kurser etcetera som en student vill åberopa för tillgodoräknande av kvalifikationer. Hur MYH ska kunna anslutas till Ladoksystemet bör ses över snarast med anledning av de förordningsändringar om tillgodoräknande som regeringen beslutat om i högskoleförordningen.

Digitala stödsystem för att effektivisera och kvalitetssäkra bedömningar

I betänkandet "Framtidens yrkeshögskola – stabil, effektiv och hållbar" (SOU 2023:31) föreslogs att Myndigheten för yrkeshögskolan i samverkan med Myndigheten för digital förvaltning (DIGG) skulle utforma ett system för studiedokumentation. Syftet skulle vara att bidra till att säkerställa och tillgängliggöra studiedokumentation för studerande men även effektivisera dokumentation inom MYH. Detta i sin tur skulle ge betydligt bättre möjligheter för myndigheten att kvalitetssäkra dokumentationen av genomförda studier.

I remissvaret från DIGG över betänkandet ställde sig myndigheten positiva till att MYH och UHR borde ges i uppdrag att utforma ett nytt system för studiedokumentation, men att det inte skulle vara möjligt eller lämpligt för just DIGG att utveckla och förvalta ett sådant system. DIGG påpekade att det i så fall måste förtydligas vilken roll myndigheten DIGG skulle ha, särskilt då det enligt dem borde vara den sektorsansvariga myndighetens ansvar men att DIGG skulle kunna tillhandahålla stöd inom den nationella digitala infrastrukturen ENA³³ och i enlighet med SDG-förordningen (Single Digital Gateway), som syftar till att underlätta för medborgare, myndigheter och företag att få tillgång till informationen. Enligt en rapport om utvecklingen av ENA menar DIGG att de behov som är gemensamma för offentlig sektor ska omhändertas genom lösningar i ENA, medan behov som är specifika för vissa sektorer ska omhändertas inom dessa sektorer. Oavsett var det huvudsakliga ansvaret bör ligga verkar det vara nödvändigt att ge

³³ ENA (Den digitala infrastrukturen för Sverige) är en statligt driven infrastruktur utvecklad av Myndigheten för digital förvaltning (DIGG). ENA syftar till att möjliggöra säker och effektiv informationsdelning mellan myndigheter, kommuner, regioner och privata aktörer i Sverige. ENA utgör en central del av Sveriges digitala förvaltning.

MYH i uppdrag att tillsammans med DIGG, inom ramen för ENA, utveckla det digitala system som krävs.³⁴ Förändringen skulle föranleda åtminstone en initial utvecklingskostnad för MYH varför det skulle behöva garanteras medel för genomförandet. Med ett fullt fungerande digitalt system skulle även studerande kunna ta del av dokumentation kring sina egna meriter vilket skulle avsevärt underlätta även vid ansökan till högre utbildning och behov av tillgodoräknande. Rätt genomfört skulle även handläggare vid universitet och högskolor kunna följa upp lärandemål och meriter vid utbildning inom yrkeshögskolan vilket skulle minska den administrativa kostnaden vid bedömning av tillgodoräknanden. Ett digitalt system skulle sannolikt även underlätta för utbildningsanordnare att digitalt automatisera rapportering av ämnesplaner och lärandemål. Det borde dessutom vara angeläget att parallellt med detta bygga upp en väl fungerande och heltäckande nationell databas över genomförda valideringar och tillgodoräknanden inom högskolesektorn.

Finansiering av lärosätenas arbete med tillgodoräknanden

Ett utökat åtagande för universitet och högskolor att på ett likvärdigt och rättssäkert sätt fatta beslut om validering och tillgodoräknande av tidigare kunskaper kräver ett metodutvecklingsarbete vid lärosätena. För YH-flex vid yrkeshögskolorna har det byggts upp en särskild finansieringsmodell som har varit viktig vid införandet och som skulle kunna anpassas till högskolesystemet.

Staten bör tilldela lärosätena ett initialt engångsanslag för att utveckla rutiner, system och kompetens för validering och tillgodoräknande. I detta ligger att gemensamt utveckla en metodhandbok för tillgodoräknande, utveckling av digitala plattformar för ansökan och dokumentation, utbildning av personal inom rättssäker handläggning och kompetensbedömning.

Till det bör det analyseras om det är lämpligt att lägga till en prestationsbaserad finansiering där lärosäten får ersättning per genomförd valideringsprocess. Beloppet kan differentieras beroende på variabler som processens komplexitet (t.ex. är validering av yrkeserfarenhet mer omfattande än av dokumenterad utbildning) eller antalet högskolepoäng som valideringen leder till. Eventuellt kan staten även öronmärka tillfälliga medel för att stärka rättssäkerheten i bedömningsprocessen till exempel när det gäller rutiner för juridisk granskning av rutiner, framtagande av standardiserade mallar och riktlinjer. Ersättningen bör avse att täcka kostnader för den arbetsinsats som krävs för att genomföra ett likvärdigt och rättssäkert förfarande vid validering och tillgodoräknande.

För att arbetet ska ske mer likvärdigt över landet är det rimligt att exempelvis UKÄ ges ansvar för att skapa gemensamma riktlinjer och krav för hur arbetet ska läggas upp och för att säkerställa att

³⁴ Myndigheten för digital förvaltning (2025) "Förslag till långsiktig utveckling och förvaltning av Ena Slutredovisning av uppdrag till Myndigheten för digital förvaltning att utreda hur Sveriges digitala infrastruktur bör utvecklas och förvaltas"

finansieringsmedel används effektivt. En möjlighet skulle kunna vara att påbörja arbetet genom att några lärosäten får i uppdrag att starta pilotprojekt för att testa modeller för tillgodoräknande, validering och finansiering exempelvis samordnat via UKÄ eller UHR. En finansieringsmodell för att främja validering och tillgodoräknande vid högskolor och universitet bör kombinera ett basanslag för kapacitetsuppbyggnad med prestationsbaserade ersättningar, kompletterat med tydliga nationella riktlinjer och vissa öronmärkta medel för att säkerställa rättssäkerhet och likabehandling.

Avslutning: en mer sammanhållen och flexibel utbildningsstruktur

För individer, arbetsgivare och samhället i stort är det viktigt att minska antalet återvändsgränder i utbildningssystemet, förbättra kompetensförsörjningen och förstärka det livslånga lärandet. Denna rapport har belyst de strukturella utmaningar och möjligheter som finns för att skapa en mer sömlös övergång mellan yrkeshögskolan och högre utbildning i Sverige. Trots att flera initiativ och reformer har genomförts för att underlätta denna rörlighet, kvarstår betydande hinder som måste åtgärdas för att möjliggöra en mer flexibel och inkluderande utbildningsstruktur.

Slutsatser

Bristande samsyn mellan utbildningssystemen

Yrkeshögskolan och högskolan har olika strukturer, regler och traditioner, vilket skapar svårigheter i erkännandet av tidigare meriter och kvalifikationer. Det saknas en enhetlig metod för tillgodoräknande, vilket leder till stora variationer i beslutsfattandet mellan olika lärosäten.

Otillräcklig dokumentation och avsaknad av digitala system

Dokumentationen av kurser och lärandemål inom yrkeshögskolans utbildningar är otillräcklig, vilket gör det svårt för högskolorna att bedöma studenters reella kompetens på basis av MYHs studiedokumentation. Ett gemensamt digitalt system för studiedokumentation och validering saknas, vilket försvårar informationsutbyte mellan utbildningsformerna och gör att det inte finns någon sammanhållen nationell kunskap om lärosätenas arbete med tillgodoräknande.

Rättsliga och administrativa utmaningar

Begreppet "väsentlig skillnad" i bedömningen av tillgodoräknanden som nu blir styrande saknar en tydlig definition, vilket gör beslutsfattandet otydligt och skapar en rättslig osäkerhet. Den administrativa bördan för lärosätena har ökat, vilket kräver såväl metodutveckling som riktade finansieringsåtgärder.

Rekommenderade åtgärder

Ett nationellt ramverk för tillgodoräknande

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) och eventuellt även Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH) bör i samverkan med högskolor och universitet ta fram nationella riktlinjer för tillgodoräknande för att säkerställa att bedömningar görs på ett enhetligt och rättssäkert sätt vid olika lärosäten. I uppdraget bör ingå att ta fram tydliga definitioner av vad som utgör en "väsentlig skillnad" i utbildningsinnehåll för att minska variationen i beslut mellan olika lärosäten.

Utveckling av digitala stödsystem med mera.

Ett digitalt system för studiedokumentation och validering bör skapas i samverkan mellan MYH, Myndigheten för digital förvaltning (DIGG) och lärosätena. Ett digitalt validerings- och beslutsstödsystem för lärosätena behöver byggas upp som samlar tidigare beslut om tillgodoräknande för att öka sannolikheten för en mer effektiv och rättssäker hantering.

Yrkeshögskolans dokumentation bör harmoniseras med högskolornas system för att underlätta bedömningar av tidigare meriter. För att möjliggöra en mer transparent och tillgänglig studiedokumentation bör ett nationellt system utvecklas där både YH och högskolans utbildningar registreras. Möjligheten att ansluta YH till Ladok bör ses över för att underlätta informationsutbyte mellan utbildningssystemen.

För de digitala stödsystemen är det rimligt att huvudansvaret ligger på sektorsmyndigheterna men med stöd från DIGG. Regeringen bör uppdraga åt MYH att i samverkan med DIGG och lärosätena utarbeta dessa system inom ramen för Sveriges digitala infrastruktur, ENA, och i samklang med EU:s SDG-förordning.

Standardisering och metodutveckling

EAR-manualernas metodik bör kunna användas som grund för ett mer generöst erkännande av tidigare utbildning och arbetslivserfarenhet. Regeringen bör ge i uppdrag åt UKÄ eller Universitets- och högskolerådet (UHR) att i samverkan med lärosäten och MYH analysera hur ett systematiskt och generöst tillgodoräknande skulle kunna ske utifrån de så kallade EAR-manualernas metodik, där endast "väsentliga skillnader" i lärandemål bör hindra tillgodoräknande.

Som ett första steg bör regeringen tilldela vissa lärosäten uppdrag att testa modeller för tillgodoräknande, validering och finansiering i pilotprojekt, där erfarenheter kan användas för att skapa en mer långsiktig lösning. UHR skulle kunna vara en lämplig myndighet för att finansiera och utvärdera dessa pilotverksamheter.

Finansiering och incitament för lärosäten

Regeringen bör överväga en finansieringsmodell för lärosäten som liknar YH-flex, där institutioner får ersättning per genomförd validerings- och tillgodoräknandeprocess. Detta skulle ge incitament att prioritera arbetet och säkerställa att fler studenter får sina tidigare meriter erkända. Staten bör dessutom tilldela lärosätena ett initialt engångsanslag för att utveckla rutiner och digitala system för validering och tillgodoräknande.

Kompetensutveckling och samverkan

UKÄ och eller UHR bör i samverkan med lärosätena ta fram ett utbildningspaket och en handbok för handläggare och beslutsfattare inom högskolan för att öka likvärdighet och rättssäkerhet i tillgodoräknandeprocessen.

Lärosätena bör ges i uppdrag att utveckla brokurser eller modulbaserade kompletterande utbildningar som gör det möjligt för studenter att fylla eventuella kunskapsluckor istället för att behöva komplettera med redan befintlig kompetens.

Ökade krav på studiedokumentation inom YH

Myndigheten för yrkeshögskolans föreskrifter och allmänna råd (MYHFS 2023:4) bör kompletteras med tydligare krav på att utbildningsanordnare även ska tillhandahålla och dokumentera kursplaner och lärandemål för utbildningarna.

Referenser

- Bologna Working Group on Qualifications Frameworks. (2005). A Framework for Qualifications of the European Higher Education Area. Copenhagen: Ministry of Science, Technology and Innovation, Denmark. <https://www.ehea.info>
- Europaparlamentet och Europeiska unionens råd. (2018). Beslut (EU) 2018/646 om Europass-ramverket. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX%3A32018D0646>
- Glasgow Caledonian University. (n.d.). Articulation pathways. <https://www.gcu.ac.uk>
- Högskolan Väst. (2023). SÖM-projektet – Systemutveckling för ökad övergång mellan yrkeshögskolan och högre utbildning. <https://www.hv.se/forskning/forskningsprojekt/arbetsintegrerat-larande/systemutveckling-for-okad-overgang-mellan-yrkeshogskola-och-hogre-utbildning/>
- Högskoleverket. (2012). Referensram för kvalifikationer – Rapport om Sveriges nationella rapport till Bologna-sekretariatet. Högskoleverket.
- Myndigheten för digital förvaltning (DIGG). (2023). Ena – Sveriges digitala infrastruktur. <https://www.digg.se>
- Myndigheten för digital förvaltning. (2025). Förslag till långsiktig utveckling och förvaltning av Ena - Slutredovisning av uppdrag till Myndigheten för digital förvaltning att utreda hur Sveriges digitala infrastruktur bör utvecklas och förvaltas.
- Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH). (2022). Handbok för YH-flex. <https://www.myh.se>
- Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH). (2023). Föreskrifter och allmänna råd om yrkeshögskoleutbildning (MYHFS 2023:4). <https://www.myh.se>
- Myndigheten för yrkeshögskolan. (n.d.). Statistik – Yrkeshögskoleutbildningar och platser. <https://www.myh.se/statistik/yrkeshogskoleutbildningar/statistik-program/utbildningar-och-platser>
- Regeringskansliet. (2024, 16 december). Regeringen förbättrar möjligheterna till tillgodoräknande i högskolan. Pressmeddelande. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2024/12/regeringen-forbattrar-mojligheterna-till-tillgodoraknande-i-hogskolan/>
- Regeringskansliet (2023). ”Valideringsförordning (SFS 2023:100)”. Regeringskansliet. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/valideringsforordning-2023-100_sfs-2023-100
- SCB. (2022). Övergång mellan yrkeshögskolan och högskolan, 2007–2020. Statistiknyhet, 2022-06-01.
- Stony Brook University. (n.d.). Transfer pathways. <https://www.stonybrook.edu>
- Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) & Myndigheten för yrkeshögskolan (MYH). (2018). Ökad rörlighet mellan yrkeshögskoleutbildning och högskoleutbildning. <https://www.suhf.se>
- Ulicina, D., Messerer, K. L., & Auzinger, M. (2016). Study on Higher Vocational Education and Training in the EU. EU-kommissionen.
- Universitetskanslersämbetet (UKÄ). (2014). Övergång mellan högskole- och yrkeshögskoleutbildningar: En kartläggning av tillgodoräknande och rörlighet mellan utbildningsformerna. <https://www.uka.se>
- Universitetskanslersämbetet (UKÄ). (2021). Uppföljning av lärosätenas bedömning av reell kompetens. <https://www.uka.se>
- Universitetskanslersämbetet (UKÄ). (2015). Högre utbildning under 20 år – en statistisk översikt 1993–2013. (SOU 2015:70).
- Universitets- och högskolerådet (UHR). (2021). Uppföljning av pilotverksamheten för bedömning av reell kompetens. <https://www.uhr.se>
- Valideringsdelegationen 2015–2019. (2017). En nationell strategi för validering (SOU 2017:18). Utbildningsdepartementet. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2017/03/sou-201718/>
- Valideringsdelegationen 2015–2019. (2018). Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande (SOU 2018:29). Utbildningsdepartementet. <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2018/04/sou-201829/>
- Yrkeshögskoleförordningen (2009:130).